Влада — Радам!

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 163 ◆ П'ятниця, 23 серпня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

МУЗИКА ДУШ І МАЙДАНІВ

Цей знімок міг би бути підписаний, скажімо, так: «На рок-концерті». Але це — зовсім інший концерт. Тиждень, що розпочався нейтрально-заспокійливою музикою по радіо, завершується стихійними рок-акордами майданів. Як добре було б з понеділка кожному з нас почути знову соло власних душ...

Фото Юрія ЮРЧЕНКА.

У ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

22 серпня відбулося засідання Президії Верховної Ради Української РСР.

Президія вирішила скликати позачергову сесію Верховної Ради Української РСР дванадцятого скликання 24 серпня 1991 року.

На розгляд сесії вноситься питання «Про політичну ситуацію».

УКАЗ

Президії Верховної Ради Української РСР

ПРО СКЛИКАННЯ ПОЗАЧЕРГОВОЇ СЕСІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

Президія Верховної Ради Української РСР **постановляє:**

Скликати позачергову сесію Верховної Ради Української РСР дванадцятого скликання 24 серпня 1991 року в місті Києві.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК

м. Київ
22 серпня 1991 року

ПОРУШЕНО КРИМІНАЛЬНУ СПРАВУ

Прокуратура РРФСР порушила кримінальну справу на членів колишнього ДКНС, які брали участь у державному перевороті, повідомив на надзвичайній сесії Верховної Ради РРФСР, що проходить у Москві 22 серпня, генеральний прокурор республіки В. Г. Степанков. Він зокрема, сказав:

— Учора, незважаючи на критику в бездіяльності на адресу правоохоронних органів, я на це відповісти не міг з суто тактичних міркувань. Кримінальну справу було вчора Прокуратурою Росії порушено, але про це ми не говорили. Після того, як з Фароса прибув літак, в аеропорту був затриманий Крючков, арештований і доставлений в місце, де він утримується під вартою. Санкцію дав генеральний прокурор Росії. На іншому літаку прилетіли Язов і Тізяков, вони також арештовані і посаджені в місця, де утримуються під вартою. Зараз йдуть їх допити.

У кабінеті колишнього Віце-президента Янаєва закінчено общук, він доставлений у Прокуратуру Росії, де йде його допит і видано санкцію на його арешт. Крім того, зараз йде допит іншого члена цього комітету — Бакланова. На жаль, не вдалося завершити операцію по арешту Пуго. При спробі увійти в квартиру міністра внутрішніх справ СРСР, він покінчив життя самогубством. Тяжкого поранення завдала собі його дружина, яку доставлено в лікарню в тяжкому стані.

Павлов перебуває в лікарні. Стародубцев — за межами Москви. Буде вжито заходів до їх виклику і допиту.

Прокуратура РРФСР продовжує розслідування. Результати його буде оголошено.

Кор. РосТАРС.

ГОЛОС України

Засновник — Верховна Рада Української РСР

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

УРСР, 252047
Київ, вул. Нестерова, 4

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ

Приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий коректорською 441-84-42, 224-72-54 (телефакс).

ВІДДІЛИ:
парламентський — 441-84-52, 441-85-64.
листів — 441-82-05, 441-29-61.
економіки — 441-88-07.
аграрний — 441-86-18.
міжнародний — 446-91-20.
охорони здоров'я — 441-88-06.
соціальних питань — 441-88-05.
екології — 441-88-59.
культури — 441-86-44.
спорту — 441-88-08.
інформаційний — 446-61-13, 441-86-20.
історії України — 441-88-62
військових питань — 441-88-52.
реклами — 441-89-44.
бухгалтерія — 441-84-00.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Індекс 60955

Тираж 155.000

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок на 8 сторінках, у середу, четвер, п'ятницю та суботу на 16 сторінках

ЗАЯВА ПРЕЗИДЕНТА СРСР

Михайло Сергійович Горбачов зробив заяву для телебачення і радіомовлення країни. Він підкреслив, що повністю володіє ситуацією, відновлено зв'язок з країною, перерваний внаслідок авантюрних дій групи державних осіб. У найближчу добу Президент приступить до повного виконання своїх обов'язків. Президент СРСР мав телефонну розмову з товаришами Єльциним, Назарбаєвим, Кравчуком, Дементеєм, Карімовим. Всі вони одностайно засудили спробу антидержавного перевороту, зірвану в результаті рішучих дій демократичних сил країни. Керівники республік повідомили, що ці антиконституційні дії не підтримані ні вищими властями, ні народами республік. Авантюристи понесуть повну відповідальність за свої протизаконні дії. М. С. Горбачов дав вказівку начальнику Генерального штабу Збройних Сил СРСР Моисеєву відвести всі війська в місця їх постійної дислокації. І надалі виконувати тільки розпорядження Президента СРСР. 21 серпня М. С. Горбачов мав телефонну розмову з президентом США Бушем. Президент США висловив своє глибоке задоволення, що надзвичайно складна ситуація, яка виникла внаслідок неконституційних дій групи осіб, припинена. Із свого боку Президент Горбачов підкреслив, що суспільство, народи країни відкинули цю авантюру. В СРСР будуть продовжені якісно нові процеси, що зародилися в ході демократичних перетворень. Президенти домовились підтримувати постійні контакти і продовжувати співробітництво на всіх напрямах відповідно до досягнутих раніше домовленостей.

(ТАРС).

ПОВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА СРСР

Президент СРСР М. С. Горбачов у ніч на 22 серпня повернувся в Москву.

— Найголовніше, — заявив М. С. Горбачов на аеродромі в інтерв'ю радянському телебаченню, — все, що ми зробили після 1985 року, вже дало свої реальні плоди. Суспільство, люди наші стали іншими, і це було головною перешкодою на шляху тієї авантюри, яку розпочала група осіб. Суспільство, весь світ повинні знати, що тут затівалось і що хотіли зробити зі мною, що вони не одержали від мене. Це я вам ще скажу, може, завтра — найпізніше — післязавтра, я скличу широку конференцію.

Я поздоровляю радянських людей, в яких є і почуття відповідальності, і почуття гідності, і турбота, з тим, що вони з повагою ставились до всіх, кому ввіряють владу. Якась жалюгідна купка під лозунгами привабливими, використовуючи труднощі, про які ми всі знаємо, які нас усіх хвилюють і які ми маємо намір вирішувати — тут не може бути двох думок, — хотіла під цими лозунгами штовхнути людей на такий шлях, який штовхав усе наше суспільство до катастрофи.

Це не пройшло. І це — найбільша перемога перебудови.

Те, що намагалися зробити з Президентом у ці дні, з його сім'єю, коли 72 години обкладали його військами на морі і на суші і хотіли зломити його, — нічого цього не вийшло.

Але це — частина питання. Друга частина питання: я висловлюю вдячність радянським людям — за принципову позицію росіянам, Президентові Росії Борису Миколайовичу Єльцину, Верховній Раді Російської Федерації, всім депутатам, трудовим колективам, які рішуче стали на шляху цієї авантюри. Це те, чим ми можемо пишатися.

А поруч з ними позиція така ж безкомпромісна, рішуча — те, щоб вирішувати все, що у нас виникло. А у нас чимало проблем, ми їх знаємо, вони нас непокоять — цим я займався, коли ще збирався у відпустку. Усі дні у відпустці я займався цим же. Це продовольство, паливо, фінансові справи, це наш карбованець, становище на ринку, це те, що буде завтра з нашими людьми, — усе це ми повинні робити.

Але ці люди, скориставшись труднощами перехідного періоду, надзвичайної напруженості в суспільстві і занепокоєнням про те, що буде з нами, вирішили реалізувати під тиском цих труднощів свої далекосяжні плани — для того, щоб ввергнути, по суті справи, наше суспільство в біду. Цю авантюру я відкинув, коли до мене з'явились емісари з пропозицією підтримати її, і сказав, що це загубить їх і країну. Я рішуче проти. Я поставив вимогу, щоб був негайно скликаний з'їзд, як мінімум — Верховна Рада. Подробиці всього того, що відбувалось в ці дні, ще скажу.

72 години Президент країни був блокований, ізольований від народу, від країни, від світу. І повинен був відступити. Мабуть, мета була така: зломити морально Президента і вплинути на його сім'ю. Нічого з цього не вийшло. І насамперед не вийшло тому, що — я впевнений — не пройде, заявив Президент СРСР.

Він підкреслив, що це — урок для всіх: для Президента, для журналістів, для політиків. Президент відзначив згоду, яка зав'язалась навесні після зимових подій, позиції Росії та інших республік. Вона неміцна, вона ще не гарантія, потребує цементування, звільнення від підозр, але вона, згода, є, резюмував М. С. Горбачов.

(ТАРС).

РІШЕННЯ КОМІТЕТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО НАГЛЯДУ СРСР

ПРО ПРИЙНЯТТЯ ДО РОЗГЛЯДУ ПИТАННЯ ПРО ВІДПОВІДНІСТЬ КОНСТИТУЦІЇ СРСР І ЗАКОНАМ СРСР АКТІВ ПРО ВСТУП ВІЦЕ-ПРЕЗИДЕНТА СРСР У ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПРЕЗИДЕНТА СОЮЗУ РСР, ПРО ВВЕДЕННЯ В ОКРЕМИХ МІСЦЕВОСТЯХ СРСР НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ, ПРО СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОМІТЕТУ ПО НАДЗВИЧАЙНОМУ СТАНУ В СРСР, ПРО ПОВНОВАЖЕННЯ ЦЬОГО КОМІТЕТУ, А ТАКОЖ ВИДАНИХ НИМ АКТІВ

Ознайомившись з Указом віце-президента СРСР Г. І. Янаєва від 18 серпня 1991 року про його вступ у виконання обов'язків Президента СРСР, з прийнятою того ж дня «Заявою радянського керівництва», що повідомляла про введення в окремих місцевостях СРСР надзвичайного стану, створення Державного комітету по надзвичайному стану і наділення його правом видавати рішення, обов'язкові для всіх органів влади і управління, службових осіб і громадян на всій території Союзу РСР, а також з прийнятими Державним комітетом по надзвичайному стану в СРСР постановами, Комітет конституційного нагляду СРСР відзначає, що перелічені акти безпосередньо стосуються конституційного ладу СРСР і, зокрема, передбаченого статтями 2, 4, 6, 7, 91, 108, 113, п. 15 статті 127^3, статтями 127^6 і 127^7 Конституції СРСР порядку здійснення державної влади в СРСР, так само, як основних прав і свобод громадян СРСР. Це зобов'язує Комітет конституційного нагляду СРСР, покликаний, згідно з ст. 124 Конституції СРСР і Законом про конституційний нагляд в СРСР, забезпечувати відповідність актів державних органів і громадських організацій Конституції СРСР, охороняти конституційні права і свободи громадян і демократичні основи радянського суспільства, піддати зазначені акти офіційній юридичній оцінці.

Комітет конституційного нагляду СРСР **вирішив**:

1. Прийняти до розгляду з власної ініціативи видані 18 серпня 1991 року акти про перехід повноважень Президента СРСР до віце-президента СРСР, про введення в окремих місцевостях СРСР надзвичайного стану, про створення Державного комітету по надзвичайному стану в СРСР, про повноваження цього Комітету, а також акти, видані зазначеним Комітетом.

2. Враховуючи надзвичайний характер ситуації, що склалася в країні, вважати за необхідне розглянути це питання у найкоротші строки.

Голова Комітету конституційного нагляду СРСР С. АЛЕКСЄЄВ

Москва
21 серпня 1991 р.

ДО ВІЗИТУ В УРСР

ЗАСТУПНИКА ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА, МІНІСТРА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ РЕСПУБЛІКИ МАЛЬТА

Сьогодні в УРСР прибуває з візитом заступник прем'єр-міністра, міністр закордонних справ та міністр юстиції Республіки Мальта Гвідо Де Марко.

Народився 1931 р. у м. Валетта (Мальта). За освітою — юрист, після закінчення Університету Мальти займався приватною адвокатською практикою. В 1964—1966 рр. — член Королівської Ради адвокатів Мальти.

У студентські роки обирався президентом молодіжного руху Націоналістичної партії Мальти (НП). В 1973—1977 рр. — Генеральний секретар НП, з 1977 р. — заступник лідера НП.

З 1966 р. — член мальтійського парламенту від НП.

Після перемоги НП на виборах у травні 1987 р. призначається заступником прем'єр-міністра, міністром внутрішніх справ та міністром юстиції. У травні 1990 р. отримав портфель міністра закордонних справ, зберігши посади заступника прем'єр-міністра та міністра юстиції.

З вступом Г. Де Марко на посаду міністра закордонних справ спостерігається значне підвищення активності Мальти у міжнародних справах, особливо на Європейському та середземноморському напрямах.

У вересні 1990 року обраний Головою 45-ої сесії Генеральної Асамблеї ООН.

В Україні висловлюють надію, що візит Гвідо Де Марко сприятиме всебічному розвиткові українсько-мальтійських відносин.

Прес-центр МЗС УРСР.

ЗАЯВА ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРЯ ООН

Москва. (ТАРС). *Нижче йде текст переданого директором інформаційного центру ООН у Москві заяви генерального секретаря ООН Хав'єра Переса де Куельяра, зробленої 21 серпня:*

Протягом останніх годин я продовжував дуже уважно стежити за подіями в Радянському Союзі. Хоча я засмучений загибеллю людей, я відчуваю полегшення і радий останнім повідомленням, які очевидно свідчать про те, що криза в основному розвивається пошляху врегулювання конституційними засобами, на що я дуже надіявся і про що я публічно заявляв в останні два дні. Я під великим враженням від мужності тих, хто відстоював демократичні цінності.

Повертаючись до теми

Генерал А. ВАСИЛИШИН: «ПОВЕРНЕННЯ ДО СТАРОГО НЕМОЖЛИВЕ»

ТАК ОХАРАКТЕРИЗУВАВ ПОДІЇ В КРАЇНІ МІНІСТР ВНУТРІШНІХ СПРАВ РЕСПУБЛІКИ

Про те, що міністр внутрішніх справ України достроково, в зв'язку з подіями в країні, повертається до виконання своїх обов'язків нам стало відомо близько 14 години 19 серпня. Це повідомлення викликало неоднозначну реакцію серед журналістського корпусу. І коли Андрій Василишин о 18 годині прилетів у Бориспіль, його чекала масована атака журналістів. Нам також вдалося взяти інтерв'ю у вкрай заклопотаного міністра.

— Андрію Володимировичу, на вашу думку, що відбулося сьогодні вночі? (18 серпня).

Я ще не знаю позиції керівництва нашої республіки і Кабінету міністрів, але впевнений, що і Леонід Кравчук думає подібно: в будь-якій ситуації антиконституційні дії для нас неприйнятні.

— Якщо я правильно зрозумів, ви стверджуєте, що дії ДКНС є протизаконними?

— Оцінку діям цього комітету, думаю, дасть Верховна Рада СРСР, я ж хотів би ще раз зазначити: ми будемо виконувати розпорядження законних властей.

— Ви не боїтеся втратити довір'я у Бориса Пуго, який також входить до складу ДКНС?

— По-перше, треба розібратися, як він туди потрапив. Можливі різні ситуації, в тому числі й випадкові. А подруге, накази й розпорядження ДКНС не мають для нас ніякої юридичної сили.

— Доведіть, що це так.

— Думаю, що єдиний приклад задовольнить вашу цікавість. У республіці діє 418 постів міліції, які перепиняють незаконне вивезення товару за межі республіки. Вони діють і зараз, ніхто їх не скасовуватиме, хоча, згідно з постановою ДКНС, ми повинні їх розпустити. Це один приклад, а є ще десятки, які свідчать про те, кому підкоряється міліція. Отже, зрозуміло, що ми виконуємо закони суверенної України.

— Отож, Андрію Володимировичу, чи можна події минулої ночі й нинішнього дня вважати спробою державного заколоту?

— Думаю, що це так. Хоча останнє слово за керівництвом республіки та Союзу РСР.

Інтерв'ю вів Олег ЛЯШКО.
Бориспіль, 19 серпня.

P. S. 20 серпня ми зв'язалися з міністром внутрішніх справ республіки А. Василишиним. Андрій Володимирович висловив упевненість, що повернення до старого неможливе, й органи внутрішніх справ, які підкоряються Конституції, є одним з гарантів цього.

МІТИНГ У КИЄВІ

«Вони не пройшли у Москві, не пройдуть і в Києві». Під таким девізом у Києві 21 серпня відбувся мітинг протесту, проведений парламентською опозицією і коаліцією демократичних партій республіки. Його учасники засудили організаторів і прихильників невдалого державного перевороту, очікувальну позицію парламентської більшості і Компартії України. У прийнятій мітингом резолюції говориться про необхідність прийняття Верховною Радою Української РСР нової статті Конституції УРСР, яка забезпечила б перехід під юрисдикцію республіки всіх військових з'єднань, які дислокуються на території України, а також військ МВС і КДБ СРСР. Тільки в цьому разі може бути гарантована безпека і незалежність народу України, гарантована стабільність і захист від виступів реакції. Присутні вимагали від Верховної Ради республіки добитися від зарубіжних держав визнання незалежності України, налагодити з ними дипломатичні відносини. У резолюції відзначено необхідність зберегти передстрайкову готовність у трудових колективах, щоб забезпечити прийняття парламентом необхідних рішень.

Учасники мітингу вшанували хвилиною мовчання пам'ять москвичів, які загинули під час військового перевороту, надіслали вітальну телеграму Президентові РРФСР Б. М. Єльцину у зв'язку з ліквідацією путчу.

(Укрінформ).

Дисплей економічних реформ

НІ ПАСПОРТА, НІ ТАЛОНІВ

Придбав дорожній велосипед виробництва Харківського велозаводу імені Г. І. Петровського. Але ні паспорта, ні талонів на гарантійне обслуговування не дали: продавець сказала, що до цих велосипедів їх ніколи не буває.

Хотілося б запитати у керівництва заводу, чому ж тоді в інструкції до експлуатації цього виробу на 28-сторінці друкуються гарантійні зобов'язання? Та без паспорта і талонів вони не діють. Що ж робити покупцеві?

Ф. ЧУЙКО.

Кам'янка Дніпропетровської області.

ВОДА — БАГАТСТВО

Дізнався, що в республіці не використовуються автоматичні душові установки, які дають змогу економити воду в лазнях майже наполовину. Виготовляє їх Бєлгородський ливарно-механічний завод ще з 1977 року, та ми їх не замовляємо.

Навіть на Харківщині, у банно-пральному об'єднанні, про них не знали, не відали і в тресті «Харківкомунпровод». А наша область є сусідом Бєлгородської.

На Україні є багато регіонів, які відчувають дефіцит води, тому вважаю, що про поставку цього обладнання слід подумати.

Федір МАРЧЕНКО.

Харків.

ПІДКРАДАЄТЬСЯ РАК З КЛЕШНЕЮ...

Законотворчість

31 травня ц. р. у парламентській газеті «Голос України» була опублікована моя стаття «І Основний Закон можна обчислити». Відразу ж знайшлись однодумці. На диво швидко відбулася трансформація, відзначена ще В. Глушковим (від «Цього не може бути» до «Хто ж цього не знає»)...

Я був запрошений у Секретаріат Верховної Ради. Відбулась ділова розмова, розглядалися варіанти автоматизації інформаційно-аналітичних процедур парламентської роботи, і мене ознайомили зокрема з «Технічним завданням» ГоловНДІОЦ. Колишній «кібернетичний мозок» колишнього Держплану УРСР вийшов на стежину «приватизації» і за звичкою залишив цей документ для своєї майбутньої роботи разом з Інститутом кібернетики.

Передбачається, що у цих організацій є досвід і традиції автоматизації різних комплексів, і вони, як мовиться, борозну не зіпсують...

Однак насправді все не так просто. До справи «підтримки правотворчої діяльності Верховної Ради» хотіли б причулитись особи і організації, які вже десятиліттями «товчуть воду в ступі» і зробили своєю годівницею нескінченне посопування над створенням різних автоматизованих систем. Мало того, що вони вже «допомогли» керівництву республіки дійти до нинішнього економічного, соціального і екологічного стану, проводячи свою концепцію «чергових черг» АСПР, АСУНТ, АСДС, РАСУ... Тепер вони мають намір подібним чином «допомогти» і парламенту суверенної України, тиражуючи свої «Інформаційні довідково-аналітичні системи» і «Технології підтримки правотворчої діяльності». У них буде весь набір формалістики: і в описанні призначення системи не забудуть з апломбом вказати, що, дякуючи їй, відбудеться автоматизація процесу підготовки і прийняття законопроектів та інших правових актів у Верховній Раді Української РСР; і в характеристиці мети дадуть обітничі обіцянки, що «технологія підтримки» забезпечить все необхідне — «підвищення якості, ефективності і обгрунтованості правотворчої діяльності Верховної Ради УРСР на основі використання експертних систем, баз знань, моделей інтелектуалізації прийняття рішень, сучасних засобів обчислювальної техніки і мереж ЕОМ»...

«Оце так!..» — мимоволі виривається вигук щирого захоплення у того, хто читає «Технічне завдання». Однак, пізнавши за минулі десятиліття істинну ціну обіцянкам кібернетичного, офіціозу, ми гортаємо далі цей документ, створений заступником директора ГоловНДІОЦ В. Рубаном. Адже найголовніше полягає в тому, якими шляхами автор хоче реалізувати призначення системи і з допомогою яких методів і засобів хоче досягти намічених, ясна річ, добрих намірів.

Так, дивимося... 7—9 сторінки: «Характеристика об'єкта автоматизації». Оскільки цим «об'єктом» є високошанований парламент України, то на осіб і організації, що проводять його автоматизацію, ніби падає відблиск влади. Більше того, незворушне встановлення структури Верховної Ради відразу ж ставить «автоматизаторів» у роль отаких собі творців самої ВР. Перелік частин структури і складу функцій з посиланням на тимчасовий регламент похмуро натякає: «Так, нині ви такі. Але лише доти, доки це не заважає нашим намірам». А спочатку кібернетики будуть автоматизувати ЖЦ (життєвий цикл) депутатських законопроектів («від ініціативи його розробки до... припинення дії закону»), а також закріплять у парламенті вже діючих п'ять АРМів системи «Законодавство».

На відміну від ЖЦ, абревіатура АРМ у «Технічному завданні» не розкрита. Але ми, побоюючись дорікань у некомпетентності, і запитувати не будемо. Тим паче, що автор попереджає: «Мережа АРМів буде розширюватись». А це означає, що і творцям системи буде чим годуватись аж до пенсії, і ми з роками оволодіємо всією термінологією... Тому відхилимося від формалістики, такої любої для творців «чергових черг» різних систем, і звернімося до змісту законотворчої роботи.

Чого найгостріше потребують творчі, відповідальні і патріотичні депутати, а саме вони — значна частина в парламенті? Вони хочуть, нарешті, бути ініціаторами не тих законодавчих пропозицій, які «спали на думку», а тих, які справді потрібні. «Подорослішим» законодавцям набридло висувати законопроекти, без яких, як виявляється пізніше, було б краще, і чинити опір тій ініціативі, яку варто вітати. Інакше кажучи, депутати розуміють, що з самого початку обговорення треба ініціювати не ті законопроекти і законодавчі пропозиції, яких хочеться, а ті, які необхідні.

Для кого необхідні? Не будемо ханжами і чесно скажемо для кого. Звичайно, в першу чергу для себе і своїх близьких, затим для широкого кола українських співгромадян і, нарешті, для членів державної співдружності (федерації, конфедерації) і для решти світу. Добре було б, якби «шашлична паличка» взаємних інтересів була такою, щоб на неї нанизались «шматочки м'яса» для кожного контрагента. Але давати будь-яку гарантію у цій справі не варто. У всякому разі, законодавець уже на етапі логічних оцінок чітко визначає близькі і далекі цілі. Інша справа, що він не знає того, що задоволення далекої цілі через певний час принесе йому незрівнянно більше користі, ніж негайне «підгрібання під себе»...

Але проблема навіть не в цьому. Виявляється, що жоден депутат України, жодний керівник депутатського корпусу не знає, з яким знаком (плюс чи мінус) і з якою силою діє чи може діяти прийняття тих чи інших законодавчих актів (їх альтернативних внутрішніх ознак) на близькі і далекі економічні, соціальні, екологічні цілі. Обчислити ці закономірності і використати їх як своєрідні еталони для відсіву законотворчих фантазій ще до внесення проектів законів і законодавчих пропозицій — ось завдання всіх парламентських зазданб. Його вирішення (поки що у мозаїчному вигляді) було показано в статті «І Основний Закон можна обчислити».

Чи відображене це надзавдання в «Технічному завданні», підписаному В. Рубаном? Поглянувши на його «Технологічну схему реалізації етапів життєвого циклу (ЖЦ) законопроектів і законодавчих пропозицій» (с.с. 10—13), ми можемо відзначити, що ніякий системний відсів за заздалегідь демонстрованими для депутатів закономірностями зв'язків, впливів, залежностей між введенням правових актів і підсумками життєдіяльності цієї технологією не передбачений. «Життєвий цикл» для проектів законів і законодавчих пропозицій відразу встановлюється з внесення... Такою безсистемною «системою» парламентські ініціатори знову запрошуються: звалюйте свої домисли до купи, а потім будемо розбиратися. Це і образливо, і нераціонально.

Може, на наступних етапах «життєвого циклу» творці різнопланових АРМів поставились поблажливо до відображення і персоніфікації цього завдання завдань? Ніби і є якісь віддалені мотиви, що вимагають для сучасного звучання і практичної дієвості інформаційно-аналітичної системи парламенту, але вони заглушені стереотипами: «обгрунтування необхідності розробки», «очікувані наслідки», «в необхідних випадках проект направляють для наукової експертизи», «зауваження від комісій спеціалістів», «перше читання», «друге читання», «повертається на додаткове опрацювання або приймається»... Таку інтуїтивну, безкритеріальну дію «автоматизатори» хочуть записати у пам'ять ЕОМ, коректувати за допомогою «авторитетної» експертизи, яка давно дискредитувала себе, і програвати для депутатів, які остаточно втрачають орієнтування в умовах повного занепаду і «кібернетизованої» дезинформації. Ото вже дійсно справедлива народна приказка: де потрібен був би кінь з копитом, туди тихо підкрадається рак з клешнею...

Микола ЗАВАДОВСЬКИЙ,
спеціаліст з питань розрахунково - аналітичного менеджменту, дослідник суспільних закономірностей, кандидат економічних наук.

Постфактум

ЗНОВУ ЗВУЧАВ ЛІВИЙ МАРШ?

В історії все уже було. Було 10 днів, які потрясли світ, а на наше покоління випало три страшних дні і три ночі. Різні начебто події, різні дійові особи і виконавці, а внутрішній механізм потягу до диктатури «заради народу, за його бажанням» — однаковий: інтереси пролетаріату (чи якоїсь правлячої групи) ставляться вище від моральності. Ці три дні показали хто є хто, розкрили рівень розуму, честі і совісті, а також морального здоров'я політиків, депутатів, урядовців, журналістів різних рангів. Як чорнобильська трагедія розколола наше життя-буття і світосприйняття на «до» і «після», так і ця подія стане відправною точкою переосмислення і реформування політичних процесів демократичного розвитку.

Тепер, як кажуть, «заднім числом», усі стали сміливими, мудрими і порядними, та далебі не всі керівники радянських органів були такими ще кілька днів тому. Хроніка подій у Львові дає мені підстави писати про позицію краян із гордістю.

О 9 годині ранку 19 серпня було підписане відоме звернення до народів Російської Федерації. О 9 годині того ж дня керівники Львівської обласної Ради виклали свою позицію Л. Кравчуку: «Рішуче засуджуємо антиконституційні дії та заяви групи учасників державного перевороту». Нагадую, що ці заяви були зроблені в години загальної розгубленості й тривоги. Нагадую, що ввечері того ж дня керівники обласної Ради не без труднощів пробились на телебачення і заспокоїли краян своєю рішучістю, твердістю позиції. У вівторок, 20 серпня, коли Москва була заповнена військами, а загроза громадянської війни стала цілком реальною, львів'яни прочитали на першій сторінці газети «Молода Галичина» вельми красномовне резюме: «З багнетами можна робити все, що завгодно, але на них важко всидіти». Львів'яни почали усміхатись. Страх відступив. Браво, колеги! Правдива оперативна інформація і сміливе її тлумачення у ті дні важили більше, аніж танки.

Не можу не сказати доброго слова про своїх колег із прес-центру обласної ради Л. Батіг, В. Кобзаренка. У вівторок, увечері, коли вирішувалось питання хто кого, я знаходилась у прес-центрі і пошкодувала, що не маю можливості працювати у прямому ефірі, як радіожурналісти, бо газета виходить раз на день, а події мінялись щонайменше 24 рази на добу. Обласна Рада завдяки чіткому зв'язку з Москвою і Ленінградом отримувала інформацію з першоджерел. Уже 20 серпня увечері, коли над країною нависла грозова хмара, саме в обласній Раді я почула підкріплений конкретними фактами прогноз: путч приречений на провал. І додому я вже поверталась впевненою у завтрашньому дні.

Таким же чітким і оперативним було інформування по всій області. Зв'язок працював цілодобово і люди завдяки поінформованості займались своїми звичними справами, працювали і не перетворювали готовність номер один в своє основне заняття. Вони мали підстави для відносного спокою, бо знали про зважену позицію командування ПрикВО, читали інтерв'ю начальника управління внутрішніх справ Львівського міськвиконкому полковника міліції С. Вербицького, який заявив у газеті «За вільну Україну»: «Я не дозволю своїм підлеглим виконувати незаконні рішення. Я буду на боці Закону...».

На жаль, не стали на бік Закону працівники правоохоронних органів Криму. Як гірко, що переворот, як і чорнобильська трагедія розпочався в Україні.

На прес-конференції, що відбулась в обласній Раді, було зачитано телеграму на адресу Верховної Ради України за підписом голів обласних Рад Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей, з вимогою дати правову оцінку позиції правоохоронних органів України, причетних до арешту Президента СРСР Михайла Горбачова.

Виступаючи перед журналістами, голова Львівської обласної Ради Вячеслав Чорновіл поінформував присутніх про те, що деякі комуністи, які місяцями не сплачували партійні внески, швидко зробили це про всяк випадок, а секретар Львівського обкому Компартії В. Гончарук назвав позицію обласної Ради щодо путчистів... нетолерантною.

У цивілізованих країнах світу серед якостей претендентів на високий пост на чільному місці ставиться його особиста порядність, а вже потім виборці беруть до уваги пропоновану програму. Може, замислимось нарешті, обираючи «слуг народу» різних рівнів, над таким аполітичним, а отже вічним поняттям, як совість, честь і порядність. Грім уже вдарив, наступив час перехреститись...

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».
Львів.

Цифровий калейдоскоп

ДЯДЕЧКУ, ДАЙ ТЕЛЕФОН

Відповідальних працівників Міністерства зв'язку УРСР навряд чи спіткає доля Корейка, не будуть за ними бігати інваліди та ветерани, вигукуючи: «Дай телефончик, дай телефончик!» Бігати ветеранам важко... Мабуть, саме тому невиправдано повільними темпами здійснюється телефонізація квартир саме цієї категорії громадян.

Відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР і Укрпрофради № 166 від 21 червня 1988 року встановлення телефонів на квартирах інвалідів Великої Вітчизняної війни і воїнів-інтернаціоналістів передбачалося завершити до 1990 року, учасників війни — до 1993 року.

Однак, за даними Міністерства статистики УРСР, на 1 січня 1991 року не задоволено більше 200 тисяч заяв, тобто на 16 відсотків більше, ніж на початок п'ятирічки. Протягом 1986—1990 років телефонізовано лише 254 тисячі квартир; з громадян, які мають право на першочергове встановлення телефону, їх одержав лише кожний шостий.

У 38 районах **Закарпатської, Запорізької, Полтавської, Рівненської, Волинської** областей не встановлено інвалідам війни та інвалідам-інтернаціоналістам понад тисячу номерів, або 38 відсотків.

У ряді випадків телефонізація квартир цих категорій громадян здійснюється безсистемно, її хід не контролюється, у першу чергу телефони встановлюються особам, які проживають у зоні введених в дію АТС.

Як показало обстеження, проведене Міністерством статистики УРСР, у містах і селищах міського типу нашої республіки 12 відсотків пільговиків чекають на встановлення телефону більш десяти років, а в Полтаві ця цифра сягає 16 відсотків. Проте перше місце в цьому змаганні безвідповідальності посідає **Мелітополь** — 46 відсотків, майже так само ставляться до пільговиків у Кривому

Розі, Дн
Луцьку, Ха
Феодосії. У
вості 11 ві
війни та во
кають на в
фонів 5—1
ки — біль

Рівень ви
по будівниц
дію міських
1990 роках
сотків, у Льв
54. Строки
ничих потуж
містах о
ки.

Наприкла
області з 1
АТС споруд
у **Луганськ**
відповідно
шести, у **Кі**
ної з трьох.

Зрозуміло
виправдовує
що станови
не тільки ві
альних засс
вартістю ро
но позначає
вому стані
ку. яго
річки щоріч
ні витрати
телефонів з
рифом для
ністерства з
рівнювали 1
бованців, а
рік компенс
підвищ
матеріа
покриє зойт

...Годі й
станову при
ці, лише за
полічити гр
шені. Але
редньостати
нин, перш н
ку, зазирає

Отже, ре
до життя і
річне зроста
від пільгови
лення телеф
дані, ове
цієї гор
ливо лише
шести рокі
більше...

Катерина

Реалії

ПОТЕРПІЛІ — ПОТЕРПАЮЧИМ

Нещодавно відвідали Житомирську область представники японської благодійної організації «Чорнобиль-Тюбу» сільський вчитель Комакі-сан та селянин Хара-сан з донькою, яких запросила місцева газета «Житомирський вісник». Вони побували в Народичах і Коростені (дівчинка від поїздки сюди утрималась), відвідали обласну дитячу та Володарсько-Волинську районну лікарні, багатодітні сім'ї біженців від радіації.

Гості привезли медичні препарати і апаратуру, деякі чисті продукти, пожертвували гроші у фонд переселенців.

Валерій НЕЧИПОРЕНКО,
журналіст.
Житомир.

Точка на карті

У КАХОВЦІ — ЧЕМПІОНИ

Юна каховчанка Наталія Жукова, ім'я якої відоме далеко за межами міста, повернулася з Польщі, де посіла четверте місце на світовому шаховому турнірі. Передували цьому перемоги на турнірах республіки, Союзу, Європи.

А в місті Дзержинську Нижньоновгородської області каховчанин Андрій Шашкін здобув срібну медаль на першості СРСР серед юніорів з легкої атлетики з бігу на 400 метрів з бар'єрами.

Володимир ГОРОБЕЦЬ.
Каховка
Херсонської області.

Передплата-92

У НЕРІВНИХ УМОВАХ

Спробував купити «Голос України» в кіосках Жмеринки. Обійшов практично всі: ніде нема. Проте добре знаю, що цю газету люблять. То чому ж створюються штучні бар'єри?

Думаю, в окремих випадках така штучність не випадкова. Адже якось на одній районній нараді довелося чути від місцевих керівників таке: «Голос України» — газета рухівська, вона відображає в тенденційній формі інтереси вузького кола людей». А читати, мовляв, потрібно пресу правдиву, об'єктивну. Прикро, але факт: подібні судження доводилося неодноразово чути й від колег-учителів.

«Радянська Україна», «Правда Украины», «Правда» та інші спокійно продаються в газетних кіосках. А нашої, парламентської, ні в Жмеринці, ні в Браїлові, де я живу, не знайти.

Анатолій ЗАГРИИЧУК,
учитель російської мови та літератури Браїлівської середньої школи.
Браїлів
Жмеринського району.
Вінницької області.

Анонс

БОЛГРАД СКЛИКАЄ БОЛГАР

У місті Болграді — історичному центрі болгарських поселень на півдні нашої республіки — 23—25 серпня відбудеться перший Всесоюзний фестиваль болгарської національної культури. В ньому візьмуть участь професійні та самодіяльні художні колективи з ряду областей України, з інших союзних республік, а також гості з Болгарії.

Наш кореспондент.
Одеська область.

Наші мандрівки

ЕСТОНІЯ ЗБИРАЄ КАМІН

Тяжкий хліб дав Бог естонцям. За давньою легендою каміння росте на їхніх полях. І тому врожай вони збирають двічі: навесні — каміння, восени — хліб. Звісно, легенда має чітке геологічне пояснення. Валуни, занесені сюди у льодовиковий період, поступово виштовхуються на поверхню обертанням Землі. Та реалії привчили естонського селянина: спочатку камінь, потім хліб. І так упродовж сотень років...

Що впадає у вічі в Нарві — першому місті за кордоном Ленінградської області — чистота. Після засміченого Києва, потопаючого у покидьках Ленінграда вона здається оазою. І не треба пояснювати це національним характером естонців — їх тут живе лише 4 проценти. Така вже тут земля...

Жах дорожнечі, про який постійно пишуть, лаючи ринкові реалії, виявився ще страшнішим на власні очі. Як правда без лапок. І подумалося ностальгічно: а у нас у Києві все так дешево... Та місцеві жителі чомусь не дуже перелякані. У них — своя правда.

Автоматично діставши з кишені 15 копійок, був дещо розчарований: туалет коштував 40. Купивши з розпачу пачку «Родопи» за 4 карбованці, страшенно зрадів, коли побачив за сто метрів ті ж цигарки вже за два з половиною. Приречено махнувши рукою, зайшов з чарівною гостею з міста Бордо у ресторан, де горілка пропонувалася (не з-під поли) по 40 карбованців за пляшку. І після цього з цікавістю і оптимізмом вислухав пропозицію таємничої дами, яка інтимно пропонувала на вулиці старого Таллінна пляшку за 35...

Надвечір першого дня перебування в Естонії розлучатися з грошима, які щоразу перелічував би у Києві, стало легко. Та коли витратив за тиждень те, що розраховував на три, мимоволі став аналізувати. Ввійти в курс політекономії капіталізму, яку відчув на власній кишені, люб'язно допоміг прем'єр Едгар Савісаар: я саме порівнював ситуацію «у нас» і «у них», лежачи на готельному ліжку і готуючись не пошитись удруге в дурні, коли прийде переказ із Києва, як клацнув приймач... Я морщив лоба, намагаючись продертись крізь пояснення прем'єра до отого клятого «хто винен?» у суперечці між естонським містом і селом про роздмухування цін. Селянин? Адже це йому допомагає уряд, відпустивши з 1 липня ціни і дозволивши дерти з мене три шкури? Робітник? Адже це саме продукція меблевого комбінату «Нарова», який звинувачує селян у геноциді, проти пролетарів, підскочила в ціні на початку року (до вільних цін на сільгосппродукцію!) у 3—5 разів? Чи, може, винний розтлінний вплив так званого вільного світу — адже у Таллінні вільно приймається, крім їхньої, естонської, ленінградська (хоч там і «наш» Нєвзоров), дві центральні, три фінські телепрограми. А може, те, що зареєстрували першими в Союзі, чи то пак не останніми поза Союзом, товариство лесбіянок?

Воля є воля. Як сказано у третій книзі Єздри, за те, що народ узяв собі волю не виконувати закону Божого, останній дав їм свободу загинути від меча...

Можна, звичайно, пограти на національних почуттях в особливому районі Естонії — Північно-Східному, загрожуючи, як це роблять мери Нарви, Сілламяє та Кохтла-Ярве, створити Принаровську республіку в складі СРСР, у піку урядові республіки, який дав волю всім, хто того бажав (не хочеться бути вільними, бо за цим — відповідальність).

вати націон
тонців —
кументи,
примусове
ного населе
Але, мабут
рати камін

А робит
не розучил

Нарва —
лінн — Ко

До речі

Надвечір
відомили з
таль: у міст
ний мітинг,
ний фронт,
нії виявили
стайність в
дій у Москв

Ін

...ИЙ МАРШ?

...з Москвою ...отримувала ін... першоджерел. ...увечері, ко... нависла гро... в обласній ...підкріплений ...атами прогр... речений на ... я вже по... ною у завт...

...тким і опера... інформування ... Зв'язок пра... і люди зав... залежності зай... звичними ...вали і не пе... ність но... основне за... мали підстави ... спокою, бо ... позицію ...ПрикВО, чита... начальника уп... справ ...виконкому ... С. Вер... заявив у га... Україну»: ...своїм підлег... незаконні ...на боці За...

...стали на бік ...ники правоохо... Криму. Як ...ворот, як і ... трагедія роз...

...ференції, що ...асній Раді, бу...ло зачитано телеграму на адресу Верховної Ради України за підписом голів обласних Рад Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей, з вимогою дати правову оцінку позиції правоохоронних органів України, причетних до арешту Президента СРСР Михайла Горбачова.

Виступаючи перед журналістами, голова Львівської обласної Ради Вячеслав Чорновіл поінформував присутніх про те, що деякі комуністи, які місяцями не сплачували партійні внески, швидко зробили це про всяк випадок, а секретар Львівського обкому Компартії В. Гончарук назвав позицію обласної Ради щодо путчистів... нетолерантною.

У цивілізованих країнах світу серед якостей претендентів на високий пост на чільному місці ставиться його особиста порядність, а вже потім виборці беруть до уваги пропоновану програму. Може, замислимось нарешті, обираючи «слуг народу» різних рівнів, над таким аполітичним, а отже вічним поняттям, як совість, честь і порядність. Грім уже вдарив, наступив час перехреститись...

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».
Львів.

...ОВАХ

...доводилося не... від колег...

...країна», «Прав... Правда» та інші ...в газет... нашої, парла... Жмеринці, ні ...живу, не знай...

...АГРИЧУК, ...сільської мо... ...тури Браїлів... ...школи.

...го району. ...бласті.

Анонс

БОЛГРАД СКЛИКАЄ БОЛГАР

У місті Болграді — історичному центрі болгарських поселень на півдні нашої республіки — 23—25 серпня відбудеться перший Всесоюзний фестиваль болгарської національної культури. В ньому візьмуть участь професійні та самодіяльні художні колективи з ряду областей України, з інших союзних республік, а також гості з Болгарії.

Наш кореспондент.
Одеська область.

Цифровий калейдоскоп

ДЯДЕЧКУ, ДАЙ ТЕЛЕФОНЧИК!

Відповідальних працівників Міністерства зв'язку УРСР навряд чи спіткає доля Корейка, не будуть за ними бігати інваліди та ветерани, вигукуючи: «Дай телефончик, дай телефончик!». Вігати ветеранам важко... Мабуть, саме тому невиправдано повільними темпами здійснюється телефонізація квартир саме цієї категорії громадян.

Відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР і Укрпрофради № 166 від 21 червня 1988 року встановлення телефонів на квартирах інвалідів Великої Вітчизняної війни і воїнів-інтернаціоналістів передбачалося завершити до 1990 року, учасників війни — до 1993 року.

Однак, за даними Міністерства статистики УРСР, на 1 січня 1991 року не задоволено більше 200 тисяч заяв, тобто на 16 відсотків більше, ніж на початок п'ятирічки. Протягом 1986—1990 років телефонізовано лише 254 тисячі квартир; з громадян, які мають право на першочергове встановлення телефону, їх одержав лише кожний шостий.

У 38 районах **Закарпатської, Запорізької, Полтавської, Рівненської, Волинської** областей не встановлено інвалідам війни та інвалідам-інтернаціоналістам понад тисячу номерів, або 38 відсотків.

У ряді випадків телефонізація квартир цих категорій громадян здійснюється безсистемно, її хід не контролюється, у першу чергу телефони встановлюються особам, які проживають у зоні введених в дію АТС.

Як показало обстеження, проведене Міністерством статистики УРСР, у містах і селищах міського типу нашої республіки 12 відсотків пільговиків чекають на встановлення телефону більш десяти років, а в Полтаві ця цифра сягає 16 відсотків. Проте перше місце в цьому змаганні безвідповідальності посідає **Мелітополь** — 46 відсотків, майже так само ставляться до пільговиків у Кривому Розі, Дніпродзержинську, Луцьку, Харкові, Миколаєві, Феодосії. У сільській місцевості 11 відсотків інвалідів війни та воїнів-афганців чекають на встановлення телефонів 5—10 років, 2 відсотки — більше десяти.

Рівень виконання завдань по будівництву і введенню в дію міських АТС у 1986—1990 роках становив 90 відсотків, у Львівській області — 54. Строки введення виробничих потужностей зірвано в містах ... областей республіки.

Наприклад, у **Донецькій** області з 11 запланованих АТС споруджено лише п'five, у **Луганській** і **Одеській** — відповідно чотири і три з шести, у **Кіровограді** — жодної з трьох.

Зрозуміло, певним чином виправдовує зв'язківців те, що становище ускладнюється не тільки відсутністю матеріальних засобів, а й високою вартістю робіт, що негативно позначається на фінансовому стані підприємств зв'язку. ... минулої ...річки щорічно **невідшкодовані** витрати по встановленню телефонів за пільговим тарифом для підприємств Міністерства зв'язку УРСР дорівнювали 15 мільйонів карбованців, а виділена на 1991 рік компенсація у зв'язку з підвищ...м оптови... ін матеріа... обладна... не покриє збитків зв'язківців.

...Годі й казати, чудову постанову прийняли у 1988 році, лише за звичкою забули полічити гроші у власній кишені. Але ж нормальний середньостатистичний громадянин, перш ніж зробити покупку, зазирає до гаманця...

Отже, реально ставлячись до життя і враховуючи щорічне зростання числа заяв від пільговиків на встановлення телефонів, як свідчать дані, ...довольнити ...реби цієї ка...горії громадя... можливо лише протягом п'яти — шести років. Що ж, чекали більше...

Катерина ВОРОНЕНКО.

Телеграфним рядком з Харкова

ДИРЕКТОР СІДАЄ ЗА «БАРАНКУ»

У Харкові закінчилися вже традиційні авторалі «Директор». За кермом автомобіля міг сидіти тільки директор чи його перший заступник, а штурман — працівник підприємства.

Серед учасників були й представниці прекрасної статі. Виручені від змагання кошти будуть спрямовані на розвиток технічних видів спорту в області.

БІЛЬЯРДНА КУЛЬКА — НЕ МИЛЬНА БУЛЬКА

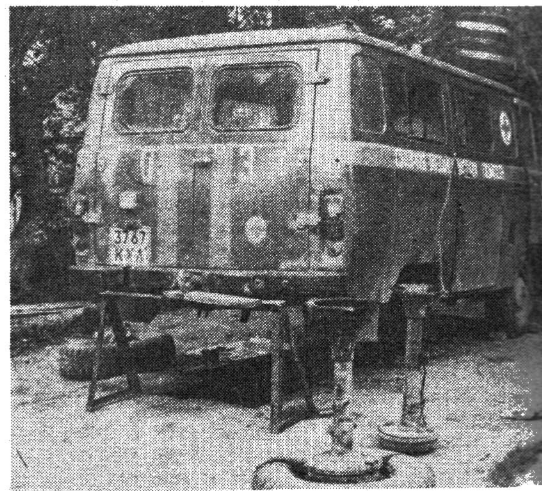
Головного ветеринарного лікаря Нововодолазького району було спіймано на крадіжці — поцупив із сільського клубу більярдні кульки. Дріб'язковий злодій виявився... депутатом райради. Як повідомляє тижневик «Панорама», голова райради поставив на сесії питання про перебування П. Бондаренка на посаді керівника. Але депутати з гнівом відхилили цю пропозицію. І нейактивнішим при цьому був Л. Чернобай, недавно знятий з посади голови райради за виключений з членів КПРС за зловживання службовим становищем.

ПРО «ЗЕКА» ЗАМОВИЛИ СЛОВО

Два роки в Харкові діє обласний центр соціальної адаптації колишніх «зеків». У заводському гуртожитку вони, по суті, заново вчаться жити в суспільстві. Центр узяв на себе також клопоти по їхній прописці, працевлаштуванню. Обласний центр підтримувало при цьому тільки одне підприємство. Недавно міськвиконком прийняв рішення взяти благодійну організацію під свою опіку.

Микола КОСИЙ,
власний кореспондент «Голосу України».

Знак біди

БЕЗ КОЛ...

У Фастові водіям «швидкої» ось у таких умовах доводиться ремонтувати зношену техніку і влітку, й посеред зими. Після дощу довкруж — болото. Сама ж станція міститься в старому будинку, зовні схожому на сарай, де немає елементарних умов для роботи. А в штатному розписі закладу — понад сто чоловік. І обслуговують вони не тільки місто, а й район — це ще понад 50 тисяч населення.

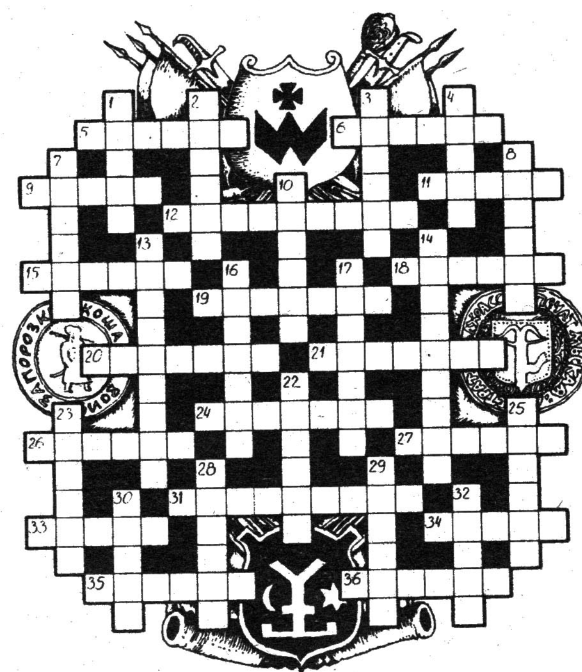
Отож і не можуть домовитися між собою міськ- та райвиконкоми, хто має дбати про спільну лікарню. Клопотання депутатів також залишаються без відповіді. Скільки не обіцяли службові особи, що ремонт приміщення буде швидко завершено, воду підведуть і калюжі заасфальтують, а віз і нині там...

Щойно Кабінет міністрів республіки віднес Фастів і кілька сіл Фастівського району до населених пунктів четвертої категорії радіаційного забруднення внаслідок катастрофи на ЧАЕС. В світлі цієї припізнілої новини як не згадати і про «турботу» Київського облвиконкому про фастівську медицину. Коли розроблялися... ми економічн... го розвитку ... рік, апарат ... і про занедба... станцію швид... про тутешнь... радіаційну си... прислухався ... групи фастів... З виділених ... нішній рік ма... нів «чорнобі... ванців запля... Фастову не ... го, тоді як у ... дов значить... ня у віддале... ласті. Для за... ції медичної ... ті, що прийн... з «зони», д... ловкладень н...

Згадане р... міністрів, о... рить вирішен... проблеми. А... асфальтувати ... будувати б ... ших заморо...

Віталі... депутат ... ласної Ра...

КРОСВОРД «КОЗАЦЬКИ...

ПО ГОРИЗОНТАЛІ: 5. Поема Байрона. 6. Персонаж однієї з найдавніших українських народних дум. 9. Легендарний кобзар-бандурист. 11. Козацький полководець. 12. Острів, де була Січ. 15. Обгороджене поле. 18. Історично-географічна область. 19. Столиця держави Б. Хмельницького. 20. Відзнака влади у запорозьких козаків. 21. Скульптор, автор композиції «Запорожець після бою». 24. Адміністративно-територіальна одиниця у Новій Січі. 26. Символ влади козацького полковника. 27. Річка. 31. Керівник селянсько-козацького повстання. 33. Гетьман, автор першої у світі конституції. 34. Розвідувальний козацький роз'їзд. 35. Козак найманого піхотного полку. 36. Козак-артилерист.

ПО ВЕРТИК... в запорозьких... не військо за... жим. 2. Пове... оповідання. 3... на Україні. ... жинник в К... Одноцільсе ... Військова од... ної Січі. 10. ... ми в литавр... на раду. 13. ... порядний ант... майстер-будів... мовлення за... збудував Тро... Герой оборон... 17. Тканина, ... звичаєм, нан... козаків. 22. ... Р. Іваничука... споруда у н... наукового ... Гетьман нер... керівник на... 1637 року. 29... на Павлюка... український ... Брацлавськи... рой народно... 1648—1654 р...

Вікт...

м. Іллінц... Вінницько...

Відповіді ... надрукове...

До центру... лос. 3. Серо... га. 9. Журна... рам. 15. Гор... Від центру... лас. 4. Струг... 10. Агрус. ... рег. 16. Ма...

Наші мандрівки

...Я ЗБИРАЄ КАМІННЯ

...лапок. І подумалось: а у нас ... дешево... Та ... чомусь не думаю. У них — своя ...

...діставши з ...ліфок, був дещо ...туалет кошту... ...з розпачу ...за 4 карбо... ...зрадів, ко... ...сто метрів ті... ...за два з по... ...чено махнув... ...шов з чарів... ...міста Бордо у ...рілка пропону... ...поли) по 40 ...пляшку. І пі... ...вістю і опти... ...ав пропозицію ...ня інтимно ...на вулиці ста... ...пляшку за 35... ...першого дня пе... ...Естонії розлуча... ...я, які щоразу ...у Києві, ста... ...коли витратив за тиждень те, що розраховував на три, мимоволі став аналізувати. Ввійти в курс політекономії капіталізму, яку відчув на власній кишені, люб'язно допоміг прем'єр Едгар Савісаар: я саме порівнював ситуацію «у нас» і «у них», лежачи на готельному ліжку і готуючись не пошитись удурге в дурні, коли прийде переказ із Києва, як клацнув приймач... Я морщив лоба, намагаючись продертись крізь пояснення прем'єра до отого клятого «хто винен?» у суперечці між естонським містом і селом про роздмухування цін. Селянин? Адже це вону допомагає уряд, відпустивши з 1 липня ціни і дозволивши дерти з мене три шкури? Робітник? Адже це саме продукція меблевого комбінату «Нарова», який звинувачує селян у геноциді, проти пролетарів, підскочила в ціні на початку року (до вільних цін на сільгоспродукцію!) у 3—5 разів? Чи, може, винний розтлінний вплив так званого вільного світу — адже у Таллінні вільно приймається, крім їхнього, естонської, ленінградська (хоч там і «наш» Нєвзоров), дві центральні, три фінські телепрограми. А може, те, що зареєстрували першими в Союзі, чи то пак не останніми поза Союзом, товариство лесбіянок?

Воля є воля. Як сказано у третій книзі Єздри, за те, що народ узяв собі волю не виконувати закону Божого, останній дав їм свободу загинути від меча...

Можна, звичайно, пограти на національних почуттях в особливому районі Естонії — Північно-Східному, загрожуючи, як це роблять мери Нарви, Сілламяе та Кохтла-Ярве, створити Принаровську республіку в складі СРСР, у піку урядові республіки, який дав волю всім, хто того бажає (не хочеться бути вільними, бо за цим — відповідальність). А можна розпалювати національні почуття естонців — ще збереглися документи, які свідчать про примусове виселення корінного населення з цього краю. Але, мабуть, настав час збирати каміння.

А робити це естонці ще не розучилися...

Костянтин ПАРИШКУРА.
Нарва — Тарту — Таллінн — Кохтла-Ярве.

До речі

Надвечір 20 серпня нам повідомили з Таллінна цікаву деталь: у місті відбувся велелюдний мітинг, на якому і Народний фронт, і Інтерфронт Естонії виявили дивовижну одностайність в оцінці останніх подій у Москві.

Інформація «ГУ».

ГОЛОС України

ИК!

дзержинську,
, Миколаєві,
ській місце-
ків інвалідів
афганців че-
влення теле-
ків, 2 відсот-
есяти.

іння завдань
введенню в
С у 1986—
новив 90 від-
кій області —
дення вироб-
тей зірвано в
тей г убліт-

Донецькій
запланованих
лише п'ять,
Одеській —
ри і три з
граді — жод-

вним чином
язківців те,
складнюється
ністю матері-
а й високою
що негатив-
на фінансо-
иємств зв'яз-
инулої ти-
невідшкодова-
встановленню
льговим та-
риємств Мі-
ку УРСР до-
льйонів кар-
лена на 1991
у зв'язку з
тови н на
адна не
зв'язківців.

, чудову по-
у 1988 р-
чкою забули
у власній ки-
рмальний се-
ий громадя-
робити покуп-
аманця...

о ставлячись
аховуючи що-
числа заяв
на встанов-
, як свідчать
ти п реби
ромадя ож-
гом п'яти —
о ж, чекали

РОНЕНКО.

Я

жна розпалю-
почуття ес-
ереглися до-
свідчать про
дення корін-
цього краю.
став час зби-

естонці ще

Костянтин
РИШКУРА.
рту — Тал-
Ярве.

ерпня нам по-
на цікаву де-
уся велелюд-
кому і Народ-
ерфронт Есто-
овижну одно-
останніх по-

ація «ГУ».

Телеграфним рядком з Харкова

ДИРЕКТОР СІДАЄ ЗА «БАРАНКУ»

У Харкові закінчилися вже традиційні авторалі «Директор». За кермом автомобіля міг сидіти тільки директор чи його перший заступник, а штурман — працівник підприємства.

Серед учасників були й представниці прекрасної статі. Виручені від змагання кошти будуть спрямовані на розвиток технічних видів спорту в області.

БІЛЬЯРДНА КУЛЬКА — НЕ МИЛЬНА БУЛЬКА

Головного ветеринарного лікаря Нововодолазького району було спіймано на крадіжці — поцупив із сільського клубу більярдні кульки. Дріб'язковий злодій виявився... депутатом райради. Як повідомляє тижневик «Панорама», голова райради поставив на сесії питання про перебування П. Бондаренка на посаді керівника. Але депутати з гнівом відхилили цю пропозицію. І найактивнішим при цьому був Л. Чернобай, недавно знятий з посади голови райради та виключений з членів КПРС за зловживання службовим становищем.

ПРО «ЗЕКА» ЗАМОВИЛИ СЛОВО

Два роки в Харкові діє обласний центр соціальної адаптації колишніх «зеків». У заводському гуртожитку вони, по суті, заново вчаться жити в суспільстві. Центр узяв на себе також клопоти по їхній прописці, працевлаштуванню. Обласний центр підтримувало при цьому тільки одне підприємство. Недавно міськвиконком прийняв рішення взяти благодійну організацію під свою опіку.

Микола КОСИЙ,
власний кореспондент «Голосу України».

Знак біди

БЕЗ КОЛІС

У Фастові водіям «швидкої» ось у таких умовах доводиться ремонтувати зношену техніку і влітку, й посеред зими. Після дощу довкруж — болото. Сама ж станція міститься в старому будинку, зовні схожому на сарай, де немає елементарних умов для роботи. А в штатному розписі закладу — понад сто чоловік. І обслуговують вони не тільки місто, а й район — це ще понад 50 тисяч населення.

Отож і не можуть домовитися між собою міськ- та райвиконкоми, хто має дбати про спільну лікарню. Клопотання депутатів також залишаються без відповіді. Скільки не обіцяли службові особи, що ремонт приміщення буде швидко завершено, воду підведуть і калюжі заасфальтують, а віз і нині там...

Щойно Кабінет міністрів республіки віднїс Фастів і кілька сіл Фастівського району до населених пунктів четвертої категорії радіаційного забруднення внаслідок катастрофи на ЧАЕС. В світлі цієї припізнілої новини як не згадати і про «турботу» Київського облвиконкому про фастівську медицину. Коли розроблялися основні напрями економічного і соціального розвитку області на 1991 рік, апарат виконкому знав і про занедбану міськрайонну станцію швидкої допомоги, і про тутешню незадовільну радіаційну ситуацію. Але не прислухався до пропозицій групи фастівських депутатів. З виділених Київщині на нинішній рік майже 193 мільйонів «чорнобильських» карбованців запланованому цезієм Фастову не дісталося жодного, тоді як у списку новобудов значиться навіть друкарня у віддаленому районі області. Для занапащеної станції медичної допомоги в місті, що прийняло переселенців із «зони», державних капіталовкладень не вистачило.

Згадане рішення Кабінету міністрів, очевидно, прискорить вирішення фастівської проблеми. А поки що — заасфальтувати б калюжі та добудувати б коридор до перших заморозків.

Віталій ШЕВЧЕНКО,
депутат Київської обласної Ради.
Фото автора.

Милосердя

ФРАНКИ ПРОТИ РАДІАЦІЇ

Наша газета вже повідомляла, яка страшна трагедія сталася в Краматорську. По-нехлюйськи будівельники «забули» радіоактивну ампулу в стіні багатоповерхового будинку, і це призвело до страшного горя — смерті та важкого захворювання ні в чому не винних людей.

Не обминула біда й матір двох дітей. О. Малеткіну, яка дістала велику дозу радіації. Хворій потрібна була й кваліфікована медична допомога. Першим відгукнувся колектив Краматорського філіалу спільного підприємства «Васінкрафт», який переказав на лікування потерпілої 50 тисяч франків. Земляки обійшлися без зайвих формальностей — проведення засідань, зборів, складання протоколів тощо. Вони так і працювати звикли — оперативно й ефективно.

Юрій ДОЦЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Донецька область.

Репліка

БРАК ПОШТОВИХ ГОЛУБІВ

особливо відчутний у місті Нетішин Хмельницької області. Як повідомили читачі «ГУ», 20 серпня нинішнього року до кіосків «Союздруку» з республіканських видань надійшла лише «Правда Украины», з місцевих — «Радянське Поділля», із союзних — «Красная Звезда», «Правда», «Советская Россия», «Рабочая трибуна».

Оскільки зв'язківці і раніше не обтяжували себе вчасною доставкою читачам преси, зокрема «Голосу України», можливо, місцевим птахівникам слід подумати над виведенням породи вантажних поштових голубів, які могли б без проблем доставляти пресу, не зриваючи графіка?

Власна інформація «ГУ».
Нетішин
Хмельницької області.

Навколомистецькі новини

ВІДТАНЦЬОВУЮТЬ НА ЗАХІД «АДМІРАЛИ»

Навряд чи пощастить ще коли-небудь побувати на концерті ансамблю сучасного балету «Адмірали», створеного в Києві у вересні 1990 року. Нині його гастролі проходять у Болгарії, на черзі — Франція, Канада, Бельгія, Японія, США.

У Києві було лише кілька концертів ансамблю, гастролі якого в СРСР тепер припинено через велику кількість пропозицій, одержаних від західних продюсерів.

Пощастило спонсору — одеському «Спортконцерту»: не доведеться тепер підтримувати балерин карбованцями.

Оксана ВИХОР.

Пригоди

ЯК КІНЬ ЛОСЕМ СТАВ

Іван Кравченко з Холмів поїхав до лісу по дрова. Знялася буря і... забрала коня разом із возом. Шукали тиждень, місяць — не знайшли. Місцеве споживче товариство (кінь був їхній) навіть узяло з Івана Макаровича гроші за втрату. Минуло кілька місяців. Якось І. Кравченко зустрів у лісі трьох лосів, а поміж ними — худющого коня, котрий подавав голос по-лосячому. Мабуть, під час бурі лосі прийшли на поміч коневі, перегризли упряж, визволили з-під воза і прийняли до свого гурту.

Віктор БОЖОК.
Чернігівська область.

ПОГОДА

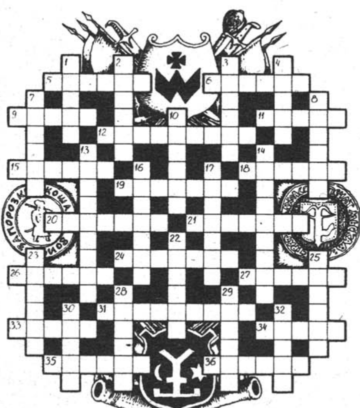
В найближчі дві доби в західних областях без опадів, на решті території місцями короткочасний дощ, гроза. Вітер слабкий, при грозах поривчастий. Температура вдень — 18—24, на півдні України, а 24 серпня і в західних областях до 27, вночі по республіці — 8—13 градусів.

По Києву та області вдень 23 серпня місцями невеликий, короткочасний дощ, гроза, вітер слабкий. Температура — 19—24 градуси.

Фото Леоніда ПІДЛУЖНОГО.

КРОСВОРД «КОЗАЦЬКИЙ»

ПО ГОРИЗОНТАЛІ: 5. Поема Байрона. 6. Персонаж однієї з найдавніших українських народних дум. 9. Легендарний козак-бандурист. 11. Козацький полководець. 12. Острів, де була Січ. 15. Обгороджене поле. 18. Історично-географічна область. 19. Столиця держави Б. Хмельницького. 20. Відзнака влади у запорозьких козаків. 21. Скульптор, автор композиції «Запорожець після бою». 24. Адміністративно-територіальна одиниця у Новій Січі. 26. Символ влади козацького полковника. 27. Річка. 31. Керівник селянсько-козацького повстання. 33. Гетьман, автор першої у світі конституції. 34. Розвідувальний козацький роз'їзд. 35. Козак найманого піхотного полку. 36. Козак-артилерист.

ПО ВЕРТИКАЛІ: 1. Назва бою в запорозьких козаків, коли їхнє військо змішувалось з ворожим. 2. Повчальне алегоричне оповідання. 3. Татарський шлях на Україні. 4. Молодший дружинник в Київській Русі. 7. Одноще́глове судно козаків. 8. Військова одиниця в Запорозькій Січі. 10. Особа, яка ударами в литаври збирала козаків на раду. 13. Гетьманський розпорядчий акт. 14. Український майстер-будівничий, який на замовлення запорозьких козаків збудував Троїцький собор. 16. Герой оборони Вінниці в 1651 р. 17. Тканина, якою, за народним звичаєм, накривали загиблих козаків. 22. Історичний роман Р. Іваничука. 23. Сигнальна споруда у козаків. 25. Метод наукового дослідження. 28. Гетьман нереєстрових козаків, керівник народного повстання 1637 року. 29. Соратник гетьмана Павлюка. 30. Старовинний український верхній одяг. 32. Брацлавський полковник, герой народно-визвольної війни 1648—1654 рр.

Склав
Віктор ДЕМИДЮК.

м. Іллінці
Вінницької області.

Відповіді до кросворда, надрукованого 16 серпня

До центру — направо: 1. Колос. 3. Сєров. 5. Гурко. 7. Ганга. 9. Жорна. 11. Скарб. 13. Аграм. 15. Горно. 17. Ярлик.
Від центру — направо: 2. Колас. 4. Струг. 6. Варяг. 8. Обніж. 10. Агрус. 12. Атака. 14. Берег. 16. Марія. 18. Орлик.

Чергова по випуску новин Катерина ВОРОНЕНКО.
Тел. 441-88-26.

Надра республіки

Народний депутат УРСР М. Гавриленко, один з визнаних спеціалістів у галузі геології, в газеті «Голос України» № 41 від 28 лютого 1991 року у статті «Хто господар надр?» виклав свій погляд на проблему пошуку та використання природних багатств республіки.

Читач продовжує розмову

ПОТУЖНИЙ ПЛАСТ

НЕОБХІДНІСТЬ господарського ставлення до багатств надр не може не хвилювати кожного громадянина нашої республіки, що стала на шлях суверенітету, бо це та частина наших скарбів, яку не відтворити. І від того, як ми їх використаємо сьогодні, значною мірою залежить найближче майбутнє. Тому спеціаліст будь-якої галузі — економіст, гірник, геолого-металург — може, не покривиши душею, сказати тільки одне: так, надрам господар потрібен. Точніше сказати, він уже є, його визначила Декларація про суверенітет України. Це — народ нашої держави. Тільки він, і більше ніхто, має володіти, розпоряджатися і користуватись мінеральними ресурсами.

Але таке уявлення значною мірою абстрактне. Адже, розпочинаючи пошуки, а потім і розвідку корисних копалин, розпоряджається і користується надрами геологорозвідувальна організація. Та чи можемо ми сказати, що її інтереси співпадають з народними у всьому? Ні. Крім загальнонародних цілей, які, безумовно, переслідуються при розвідці, є ряд суто специфічних інтересів колективу цієї організації. Це — бажання максимально збільшити обсяги і вартість проекту конкретних робіт: це — прагнення провести всі стадії розвідувального процесу до кінця на кожному окремо взятому об'єкті, що не завжди потрібно; це — бажання одержати максимально можливу кількість об'єктів для розвідки. Нічого надприродного у цих інтересах немає, але вони не завжди і не в усьому співпадають з інтересами суспільства.

Поки діяла затратна економіка, гірничі галузі одержували розвідані поклади, та інколи по 10—15 і більше років вони не освоювались — просто не було у цьому потреби. Так і «лежать» досі десятки розвіданих, але не освоєних скарбів. Тому якщо вже повинен бути розпорядник і використач надр країни, то насамперед він повинен мати можливість і право визначати:

— на які мінеральні ресурси і скільки коштів для геологорозвідувальних робіт має бути спрямовано;

— які конкретно родовища потрібно розвідати у найближчому майбутньому;

— які діючі родовища у зв'язку з новими вимогами технології, екології чи ринку потрібно переоцінити або довивчити.

У зв'язку з цим виникає два запитання: чи можуть відомчі інтереси розвідників надр повністю збігатися з суспільними, чи може одне державне відомство справедливо врахувати всю повноту інтересів суспільства, колективів геологорозвідувальних і гірничих підприємств. Тут же постає питання вартості і ціни розвідки, а також джерела її фінансування.

На думку автора статті «Хто господар надр?», таким джерелом повинна бути плата за надра. Якщо М. Гавриленко мав на увазі вилучення диференційованого гірничого доходу у вигляді ренти, то такий прибуток створюється насамперед і в основному працею гірників підвищеної продуктивності за рахунок гірничогеологічних умов на кращих родовищах. Тобто, природа цієї ренти підказує, що вона повинна йти на задоволення потреб населення гірничовидобувних регіонів і колективів гірників. Отже, справедливо було б використовувати її як джерело фінансування екологічних робіт. Інше трактування поняття «плата за надра» замість поняття «гірнича рента» не має під собою здорового економічного обгрунтування. Будь-яке вольове встановлення плати за надра, не пов'язане з економічними умовами її утворення, є рецидивом адміністративних відносин в економіці.

Фінансування пошуків, розвідки та інших геологорозвідувальних робіт провадиться нині з коштів держбюджету Союзу РСР, куди гірничі підприємства роблять на це цільові перерахування. У 1990 році частина цих коштів у держбюджеті була знята з фінансування геологорозвідувальних робіт, що стало додатковим податком з гірничих підприємств на користь інших статей витрат союзного бюджету.

Яким же повинно бути джерело фінансування розвідки? Насамперед треба уточнити саму природу товару, який виробляють розвідники надр. Ним не може бути розвідане родовище. Якби ми захотіли його продавати, то для визначення ціни обчислювали б вартість начебто вже видобутої сировини із урахуванням начебто уже проведених затрат на її видобуток. Товар же геологорозвідника — це інформація про ділянку надр або про родовище. Такий товар має ціну, бо на його одержання затрачена праця, і він має попит та споживача, яким є гірничі підприємства і державні органи управління.

Необхідність визначення вартості геологорозвідувальних робіт у вигляді їх ціни вказує на неприпустимість їх монополізації під «дахом» одного відомства. Адже монополізація в умовах ринку не дасть можливість створити механізм встановлення справедливої і демократичної ціни, виходячи з суспільно необхідних затрат і попиту на геологорозвідувальні роботи. Монополізація — це адміністративно необгрунтовані ціни і відрахування, це зниження якості і продуктивності, це диктат виробника над замовником — державою чи підприємством.

На нашу думку, відрахування за геологорозвідувальні роботи, як складову частину собівартості гірничого підприємства, повинні бути збережені і мають централізуватись у позабюджетному фонді нарівні з частиною екологічних податків і штрафів. Право користуватися цим фондом повинні мати замовники в особі державного органу і гірничих підприємств у встановлених квотах. У визначенні обсягів і напрямів робіт повинні бути задіяні державний орган і гірничі підприємства. Повна господарська самостійність усіх без винятку геологорозвідувальних організацій, але за умови суворого державного контролю за напрямами і методикою, дасть можливість визначати суспільно необхідні затрати на розвідку. Спільне ж планування цих робіт державним органом, гірничими підприємствами, геологічними організаціями і науковцями дозволить визначити суспільно необхідний попит. Гірничі підприємства разом з державним органом у визначенні попиту повинні відігравати вирішальну роль, бо ці відрахування на розвідку віддібються на собівартості продукції і її конкурентоспроможності. Тут же необхідно розробити методику визначення розміру відрахувань з конкретного підприємства, яка б враховувала обсяг запасів на балансі і їх цінність, структуру розвідності. Справедливо передбачити у відрахуваннях знижку, якщо запаси не підтвердяться, бо у таких випадках гірники зазнаватимуть додаткових затрат.

Та ось розвідку завершено, родовище чи його частина передані гірничому підприємству. У нового розпорядника і використувача надр нові, специфічні інтереси — вилучити корисну копалину з мінімальними затратами, а продати за вигідною ціною. Адже якщо ми йдемо до ринку, то, врешті-решт, прийдемо і до конвертованості національної валюти, а значить, і до цін на мінеральну сировину, які відповідатимуть світовим.

Сьогодні ж у Донецькому басейні 68 відсотків запасів вилучаються із пластів потужністю більше 1 метра, а тим часом у загальному балансі вони становлять близько 35 відсотків. Неважко підрахувати, що при збереженні такої тенденції запаси вугілля з потужністю пласта більше 1 метра будуть вичерпані у найближчі 15—20 років.

Та, крім економічних і технічних, з'являється і морально-соціальна проблема. Важко уявити, що людина першої половини XXI століття з ентузіазмом працюватиме в очисному просторі розмірами 0,6—0,8 метра на великих глибинах і при високих температурах. Ефективність такої праці мізерна, а вплив на здоров'я людини вкрай негативний.

Питання про господаря надр у нашій республіці уже розв'язане. Хвилює інше: хто і як буде розпоряджатися і користуватися ними.

В. ЧОРНОКУР,
директор рудоуправління імені XX partз'їзду, кандидат технічних наук, народний депутат Української РСР;
О. КУЩ,
головний геолог «Укрвуглегеології», кандидат геолого - мінералогічних наук;
О. КУЗЬМЕНКО,
головний геолог ДВО «Південруда».

Дисплей економічних реформ

УКРАЇНСЬКІ ГРОШІ

Про доцільність введення української національної валюти на шпальтах нашої газети не раз уже виступали відомі економісти, політики, юристи, одне слово, спеціалісти, добре знайомі з цією проблемою.

Сьогодні ми друкуємо найбільш поширені думки читачів з цього приводу.

НА КАРБОВАНЦІ — ШЕВЧЕНКО

Чув, що оголошено конкурс на кращі зразки майбутніх грошових знаків України.

Якщо пам'ятаєте, то до реформи 1947 року на радянських грошах були зображені шахтар, червоноармієць, льотчик. Якщо сьогодні на грошах зобразити політичних діячів, то з роками, при зміні керівництва, їх знову доведеться передруковувати.

Тому пропоную на одній з купюр подати зображення Тараса Шевченка, образ якого об'єднує всі політичні партії і сили. На інших купюрах доцільно було б зобразити робітника, хлібороба, металурга тощо.

А. СУБОТІН,
робітник.

Маріуполь.

МОНЕТНИЙ ДВІР У КИЄВІ

Для народу України власні гроші потрібні як повітря, як вода, і чим раніше вони надійдуть в обіг, тим швидше ми зможемо вибратися з того болота, в якому нині опинилися. Без власної валюти суверенітет республіки — ніщо, марево, мрія.

Верховній Раді та Кабінетові міністрів негайно потрібно звернути на це увагу і сьогодні вже готуватися до заснування свого Монетного двору, шукати папір для грошей, фарби, закуповувати друкарське устаткування та технологію виробництва банкнот.

Н. ЗУБЕЦЬ.

Житомир.

ГОЛОВНЕ, ЩОБ БУВ ТОВАР

Навіщо нам свої гроші? Яка різниця, гривна то чи карбованець — і те, і те папірець. У наш час відчувати себе справжньою людиною можна лише маючи в кишені ВКВ.

То чи є сенс викидати величезні суми одних непотрібних папірців на виготовлення інших, нікому не відомих і таким чином також непотрібних?

Вважаю, головне завдання — це збільшити обсяг виробництва продукції. Буде товар — все одно за які гроші його купувати.

Жанна ДУМАС.

Київ.

КОПАЛИНИ КОРИСНІ

На Рівненщині рвуть толом... валюту. У секунду кільканадцять тисяч доларів — як і не було...

Про це наша розмова з начальником Рівненської геологорозвідувальної експедиції Володимиром БАРДАСЕМ.

— Надра Рівненщини, скромної на перший погляд області, дуже багаті. Найперше скажу, що в районі виходу кристалічного щита (Березне, Сарни, Рокитне, Корець) є значні поклади облицювального каменю — сірий і рожевий граніти, габро. В окремих місцях там уже діють кар'єри, але дуже примітивні за оснащенням і технологіями. Це кар'єри, де постійно лунають вибухи, що означає: ми ведемо тут війну... самі із собою. Проти себе. Ніде у цивілізованому світі не видобувають каменю з допомогою вибухівки, бо вибухи спричиняють тріщини. А то вже не матеріал...

— **Могли б продавати цей цінний матеріал.**

— Закордонні ділки вже самі пронюхали про тутешні багатства — приїздили, як мені відомо, італійці, німці, греки поляки. Граніт — річ дорога на світовому ринку, десь 800—1000 доларів за кубічний метр (але без тріщин, звичайно). Італійська технологія дає можливість випилювати з граніту облицювальну плитку, і можна було б мати добрячі гроші. Але велику обачливість поки що проявляють зарубіжні фірми, бо не знають, хто на підприємстві справжній господар — Союз, республіка чи саме підприємство? Хто, «в разі чого», будо платити? Отож, і триває канонада.

В області також величезні поклади базальтів. Без перебільшення, ціни немає цьому каменю. З нього, наприклад, виготовляють надтонкі чудо-волокна, а з тих волокон — чудо-тканини, котрі у вогні не горять. І замість того, щоб давати області мільйони і мільярди, безцінний камінь йде на... бордюри, на крихту. До речі, крихту вже частково закуповують німці і там роблять з неї чудеса.

— **Як я зрозумів, Володимире Андрійовичу, камінь — не єдине багатство у цьому регіоні?**

— Наприклад, бурштин. Так, так, є на Рівненщині і це рідкісне багатство — у Клесові Сарненського району розвідані чималі його запаси, там навіть уже почало діяти мале підприємство, яке переробляє бурштин. І це не дрібниці якісь, а друге місце після Прибалтики. Налагодити б високохудожню обробку цього матеріалу — і знову мільйони...

— **Дякую, Володимире Андрійовичу, ви заспокоїли наших читачів.**

— Хочу додати, що на Рівненщині розвідано поклади фосфоритів, які, до речі, на місцевий «Азот» нині завозять аж із Кольського півострова, у базальтах і туфах зустрічається самородна мідь, у Червоноармійському районі на великих глибинах зустрічається самородна сірка, є всі підстави вважати, що область перспективна щодо покладів алмазів.

А які на Рівненщині прекрасні глини, пісок, крейда! Одне слово, для підприємливих людей — чистісінький тобі Клондайк. І я вірю, що все це багатство оживе і стане «працювати» на людей, передусім — на мешканців області.

Розмову вів Сергій МЕЛЬНИЧУК,
власний кореспондент «Голосу України».

Рівне.

ОПЛАТА ГАРАНТУЄТЬСЯ

З метою підвищення матеріальної заінтересованості колгоспів, радгоспів, інших сільськогосподарських підприємств, селянських (фермерських) господарств і кооперативів у продажу в державні ресурси зерна урожаю 1992 року, своєчасного укладання договорів контрактації Кабінету міністрів УРСР прийняв відповідну постанову.

— Нелегке становище із продажем державі зерна урожаю 1991 року,— коментує документ голова Держкомітету УРСР по хлібопродуктах М. П. Компанець, — змусило уряд республіки уважніше підійти до цієї справи. Майже вдвічі підвищено закупівельні ціни на зерно, встановлено істотні пільги господарствам, які продають хліб державі. Нинішня постанова гарантує хліборобам, що і у новому році цінова політика держави буде стабільною. Тобто розрахунки на здане зерно урожаю 1992 року провадитимуться відповідно до діючого нині порядку. Головним у ньому є введена 43-процентна доплата на всі види зернових і бобових культур та можливість розраховуватися за продане державі зерно, виходячи із середньорічного рівня або держзамовлення.

Згідно з постановою Президії Верховної Ради УРСР від 16 серпня розробляється ефективна договірна система, яка забезпечить, починаючи з 1992 року, заготівлю зерна та інших видів сільгосппродукції за допомогою економічних важелів. За зданий державі хліб господарства отримуватимуть техніку, пальне, добрива, фураж, та інші ресурси за державними цінами. Разом з тим Прем'єр-міністр УРСР Вітольд Павлович Фокін заявив, що ті з них, які побажають продавати зерно урожаю 1992 року тільки за ринковими цінами, мають попередити про це. У такому випадку їм доведеться купувати матеріально-технічні ресурси також за цінами ринку.

Залишається додати, що постановою Кабінету міністрів УРСР республіканським міністерствам фінансів, економіки, сільського господарства, торгівлі, Державному комітетові УРСР по хлібопродуктах, Укоопспілці доручено передбачити на її виконання необхідні грошові та матеріальні ресурси для закупки сільгосппродукції та постачання господарств, які продаватимуть хліб державі.

Прес-служба Прем'єр-міністра УРСР.

Зовні одразу й не помітиш, що це підприємство недавно змінило свій статус: як і раніше, ритмічно працює потужна обертова піч, видаючи щогодини десятки тонн цементу, юрмляться автомобілі, очікуючи своєї черги під завантаження... Хіба що ось біля прохідної вивіска змінилася: був завод державним, тепер він — «міжколгоспний кооперативний».

ПОВЕРНЕННЯ «АНЕКСОВАНОГО» ЗАВОДУ

— Зміна вивіски — не пуста формальність, — розповідає директор підприємства Густав Чайковський. — Вона засвідчує про перемогу над командно-адміністративним свавіллям. Після довгих вісімнадцяти років незаконної анексії заводу колгоспи-акціонери, а їх понад 300, нарешті повернули-таки собі споруджене на їх паї підприємство і відтепер на свій розсуд розпоряджаються і вироблюваною тут продукцією, і одержуваними прибутками.

— Ви уявляєте, що це означає для істинних господарів заводу, здатного виробляти за рік близько 370 тисяч тонн цементу? — додає голова колгоспу «Прогрес» Ізмаїльського району Герой Соціалістичної Праці Микола Миндру, який очолив раду кооперативного підприємства. — В нинішньому році поставки продукції господарствам області збільшуємо вдвоє. До цього цементу лише вистачало, аби латати дірки, тепер же розгортаємо в селах спорудження господарським способом житла, інших об'єктів соціального і виробничого призначення, до помагаємо індивідуальним забудовникам. Тобто спрямовуємо продукцію заводу туди, куди й задумував його фундатор Макар Посмітний.

Так, саме цей легендарний голова колгоспу зумів на прикінці п'ятдесятих — початку шістдесятих років «загітувати» сотні колгоспів, створити своє цементне підприємство. Він же став, по суті, головним виконробом на його спорудженні. Та недовго, лише близько семи років, раділи, відбудовуючи села, господарі заводу. Макар Посмітний захворів, незабаром його не стало. Цим негайно скористалися ті, хто вважав оновлення сіл непотрібною, навіть шкідливою «надмірністю». Раду підприємства (без згоди колгоспів) розпустили, а завод передали «Укрміжколгоспбуду», пошивши на нього всі «принадності» тодішнього статусу державного підприємства.

— І відтоді почалося,— зі смутком згадує Густав Чайковський. — Цементом розпоряджалися всі, кому тільки не лінько,— і республіканські, й місцеві відомства. До колгоспів-пайовиків потрапляла лише десь четверта частка від вироблюваного. Більше того, майже повністю забиралися й одержувані підприємством прибутки, навіть до його статутного фонду не соромилися руку запускати.

Понад 10 мільйонів карбованців заводського прибутку пішло на покриття збитків недбалих будівельних організацій та утримання різних контор. У підприємства «прохали» (в наказовому порядку, звичайно) в борг, а потім обливиконком без всяких пояснень списував ті борги. Це теж вилилося в кругленьку суму — 2,6 мільйона карбованців. Коли ж колективу заводу знадобилися кошти на прокладання залізничної колії до місця видобування сировини, йому порадили... взяти кредит у держави. Іншого виходу не було — п'ять мільйонів карбованців тягарем повисли на економіці підприємства, адже щороку мільйон треба було віддавати. Це, зрозуміло, не давало можливості не тільки оновлювати виробництво, а й виділяти кошти на соціальні потреби, повною мірою оплачувати нелегку працю цементників. Результат — почався інтенсивний відплив найкваліфікованіших кадрів.

За повернення «анексованого» заводу його справжні господарі боролися, так би мовити, у дві руки: з одного боку — колгоспи-пайовики, надію яким дали заклики повертати селу борги, з другого — колектив самого підприємства, якому набридло працювати на невдячного «дядька». Скільки кабінетів довелося обійти їх посланцям, скільки паперу списати! Відомства упиралися до останнього. І лише коли попереду замаячила перспектива встановлення справедливості через народний суд — відступилися.

— Тимчасові господарі посадили наше підприємство на мілину,— змушений був констатувати Микола Миндру, зібравши перше робоче засідання ради заводу. — Давайте спільно вирішувати, як виводити його з економічного тупика.

Багато що з наміченого тоді, хоч і минуло зовсім мало часу, вже реалізується. Особливо помітні зміни в соціальній сфері. Майже вдвоє підвищено зарплату, встановлено ряд пільг. Завод взяв на свій баланс торговельний та оздоровчий комплекси, утримує їх штати, що дало можливість значно підвищити якість послуг. Тут справді з'явилася щоденна можливість придбати доставлені з колгоспів м'ясо, молоко, вершкове масло, борошно, крупи, цукор, овочі та фрукти. До того ж — по ціні на десять відсотків нижчій, ніж державна, не кажучи вже про ринкову. Відкрито тут і магазини об'єднання «Пасаж» та фірми «Взуття». Широкий вибір смачних страв у заводській їдальні, тим, хто там харчується, підприємство оплачує частку вартості обідів. На паях з іншими підприємствами будують житло — через два роки думають задовольнити всіх, хто стоїть у черзі на нього...

Є вже зміни на краще й у виробництві, в економіці. Цемент виділяють не тільки пайовикам, а й будівельним організаціям, та, однак, для роботи не на стороні, а для спорудження об'єктів у селах. Приймають і нових пайовиків — насамперед, ті радгоспи, що не постачаються з якихось інших джерел: їм, розуміють, теж треба оновлювати села, виробництво.

Георгій ВОРОТНЮК,
власний кореспондент «Голосу України».
Одеса.

Селянський щоденник

«ГОЛОС» ЧУТИ СКРІЗЬ...

До корпункту «Голосу України» прийшов житель села Антонівки, що недалеко від Херсона, Анатолій Український і сказав, показавши квитанції: «Ось, передплатив 100 примірників вашої газети. Переадресую їх тим, хто через брак коштів не може зробити цього».

Чим викликано цей благородний жест?

— Сам я читаю вашу газету з дня її виходу, — розповів Анатолій Григорович. — Мені цікаво знати зміст законів Верховної Ради УРСР, особливо ті, які стосуються села. Газета їх друкує. Отож хочу, щоб більше людей знало про ці закони. Може, тоді сміливіше братимуть землю, впроваджуватимуть нові форми господарювання Хоч прямо скажу: на місцях чинять перешкоди.

Водночас хочу застерегти журналістів «Голосу України» від спрощеного бачення дійсності: не сприймати на віру заспокійливі обіцянки місцевих керівників про те, що вони підтримують закони республіки. Думаю, це не зовсім так. Сам переконався, коли хотів узяти землю. Як тільки пороги не оббивав, а все марно: скрізь ставлять підніжку. Південь республіки — благодатний край з родючими угіддями. Після того, як внаслідок чорнобильської катастрофи з сільськогосподарського обороту України виведено чималі площі, треба бережно ставитися до кожної «сотки». Поки що земля використовується неефективно і в нашому радгоспі «Янтарний» також. Втім, не буду говорити про свої біди, бо про них вже докладно повідомляла ваша газета.

Інколи виникає спокуса кинути все й поїхати за кордон, до родичів у Швецію. Але хіба це вихід? Та й не в усіх селян є родичі за кордоном. І про майбутнє своїх синів думаю.

Іван КАЛИНИЧЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Херсонська область.

НЕ ХОДИТИ Ж ПІШКИ

Керівникам поталанило. Вхопили вони фортуну за чуба, скориставшись відомим розпорядженням союзного Кабінету міністрів від 16 лютого цього року, згідно з яким колгоспи і радгоспи, які додатково продадуть державі хліб, стимулюються дефіцитними матеріально-технічними ресурсами. Таким чином на комфортабельні легкові автомобілі розжилися в Липовецькому районі голови колгоспів: імені Котовського Володимир Вознюк, імені Ілліча Анатолій Данченко та директор птахорадгоспу Василь Щерба.

Першою стрічкою у списку отих обіцяних Кабінетом міністрів стимулів стоять «Волги». Для одержання права на придбання одного такого автомобіля кожен бажаючий повинен нашкребти по засіках комори (зрозуміло, колгоспної чи радгоспної) не менше 500 тонн фуражного зерна. Безумовно, така кількість зернового фуражу у наших керівників знайшлася. Переконаний, що і Вознюк, який, до речі, вже має власну «Волгу», і Данченко, у якого домашня «Лада», і Щерба, який теж не без індивідуальних коліс, ніколи не дозволили б господарствам таку розкіш придбати, якби йшлося про автокрани, екскаватори, трактори, автогрейдери, вантажні автомобілі, автобуси, цемент чи газифікаційні труби, які теж пропонував благодійний Кабінет міністрів.

Тим часом жнива у розпалі. Надто повільними темпами йдуть вони у колгоспі імені Ілліча. 290 гектарів посівних площ, а гороху скошено менше половини, обмолочено його з 71 гектара. Головна причина таких повільних темпів — дефіцит косарок. А дві жатки ЖРБ-2 стоять на ремонті. І для того, щоб поставити їх на лінійку готовності, не вистачає запчастин. Однак «Волга» білого кольору, придбана у травні цього року, завжди справненька. Нею спритно гасає по полях Анатолій Данченко. Все інше його не обходить.

Валерій МАРЦЕНЮК,
журналіст.
Вінницька область.

ГУСИ З «АВРОРИ»

Сутужно стало господарювати колгоспові «Аврора» Пологівського району після того, як він відмовився утримувати нахлібників з РАПО. «Аврора» — спецгосп по відгодівлі великої рогатої худоби. І ось, після оголошення ними «суверенітету», наче по команді інші колгоспи почали різко підвищувати ціни на телят. А без молодняка спецгосп зазнає збитку і приречений на банкрутство. Як не переконував голова правління «Аврори» Василь Романцов, що подібна політика шкідлива передусім для району, адже обсяги виробництва м'яса падають, «дяді» з РАПО були непохитні. Особисті амбіції взяли верх над інтересами державними. І тоді «Аврора» знайшла вихід: вирішила перепрофілюватися. Спецгосп уже завіз кілька тисяч гусенят, формується кормова база, під водойми пристосовані силосні траншеї. Отже, нехай будуть гуси. Тим більше, що на світовому ринку цінуються пух і гусяча печінка. «От би нам інкубатор дістати, хай навіть за валюту,— бідкається Василь Романцов, — та фасувальну лінію. І ніякі місцеві санкції нам не страшні».

Олександр МИХАЙЛЮТА,
власний кореспондент «Голосу України».
Запорізька область.

Жнива-91

ЗАГУБЛЕНИЙ ХЛІБ

У Закарпатській області загалом непоганий урожай озимих: на круг у середньому виходить по 47,2 центнера зерна. Та показники могли б бути набагато вищими, якби не прикрі втрати.

Днями фахівцями перевірено ряд господарств. І в багатьох випадках на кожному гектарі ріллі в колгоспах «Нове життя» «Радянське Закарпаття» Іршавського, «Нове життя» Мукачівського районів залишається по 30 і більше кілограмів збіжжя. А в цілому з оглянутих 430 гектарів озимої пшениці та 1,5 тисячі гектарів ячменю втрати на кожному гектарі становили, відповідно, по 155 та 39 кілограмів. Коли б їх зменшити хоча б наполовину, область могла б одержати додатково 330 центнерів пшениці та 292 — ячменю.

Серед основних причин втрат — неякісне регулювання комбайнів, необладнання їх пристроями для збирання полеглих стебел тощо. Мають місце і елементарна недбалість, відсутність належного контролю за ходом жнив.

Микола ГОРВАТ,
власний кореспондент «Голосу України».
Закарпатська область.

Експрес-новини

Учора вночі президент СРСР Горбачов мав 20-хвилинну телефонну розмову з президентом США Бушем, під час якої радянський керівник запевнив Буша, що контролює ситуацію. Обставини арешту Горбачова та подальша доля заколотників не обговорювались, але політичні лідери обмінялися думками про причини поразки путчистів.

Тієї ж ночі президент РРФСР Єльцин подзвонив президенту США і подякував йому за підтримку під час спроби державного перевороту.

* * *

Згідно з інформаційними повідомленнями, західні керівники мають розбіжності щодо подання додаткової допомоги СРСР для проведення реформ.

Канцлер ФРН Коль після провалу усунення президента Горбачова поновив свої заклики до збільшення такої допомоги.

Держсекретар США Бейкер виключив можливість швидкого вирішення цього питання. За його словами, Радянський Союз не матиме успіху в економічних реформах, якщо користуватиметься лише допомогою розвинутих держав.

Прем'єр-міністр Великобританії Мейджор заявив, що члени «великої сімки», які не подали СРСР допомоги після наради в Лондоні, не несуть відповідальності за спробу усунення радянського президента.

Міністр закордонних справ Франції Дюма висловив думку, що Захід має уважно проаналізувати свою відмову від подання прямої допомоги СРСР.

* * *

За словами Генерального секретаря ООН Переса де Куельяра, він дуже задоволений поверненням президента Горбачова до влади. Голова ООН вважає, що після подій, які сталися, законне керівництво продовжуватиме зусилля у справі встановлення демократії в Радянському Союзі.

* * *

Члени конгресу Сполучених Штатів високо оцінили діяльність Єльцина. За словами сенатора Бредлі, зрив перевороту — заслуга Росії та її президента.

* * *

Президент Румунії Ілієску по телефону поздоровив президента Росії з перемогою.

Ілієску також мав розмову з президентом Молдови Снєгуром і висловив підтримку позиції цієї республіки.

Голова парламенту Чехії Бурєшева, виступаючи на мітингу, присвяченому 23-й річниці вторгнення військ Варшавського Договору в Чехо-Словаччину, заявила, що чеський народ, забувши про біль 1968 року, підтримує Горбачова і Єльцина.

* * *

Колишній прем'єр-міністр Великобританії Тетчер заявила, що Радянський Союз довів свою віру в демократію. Вона підкреслила: невдача перевороту свідчить, що не існує такої військової сили, яка могла б зупинити людей, що прагнуть зберегти свободу.

* * *

Політичні діячі Заходу звертають увагу на незрозуміле тривале мовчання керівних органів КПРС щодо подій, які відбуваються.

Наш прес-клуб

ЗОЛОТО ДЛЯ ДИКТАТУРИ ПРОЛЕТАРІАТУ

Радянський Союз продовжує приховувати культурні цінності, незаконно вивезені з Німеччини після другої світової війни.

4 грудня 1945 року Радянський Союз заявив, що виступає проти загального включення культурних цінностей Німеччини в число репарацій. Лише в окремих випадках, коли цінності, вивезені з СРСР фашистами, повернути неможливо, їх варто відшкодувати рівнінними німецькими. 8 липня 1946 року американський і англійський представники Контрольної ради підтримали цю пропозицію.

Всупереч досягнутої домовленості радянські «трофейні комісії» вивозили з Німеччини все, що тільки можна. В 1955—1958 роках Дрезденській галереї було повернуто частину її воістину безцінної спадщини. Проте велика кількість скарбів галереї, а також інших німецьких музеїв і приватних колекцій по сьогодні лишається в СРСР.

Не повернено, наприклад, знайдений Шліманом в 1873 році під час розкопок Трої «Золотий скарб Пріама». Було пущено чутку, що його вивезено на Захід. Але це — неправда. Тодішній директор Берлінського музею давньої і ранньої історії професор Вільгельм Унферцагт стверджував, що власноручно передав 26 травня 1945 року радянським представникам три ящики з золотом, серед якого знаходились і скарби Пріама. Це підтвердили радянський археолог Лев Кляйн (журнал «Смена», листопад 1990 року), а також московські експерти-мистецтвознавці Костянтин Акінча і Григорій Козлов.

За словами асистента Інституту історії зарубіжного мистецтва Олексія Расторгуєва, СРСР мав начебто законні права на частину культурних цінностей Німеччини. Однак вивозили їх таємно. Чому? Тому, що взяли значно більше. При всіх великих музеях було створено так звані «спецфонди», перетворені в справжні цвинтарі культурних цінностей. Вони розкидані по різних містах СРСР. Серед трофеїв виявилося немало експонатів з німецьких музеїв і колекцій. Міністерство культури СРСР продовжує приховувати їх.

На думку О. Расторгуєва, необхідно створити спеціальну комісію, яка обстежила б усі «спецфонди» і подала б про них світовій громадськості вичерпну інформацію.

Відповідно до міжнародного права ФРН потрібно повернути:

всі архівні матеріали Німеччини. Вони не можуть використовуватися як компенсаційний фонд. Документи Могильова, які загинули, не можна компенсувати за рахунок архіва з Кельна;

всі унікальні національні твори мистецтва (живописні полотна, скульптури, малюнки німецьких майстрів);

всі колекції чи їх частини, які до першої світової війни належали третім країнам, приватні колекції, власники яких не є воєнними злочинцями.

Не підлягають поверненню матеріали, які не кваліфікуються як унікальні, і ті культурні цінності, які комісія вважатиме можливим без помітної шкоди країні-власниці лишити СРСР як компенсацію за скарби, вивезені чи знищені гітлерівцями.

...Тема повернення Німеччині начебто незаконно вивезених Радянським Союзом німецьких культурних цінностей неодноразово піднімалася й у інших засобах масової інформації ФРН. Їх пронизує думка, що чинячи опір розв'язанню цієї проблеми, СРСР грубо порушує міжнародне право, вільно чи невільно допускаючи загибель і псування багатьох унікальних творів мистецтва. Автори подібних публікацій зовсім ідуть від питання, чи має ця проблема міжнародний характер, чи є культурні цінності Німеччини в інших країнах антигітлерівської коаліції. Абсолютно замовчується й проблема пошуку й повернення СРСР його культурних цінностей.

«Нойес Дойчланд» (Німеччина).

ОЧИМА ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ

Відносини Югославії з Радянським Союзом і сьогодні мають дражливий характер, на них ще відбиваються наслідки сталінізму. Тому це була б справжня сенсація, якби СРСР вдалося знайти шлях для мирного врегулювання національного конфлікту в Югославії.

«Трібюне» (ФРН).

Зростання інфляції в Німеччині на 4,5 відсотка на рік занепокоює не тільки федеральний уряд, а й західноєвропейські країни, бо ФРН може піти на підвищення банківських ставок, щоб зменшити тиск грошової маси на ринок. Це призведе до відтоку фінансового капіталу з держав Західної Європи до Німеччини, де можуть виникнути вигідніші умови його використання.

«Монд» (Франція).

За словами китайських учених, уряд Китаю, наскільки можна судити, вживає заходів, щоб позбавити іноземних спеціалістів права доступу до даних соціальних досліджень. Державний комітет у справах освіти вже розповсюдив секретний документ, який забороняє університетам та іншим вузам ознайомлювати закордонних учених з даними соціальних досліджень, якщо навіть вони проводилися спільно. Тепер уже й Китайська академія суспільних наук планує розробити схожу директиву.

«Нью-Йорк таймс» (США).

Рух неприєднання (РН) на початку якого стояв Дж. Неру, завжди мав велике значення для зовнішньоекономічного курсу Делі. Для Індії він був і моральною концепцією, і політичною стратегією. Але останнім часом РН втратив свою значущість у світі. Його учасники вели між собою війни, однак на форумах Руху приймалися резолюції про його єдність. За останні роки РН показав свою неспроможність у плані позитивного впливу на світові процеси. Проте він не втратив своєї значущості для Індії, яка залишається вірною його ідеям і принципам.

«Хіндустан таймс» (Індія).

Інформ-шоу

А ВИ ЧУЛИ ПРО ЗЕБРУ НЕСМУГАСТУ!

Зробити зебру менш смугастою прагнуть на науковій станції у Капській провінції ПАР. Мета вчених — відтворити зниклий підвид зебри під назвою куагга. Характерною рисою цих тварин була майже повна відсутність смуг на їх тілі.

Донедавна багато вчених вважали куаггу самостійним видом. Проте досліди засвідчили, що цей підвид рівнинної (звичайної) зебри набув протягом еволюції більш придатного для південноафриканського пейзажу смугастого забарвлення.

Першим успіхом учених у цій справі було виведення лошати, в котрого на задніх ногах смуг майже не було.

ЯК ВОНИ НЕ ПОДІЛИЛИ КОМПАРТІЮ

Міський цивільний суд Рима виніс рішення про використання символіки й назви Італійської комуністичної партії, на яке одночасно претендували Демократична партія лівих сил (ДПЛС) і Рух за відродження компартії (РЗВК).

В емблемі ДПЛС, крім могутнього дерева, яке на задум керівництва партії має уособлювати єдність лівих сил, залишились також назва — ІКП, національний прапор і червоний прапор компартії із зображенням п'ятикутної зірки, а також схрещених серпа й молота.

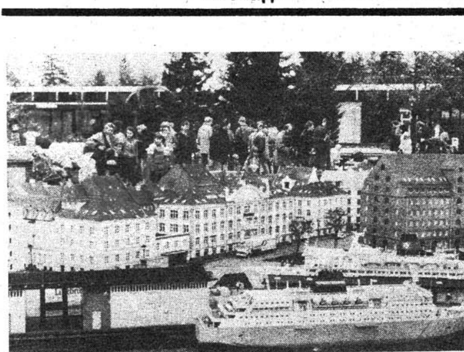
Суд виніс рішення на користь ДПЛС, таким чином РЗВК тепер тимчасово заборонено використовувати символи й назву Італійської компартії аж до остаточного рішення вищих судових інстанцій.

ХІБА ТАКИМ ПОТРІБНІ ОХОРОНЦІ!

Звинувачення в нападі із застосуванням фізичного насилля й погроз «терористичного характеру» висунуто судом Лексингтона (штат Кентуккі) проти зірки американської попмузики Уітні Х'юстон. Приводом до судового розгляду стала звичайнісінька бійка в готелі «Плаза», в якому, прибувши на гастролі до Лексингтона, розташувалися співачка та її «почет».

Коли вся група приїхала до готелю, декілька його мешканців упізнали Х'юстон і спробували пробитись поближче до неї. Проте шлях їм перепинив брат Уітні Майкл. За не з'ясованих поки що обставин розпочалася колотнеча, під час якої тендітна зовні Уітні накинулась із кулаками на одного з незнайомців, погрожуючи «вбити» його.

Погляд

ІГРАШКИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ АРХІТЕКТОРІВ

Діти грають у різні ігри. Тому запропонувати їм можна й такі, які б не тільки розважали, а й розвивали їх розумово. Саме цієї концепції дотримується відома датська фірма «Лего», яка виробляє іграшки. А щоб показати можливості своєї продукції всім зацікавленим, серед них — і батькам, вона створила неподалік від штаб-квартири цілий парк «Леголенд», однією з частин якого є міні-місто, виготовлене із спеціальних дитячих кубиків. Отож, дивіться, купуйте конструктори «Лего» і фантазуйте самі!

Фото ТАРС.

РИНОК — ЗАБУТА СВЯТИНЯ?

Мабуть, воно справді так. Інакше чому б у Львові центральний майдан міста здавна й донині гордо іменувався Ринком! У Києві центральний майдан іменується інакше, але, по суті, це — теж ринок, ринок інформації, попит на яку так підскочив останніми днями. Та й звичайний речовий ринок у столиці України, звідки зроблено оцей фоторепортаж, знаходиться зовсім недалеко від центру міста, біля республіканського стадіону.

Скажемо банальність: ринок оживає, коли у когось чогось нема, а у когось щось лишилось, а гроші, як такі, втрачають сенс. Кажуть, у часи старих добрих війн противникам нічого не лишалось, як торгувати. Один воєначальник казав другому: знаєш, мені завтра нема чим тебе штурмувати. А той відповідав: гаразд, я підкину тобі трохи патронів, а ти моїм солдатам підкинь тютюну, щоб і вам, і нам завтра жилось веселіше. Здається, поки що наш ринок — саме такий. Будемо сподіватися, що колись він стане іншим.

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

Люди і долі

ОСТАННІЙ ІЗ ЗУБРІВ

НАВПРОТИ мене — худорлявий вісімдесятип'ятилітній чоловік, у існування якого я навіть не вірив. Справді-бо, зустріти живого соратника Вавілова, та ще й тут, у Києві?! Фантастика! Широко розкрилені плечі. Міцний потиск правиці. Не затуманений літами гострий погляд. І мимохіть спадає: можливо, все-таки існує якийсь зв'язок між життєстійкістю людини та її душевною чистотою? А ще навертаються думки про гіркий жереб правдоборців і... неправедне благополуччя тих, хто за будь-яких обставин вміє маневрувати, орієнтуватися, «жити».

Від нього вимагали єдиного — погодитися, що робота в інституті генетики занедбана. Відтак скласти відповідний акт разом із комісією, створеною Президією Академії наук. Та й передати свій науковий заклад Трохимові Лисенку, який також входив до високопоставленої комісії.

Арешт Миколи Вавілова, місце якого на посаді директора мав посісти енергійний Трохим Денисович, не залишав жодного сумніву: заступник колишнього керівника Інституту генетики АН СРСР, тобто він, Петро Шкварників, напише й підпише будь-який папір. Проте минав третій день, а справа стояла на місці. Отоді й заскрипіли вельми послушні академічні пера, виплодивши зрештою потрібний документ. Отже, тепер упертому заступникові зоставалося лише поставити свій підпис.

«Спираючись на так званий закон гомологічних рядів (одне з основних відкриттів М. Вавілова — **Авт.**)...», «Навіть не наблизилися до розробки основ...», «Цінних сортів і ліній не виведено...», «Робота проводилася без будь-якого зв'язку з практичними потребами сільського господарства...», «Нічого нового в теорії селекції...»,— фрази застрибали перед очима. То був цілковитий розгром мало не всіх лабораторій Інституту генетики. Розгром віроломний і безпідставний, під диригуванням Лисенка. Ще б пак! Хіба міг «великий мічурінець» не позбиткуватися над працею свого найзапеклішого супротивника, тим паче, що той уже сьорбав тюремну юшку?

— Ні,— Шкварників рішуче відсунув казенний папір,— ні, цей папір він не підпише ніколи в житті. Бо не зможе переступити через найдорожче, зрадити великого Вавілова. Пригадалось, як його, звичайнісінького кандидата наук, розшукували по всіх дослідних ділянках і потім у тому ж кабінеті, де тільки-но пропонували підписати акт, сказали, що великий біолог хоче бачити своїм заступником саме Шкварникова.

Чаювали. Вавіловську гостинність добре знали не тільки колеги-академіки, а й лаборантсько-аспірантська братія. Гомоніли про інститутські справи. А оскільки облога лисенківців уже розпочалась, час від часу звертали й на цю тему. І тоді очі Вавілова сумували.

А підпис свій Петро Шкварників таки поставив. Тільки не під актом — під кількома абзацами скоропису, виведеними ним тут же, на академічному документі. І непідписаний Петром Климентійовичем акт, і підписана ним «Окрема думка» пролежали непорушно в архівах десятки років. Тільки тепер ми можемо з ними ознайомитися: **«Здаючи Інститут, заявляю, що в розділі акта «Стан роботи кожної лабораторії» не згоден з оцінками, даними лабораторіям генетичних основ селекції рослин, загальної генетики, феногенетики, відділу генетики сільськогосподарських тварин (дві лабораторії), а також вважаю такими, що не стосуються акта здачі-приймання, всі пропозиції... стосовно організації Інституту новим директором. Свою оцінку стану Інституту на момент здачі та оцінку його відділів даю у доданій до цього акта детальній довідці за моїм підписом, а також довідці про результати роботи Інституту».**

Звісно, після здачі інституту «меншовиствуючий ідеаліст», «вейсманіст-морганіст» Шкварників опинився на вулиці. Природно, що коло його друзів різко скоротилося. Зрозуміло, що будь-які спроби влаштуватися на роботу були марними. Хоч зрештою знайшовся все-таки один приятель-сміливець і прилаштував Петра Климентійовича на службу до позаштатної сорто-дослідної комісії.

Невідомо, як би далі склалася його наукова кар'єра, бо раптом розпочалася війна. Воював у найзапекліших точках — під Москвою, Ржевом, Сухінічами... Вже відсалютувала Перемога, вже з розпростертими обіймами стрічали в інститутах кожного лаборанта, а він навіть у сорок шостому носив ще погони. Напевне, й тут хтось не квапився з поверненням у науку впертого генетика.

Допоміг випадок. Поталанило вирватися на кілька днів до сім'ї, в Москву. Зустрів довоєнних колег, які вціліли після лисенківського погрому і потихеньку собі працювали в Інституті цитології, гістології та ембріології. Кажуть: «Давай організуємо виклик, приставай до нашого коша!» І справді, згодом лист до командування надійшов, і Шкварникову дозволили повернутися в лоно біології.

Здавалося б, настав час полегшено зітхнути — ось вони, жадані мікроскопи, лабораторії, дослідні ділянки... Та ба! Горизонт знову запнули зловісні хмари. Лисенко розпочав над генетикою нове судилище. Тепер її батожили на офіційних, навіть політичних засадах. Правда, із залученням таких «майстрів» слова, як філософ Мітін, юрист Вишинський, магістр казуїстики Презент. Тому й не дивно, що Петра Шкварникова разом із п'ятнадцятьма «вавіловськими недобитками» звільняють з роботи « у зв'язку з реорганізацією інституту».

Розплата за вірність генетиці триває. Тим часом підключається райком компартії:

— Не працевлаштуєтеся — притягнемо до партійної відповідальності.

Наукова і партійна бюрократія діють синхронно. Просвітку в тунелі не видно. Цього разу про роботу в Москві не може навіть бути й мови. Спробував податися в Крим, де саме створювали філію Академії наук. Проте й тут відчув залізну десницю «народного академіка». Понесла-закрутила по світу лиха доля Петра Шкварникова. Де лишень не працював! Був навіть головою колгоспу. Лиш коли повіяло відлигою в п'ятдесяті роки, і за академіком Лаврентьєвим вирушають чимало «опальних» ентузіастів у тільки-но створене Сибірське відділення АН СРСР, Петро Климентійович стає заступником директора (такого ж битого-перебитого Дубініна) Інституту цитології й генетики. А згодом, після того, як остаточно виправдали «служанку імперіалізму», працював у академічних інститутах ботаніки, молекулярної біології, редагував журнал «Цитологія и генетика». На заслужений відпочинок його, можна сказати, спровадили.

...Переді мною худорлявий вісімдесятип'ятилітній чоловік, який знав Дубініна, працював з Вавіловим, який ніколи не мав жодних привілеїв наукової еліти, який навіть на схилі віку, розжившись на хороший цейсовський мікроскоп, самотужки досліджує зелений світ постчорнобильської ери.

Роки поневірянь, можливо, вкрали у Петра Климентійовича найзаповітніші відкриття. Велика втрата. Але власну чесність і порядність він зберіг. Такі «зубри» справді заслуговують на повагу. Бо ж це останні, до того ж небезсторонні, свідки трагедії в науці, останні, до того ж нескорені, її лицарі.

Восени минулого року доктора біологічних наук Петра Шкварникова нагороджено орденом Леніна. Чолом вам, вавіловцю!

Володимир ІВЧЕНКО,
журналіст.

НА ЗНІМКУ: доктор біологічних наук Петро Шкварників; академік Микола Вавілов (праворуч) в гостях у губернатора південної провінції Ефіопії під час експедиції.

«ІНЖЕНЕРНА АКАДЕМІЯ ПРОТИ МОНОПОЛІЇ»

Резонанс

Під таким заголовком у «Голосі України» (№ 119, 21 червня 1991 року) опубліковано інтерв'ю народного депутата СРСР, ректора Київського політехнічного інституту Петра ТАЛАНЧУКА, який напередодні створення Інженерної академії заявив, що виступає «проти монополії будь-де, особливо в науці». АН УРСР у своєму монопольному русі вперед зайшла... в тупик. Тому група українських учених вирішила створити Інженерну академію як альтернативу Академії наук, особливо в галузі прикладних наук». Редакція отримала чимало відгуків. Деякі з них ми сьогодні друкуємо.

На Україні зроблено перший крок у напрямі демонополізації науки — створено Інженерну академію на чолі з народним депутатом СРСР П. Таланчуком. Безсумнівно, такий почин треба вітати.

Візьмімо для прикладу США, де багато фундаментальних досліджень проводяться в університетах. І на фінансування яких щорічно виділяється понад 10 мільярдів доларів. До речі, там працює величезна кількість аспірантів — понад 12 відсотків від загальної кількості студентів. Незважаючи на це, провідні корпорації, такі, як «Контрол дейта», «Ханнівелл», «Моторола» та інші, паралельно розгортають свою дослідницьку діяльність, до якої на років чотири, або й більше, залучають провідних науковців країни. Аналогічно існуючим корпораціям створюються галузеві дослідницькі підрозділи. Проте американські науковці вважають, що навіть такі структури хвороють потягом до монополізації, тому радять водночас займатися ще й дрібним бізнесом.

Цілком природно, що девіз П. Таланчука, винесений у заголовок інтерв'ю «Інженерна академія проти монополії», викличе незадоволення з боку монополістів у науці. Тому хочеться побажати новаторам перемоги. Але за рахунок ефективніших наукових результатів.

Б. КАДУК,
доктор технічних наук, голова президії правління Українського науково-технічного товариства приладобудівників і метрологів.

Найбільше в цьому інтерв'ю нас обурило лицемірство, з яким П. Таланчук іменує себе антимонополістом, «особливо в науці». А що ж відбувається насправді?

Не будемо вдаватися до деталізації стосунків, які склалися між нашим конструкторським бюро «Шторм», створеним при Київському політехнічному інституті як госпрозрахункова організація зі статусом науково-дослідної установи, та адміністрацією КПІ, який очолює П. Таланчук, але маємо всі підстави стверджувати, що в них, як у дзеркалі, відбиваються справжні монополістичні посягання ректора інституту на результати праці нашого колективу. Суть справи не стільки в КБ «Шторм», скільки в тій концепції, яку сповідує П. Таланчук: гроші заробляють усі, а витрачати їх будемо «так, як вважає за потрібне вуз».

Сьогодні ректорат КПІ продовжує працювати в напрямку ліквідації нашої організації. Ним розроблено новий статут КБ «Шторм» — яскравий приклад «антимонополізму», який написано з порушенням не тільки наказу міністра вищої освіти УРСР, а й ряду законодавчих актів.

П. ХАВРЮЧЕНКО,
голова ради трудового колективу КБ «Шторм»;
О. ФЕДОТОВ,
секретар партбюро;
В. СТЕБЛІН,
заступник голови комітету захисту інтересів організації.

Створюється враження, що нападки на Академію наук України перетворюються на ознаку гарного тону та заохочуються колами, які декларують свій демократизм...

Інженерна академія в принципі не може бути альтернативою АН УРСР з тієї простої причини, що мета та завдання в них цілком різні. Академія наук створена для розвитку насамперед фундаментальної науки, результати якої є основою для прикладних розробок, нових технологій та наступних інженерних рішень. Інженерна справа завершує цей ланцюг і не може існувати без знання законів матеріального світу, нових ефектів та явищ, властивостей та характеристик речовин. Саме тому замах на фундаментальні знання є замахом на майбутнє науково-технічного прогресу.

Нам дуже не подобається тенденція до обмеження національними рамками науки та інших сфер, що належать до категорії загальнолюдських цінностей... Тільки звільнена від національних рамок наука зможе по-справжньому служити суверенній Україні.

В. НЕМОШКАЛЕНКО,
академік АН УРСР;
Г. ПИСАРЕНКО,
академік АН УРСР.

Нотатки небайдужого —

«ДЕ МІЙ ЧОРНИЙ КУЛЕМЕТ?»

ПІДТОПТАНИЙ чоловік підносить на рівень грудей кулаки і, вдаючи, наче стріляє з кулемета, всім тілом трясучись, з притиском видихає:

— Бан-де-ри!.. Сво-ло-та!.. Ех, дайте мені кулемета!

Колись Микола Іванович працював у райкомі партії, райвиконкомі — на відповідальних посадах. А це вже кілька років на пенсії. Так що, трясучись і «стріляючи», він нікого, крім себе самого, не репрезентує.

Уперше войовничі нахили він виявив після мого невинного запитання: як він, комуніст з великим стажем, ставиться до нині народжуваної в нашому суспільстві багатопартійності? У відповідь підніс до грудей обидва кулаки і затрясся. І я зрозумів, що більше однієї партії душа Миколи Івановича не приймає. Не дано.

— А до прагнення українського парламенту досягти справжньої суверенності як ставишся?

Замість відповіді він затрясся з новою силою.

— А як дивишся на Горбачова? Єльцина? Кравчука? Юхновського?..

— До стінки! — І знову наче пропасниця його схопила.

Тяжкий випадок. Річ ще й у тому, що ми з Миколою Івановичем колись давно училися в одному технікумі, потім усяке в нашому житті траплялось, але до суперечок «за політику» ніколи не доходило. Мабуть, тому, що фронтова біографія підносила Миколу Івановича серед нас, юних, на дві голови. Тепер же, через кілька десятиріч, кожен з нас розжився й на власні переконання, що дозволило і мені мати свою точку зору... Ну, а тут ще й журналістська допитливість.

— А як ти ставишся до нашого брата-журналіста? — насмілився я на нове запитання. І він зразу ж відповів:

— Не схвалюю твого переходу до бандерівської газети...

Це вже було занадто. Проте, шануючи сивину товариша, я стримався, мирно попросив:

— Розшифруй своє звинувачення.

— Видаєте газету бандерівською мовою, розповідаєте про бандерівські проблеми...

Ось такий рівень критики. Між іншим, мій знайомий носить українське прізвище, пишеться українцем, батьки його — українські селяни, які, крім рідної мови, ніякою іншою не володіли. Як їхній син дійшов до такого життя, що українське називає бандерівським, можна тільки здогадуватися. Скоріше всього, навчаючись у школі, Миколка одного дня дізнався, що головна у світі мова — російська, а українська годиться хіба що для сільського вжитку. Він же мітив влаштуватися вище, тому поклав собі вивчити російську. Ну, а та, сільська, навіщо йому?

ДІАЛОГИ З ЕКСТРЕМІСТАМИ

Ось так він і виріс — на Україні без України. Без її запашної мови, без національних надбань, без духовності української. Зрештою, поняття «Україна» стало в його розумінні околицею, на якій живе чимало другосортного люду, неспроможного перейти на нормальну мову спілкування.

Микола навіть і не помітив, як став чужим у своєму районі. Не помітив тому, що одночасно з ним одцуралися рідної мови й рідного села чи не всі, що мали нещастя добре навчатись у школі. З цими молодими людьми, яких можна було б назвати цвітом району, сталися дива, які й досі мало хто здатний пояснити: їм навіть джерела за рідним селом почали пахнути Москвою. І хліб, і газети, і все-все добро, вироблене на місці чи привезене здаля, пахло їм державною, білокам'яною. А після того, як Микола повернувся до райцентру з фронту, все навкіл почало йому пахнути ще й Сталіним. Бо Микола Іванович з того покоління, яке себе без Сталіна не уявляє. Він це й підтвердив, вигукнувши:

— Ех, Сталіна на вас немає!..

— Як ти можеш шкодувати за цим катом?

У відповідь Микола Іванович знову затремтів, стуливши старечі кулачата, проте жодного слова не вимовив.

Разом з тим Микола Іванович — по-своєму чесна й нічим не заплямована людина. Від цього й тривожно. Чесний і виступає проти рідної мови, проти суверенітету республіки, проти всього національного, якщо це національне — не російське... Мабуть, ми втратили справжні критерії моральності, коли говоримо про тих, хто вільно чи невільно одцурався рідної мови, як про людей чесних? Адже в Миколи Івановича, за його згодою, вийняли душу українця і затьмарили мізки великодержавним шовінізмом. Не тільки в нього — і в мільйонів інших. Цю «операцію» зробила школа. Вона й тепер не може зупинитись, і далі продукуючи безбатченків, які, виходячи у світ широкий, не знають рідної мови, історії свого народу, а часом, як сталося з Миколою Івановичем, ще й ненавидять усе рідне, українське, не вважаючи його своїм.

— А як ти ставишся, — задав я останнє запитання, — до ідей, висловлених у «Слові до народу»?

— Це в тому «Слові», де генерал Борис Громов з письменниками збирається рятувати Союз? — пожвавішав мій візаві. — Молодці! Кожному з них дати по кулемету — і всі проблеми вирішаться!

Тим часом у цьому зверненні, поширеному на Україні партійними виданнями, автори плутають поняття «Росія» і «Радянський Союз», з чого випливає, що Україну вони, звісно, мають на увазі, але, опинившись на гребені екстремістських вправ, сподіваються вирішити її проблеми поміж ділом і по-своєму, навіть не заручившись на це згодою народу України.

Ні, недаремно жив і діяв на нашому грішному світі Йосиф Грізний. Він у достатній кількості виховав гідних себе учнів.

Під час цієї розмови я не раз ловив себе на думці, що багато в чому схожий діалог я не так давно мав в одній з областей на Заході України з ровесником Миколи Івановича, який належить до цілком протилежної політичної орієнтації. Петро Ількович від самого початку розмови зрозумів, що я не належу до кола його однодумців, і все ж з причаєною гордістю розповідав мені свою біографію: як іще півпарубком сидів у бандерівському схроні, як відбивався до останнього патрона від чекістів, як відсидів у концтаборах належний строк, як потім — уже на волі — одержав вищу освіту і, чесно відпрацювавши належну кількість років, вийшов на пенсію. Тепер він не тільки рухівець, а й переконаний бандерівець, чим і пишається.

На відміну від Миколи Івановича ПетроІлькович «розстрілу» своїх противників переді мною не імітував, що слід скоріше віднести до його поміркованого темпераменту, ніж до політичної індиферентності. І це він через кілька хвилин довів.

— Забудьмо про себе, думаймо тільки про неї, про Україну, — виголосив він, після чого заговорив віршами, може, й власного виробництва, про недалекі часи, коли треба буде гострити зброю й виступати проти «москалів».

От і вийшло: темпераменти різні, політичні погляди та ставлення до України — протилежні, а за уявну зброю хапаються з однаковою готовністю. Отже, крайності сходяться.

А тепер уявіть, що ці чисті води екстремісти зійдуться. І кожен приведе своїх молодших прибічників. Вони ж обов'язково викрешуть твердими лобами іскру, з якої може розгорітися полум'я. І тоді може (чого не буває!) вийти з вогню, як джин із пляшки, дуже твердорукий і ще твердолобіший діяч з наполеонівськими замірами. Він вкине наші демократичні надбання останніх років до вогнища, і буде в нашій імперії після Івана та Йосифа ще один Грізний.

Як вам подобається така перспектива?

У чому полягають недоліки «світоглядів» обох екстремістів? Крім усього іншого, ще й у тому, що вони не дають можливості прогнозувати наше пристойне майбутнє. Перший з них відстоює єдиний, неподільний Союз, а все, що буде потім, його не цікавить. Другий стає горою за суверенну Україну, а що буде далі — про це не думає. Тим часом змученому народові України бюрократ київський чи львівський аж нічим не ліпший від бюрократа московського. Бюрократи всіх країн — близькі родичі, вони завжди між собою спільну мову знайдуть, але простим людям від цієї істини ніякого навару не передбачається. Тому є дуже велика необхідність добиватися суверенності для України з однією метою, а саме, щоб відразу братися робити з неї Україну демократичну, правову, в основу якої було б покладено права людини. Союз же, яким він був досі і яким його планує зробити новий договір, це та сама унітарна держава, в якій ні окремій республіці, ні окремій людині нормального життя не буде. І не треба з цього приводу мати якихось ілюзій.

Що там казати, незалежність — риса чудова. Усі ми обома руками за неї. Але ми вже мали державу, незалежну не тільки від інших держав, а й навіть від здорового глузду. Таким протягом десятиліть був могутній, великий і нещасний Радянський Союз. Вважаю, що не буде біди, коли наша Україна стане державою, залежною від здорового глузду, вкладеного в закони. Права людини, якими з успіхом користуються народи всього світу, допоможуть і нам з'ясувати, хто і якою мовою на Україні має навчатися, хто і на кого має працювати. І безліч інших питань. Коли закон затужавіє й виконуватиметься так, як і належить законові, в людей зникне бажання пошиватися в екстремісти, бо всі знатимуть: на Україні права громадянина реалізуються не тому, що цього хтось вимагає, а тому, що по-іншому просто не можна.

Борис СИДОРЕНКО.

Чорнобиль

ДЕСЯТОГО СЕРПНЯ ВНОЧІ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС СТАЛАСЯ ПОДІЯ, ЯКА ПОТІМ НАБУЛА ШИРОКОГО РОЗГОЛОСУ. ЩО Ж ТРАПИЛОСЯ НАСПРАВДІ? ПРО ЦЕ РОЗПОВІДАЄ ЧЛЕН МІЖВІДОМЧОЇ КОМІСІЇ, ЯКА РОЗСЛІДУВАЛА ЦЕЙ ВИПАДОК, ІНСПЕКТОР ДЕРЖПРОМАТОМНАГЛЯДУ СРСР О. КОРОЛЬОВ.

Подробиці події

РАДІОАКТИВНИЙ ПОТОП

ПРИЧИНА АВАРІЇ — ТОНКИЙ ГВИНТ

— Другий блок Чорнобильської АЕС був саме на ремонті, реактор розхолоджений. Температура води в ньому — близько 50 градусів. У реакторному контурі для ремонту було знято дві засувки. Трубопроводи, які до них приєднуються, звичайно, заглушили. О другій годині 27 хвилин одна із заглушок раптово відкрилась. Вода із реакторного контура почала виливатися в приміщення. Оскільки системи дренажів не розраховані на таку кількість води, було залито чотири бокси герметичної зони блока й суміжний з ними коридор, який майже не обслуговується.

— Це не призвело до спорожніння реактора?

— Така загроза справді була, оскільки заглушка стояла в нижній частині реакторного контура. Але оператори реакторного цеху вчасно відокремили пошкоджену ділянку. Рівень води зупинився на 11 метрів вище від верху активної зони реактора, і контроль за рівнем не було втрачено. Одразу почалася подача води до реактора, точніше до тієї його половини, на якій це сталося, оскільки згідно з програмою ремонту будь-який зв'язок між половинами реактора був перекритий.

— Олександре Євгеновичу, в чому причина аварії?

— Комісія встановила, що заглушка не відповідала документації. Утримуючий її гвинт був на 4 міліметри тоншим, ніж зазначено в кресленнях.

— Хто ж у цьому винен?

— Виготовляв заглушку цех централізованого ремонту Чорнобильської АЕС. Працівники цього ж цеху виконували ремонт засувок, тобто встановлювали заглушки. Винуватцями визнано керівників цього цеху, а також реакторного, які не забезпечили належного контролю за ремонтом.

— Чи є постраждалі?

— Над приміщенням, у якому розкрилася заглушка, у той час перебував оператор реакторного цеху С. Молочков. Через ремонтний отвір у перекритті його облило водою, оскільки утворився короткочасний «фонтан». Вода потрапила в очі. Оператор повідомив про це старшого оператора і невдовзі після миття в душовій та перевірки дозиметриста переодягнувся в чистий одяг. За словами головного лікаря СЕС Славутича, який також працював у складі комісії, вода не завдала С. Молочкову ані термічних, ані радіаційних опіків. Не викликало намокнення одягу й переопромінення. Очі, на щастя, також не постраждали.

— А що далі було з водою в приміщеннях та з реакторним контуром?

— Того ж дня вода «зійшла», тобто зібрана в баки хімічного цеху для подальшого очищення. Приміщення дезактивовані, на своє місце встановлена відремонтована засувка.

— Як класифікується цей випадок?

— Однозначно відповісти неможливо. За міжнародною семибальною шкалою оцінки подій на атомних електростанціях ця подія «тягне» на два бали, або розцінюється, як «подія середньої важкості». За чинним у нас положенням про розслідування й облік порушень у роботі АЕС, це — локальна радіаційна аварія. До речі, незабаром це положення буде змінено й більше відповідатиме міжнародним документам.

— Чи є гарантія, що подібне не повториться?

— Комісія заборонила використання подібних заглушок. Крім того ЧАЕС і організація головного конструктора згідно з актом розслідування зобов'язані розробити програму і засоби для подібних ремонтів.

Розмову вів Олексій БРЕУС, спеціальний кореспондент «Голосу України».

Відтепер не таємно

ВЛУЧИВ КОРЕСПОНДЕНТ «ГОЛОСУ УКРАЇНИ», ЯКО
ЯКА ГАРАНТУВАЛА БЕЗПЕКУ ПРЕЗИДЕНТА

Випадок справді унікальний навіть у багатому на події журналістському житті: вперше в історії і української преси, і Служби охорони КДБ УРСР (донедавна вона йменувалася «дев'ятою службою» — «дев'яткою») газетяра допущено до «свята святих» — безмежного зілу, буквально нашпигованого системами електронного зв'язку. Варто змінитись оперативній обстановці у місті, і згідно з командами, які подаються з цього броньованого велетня, перекидається з місця на місце «спецназ», завмирають пожвавлені магістралі, звідси підтримується зв'язок з керівництвом охорони президента США. У салоні зілу розв'язуються — причому моментально — десятки серйозних проблем і, здавалося б, дрібних питань, але разом узяті вони складають чітку модель поведінки сотень людей — в ім'я однієї мети: на сто відсотків гарантувати безпеку високого американського гостя, його дружини, супроводжуючих осіб, а також керівництва республіки, яке приймає президента США.

Пересувний штаб буквально «набитий» інформацією. Саме вона (а не журналістські «красоти» стилю) цікавить читача. Тому дозволю собі запропонувати розповідь у жанрі «сухого» репортажу, своєрідної стенограми подій (з якої, з певних причин, «штабники» попросили дещо викреслити: візити високих гостей триватимуть, тому популяризувати певну специфіку служби охорони навряд чи доцільно).

Отже, увімкнімо уявний секундомір плюс реальний диктофон.

Пасажир поруч з водієм — начальник штабу по організації візиту президента США, перший заступник Голови КДБ УРСР М. Шама розмов уникає, але відчуваєш, наскільки генерал зібраний і зосереджений. Його повноваження величезні: від права «виходу» на найвище керівництво республіки і до наказів про термінову передислокацію спеціальних підрозділів КДБ, задіяних на час візиту президента США.

...Зіл не поспішає: кілька годин ще є. Полковник М. Демиденко попереджає

мо. Проінструктовані від
відно водії автомобілів ко
тежу, і ліс на шляху з Б
рисполя до Києва лише
перший погляд здається бе
людним.

Що ж до зброї, то вона
значної частини співробітн
ків служби охорони є, а
не така, яка має впадати
око, — продовжує Мико
Петрович. — У мене піс
лет. У декого з колег не
кі традиційні, проте не ме
ефективні «засоби вплив
на потенційних порушник
Докладніше? Пробачте, а
про закамуфльовану збр
— якось іншим разом...

— Втім, — скрушно дод
полковник, — коли ми бачи
технічні засоби і зброю, я
є в розпорядженні наших

ДЕНЬ НАПЕРЕДОДНІ ВІЗИТУ

Вранці служба охорони КДБ УРСР і «сікрет сервіс» («секретна служба» президента США проводять репетицію зустрічі Дж. Буша на Бориспільському аеродромі. Де саме зупиниться літак? Звідки під'їде трап? Яким маршрутом крокуватиме почесна варта? Де розташовуватиметься трибуна преси? «Протокольна служба» Білого дому цікавиться, чи зустрічатимуть його главу представники трудящих Києва. Так? Тоді слід на вході поставити «рамку» — електронний пристрій, який завадить пронести на аеродром зброю або вибухівку. Де стоятиме запасний «лінкольн» Дж. Буша? (Напередодні візиту потужний «Геркулес» доставив до Києва два автомобілі з державними прапорами США і вимпелами президента).

Згодом — репетиція переговорів у Маріїнському палаці (один з працівників «сікрет сервіс», кинувши на нього здивований погляд, зауважує: «Копія моєї вілли!»). Де розставлятимуться пости? В якому під'їзді Верховної Ради розгортатиметься обшукова «рамка»? Чи слід американцям «дублювати» наших охоронників?

Співробітники КДБ — професійно незворушні: як то кажуть, «тримають обличчя». Сторонній людині й невтямки, що вони тільки-но відбилися від, м'яко кажучи, надмірних вимог з боку «сікрет сервіс»: очистити від пожильців готель «Київ», а на його даху посадити американських снайперів.

Найвищий законодавчий орган республіки — під прицілом заокеанських гвинтівок? КДБ «стоїть насмерть»: єдине, на що він згоден — це на спостерігачів (їх має бути двоє: наш і американський, причому «зброя» — лише біноклі та портативні радіостанції). Звичайно, згідно з дозволом самої Верховної Ради...

Черговий «удар»: «сікрет сервіс» наполягає на тому, щоб збудувати перед входом до Верховної Ради непроникливий ангар, до якого в'їхала б машина з президентом: тоді, мовляв, потенційні терористи втратять ціль. Наші чемно доводять, що вони гарантують безпеку Дж. Буша і обіцяють, що під час наближення автомобіля до входу сходини будуть абсолютно безлюдні.

Наступна проблема: службові собаки. «Сікрет сервіс» вимагає негайного прильоту з США псів, спеціально надресированих на пошук вибухівки. Служба охорони КДБ не втрачає витримки: зглянтеся, джентльмени, але після подібного перельоту собака протягом доби все-одно не зможе працювати (фізіологію тварин ніякими інструкціями не зміниш!). На крайній випадок, собак дамо власних, хоча переконані, що актів тероризму не передбачається. (На запитання: «Звідки подібна переконаність?» — мені туманно відповіли: «Такі оперативні дані». Розшифровувати тезу співробітники КДБ категорично відмовилися).

Втім, «сікрет сервіс» врешті-решт погоджується з аргументами КДБ. Чому? «Давайте поставимо крапки над «і», — пояснює мені начальник служби охорони полковник М. Демиденко. — У Вашингтоні знають про прихильне ставлення киян до Дж. Буша. А що ж до можливих терористичних актів, то не будьте наївні: і тут ситуація їм відома. Тамтешні спецслужби дарма хліб не їдять».

Втім, «сікрет сервіс» додержується не тільки суворих інструкцій, а й керується відомим американським прислів'ям: «ніколи не кладіть усіх яєць до одного кошика». Характерний приклад — підготовка до відвідання президентом США Бабиного Яру. Місцевість там, як відомо, відкрита, тож у разі небезпеки для Дж. Буша захистити його буде важко. Американці наполягають на запобіжних заходах: ліворуч і праворуч трибунки, за якою — на очах у тисяч людей — стоятиме президент, спорудити сховища-бруствери з мішків, набитих піском. Не дай Боже, щось — і «сікрет сервіс» негайно кине свого верховного шефа на землю і прикриє власними тілами.

Доводиться погоджуватися. Втім, справжня фантастика починається згодом, коли з'ясовується, що ця вимога є фатальною для Київської міськради: там не можуть знайти... 50 порожніх мішків (добре, що хоч піску в Києві не бракує). Нарешті, справу з мішками вирішили, але де взяти для брустверів маскувальну сітку (не «прикрашати» ж Бабин Яр подібними «архітектурними надмірностями»?) КДБ знову спішить кланятися — цього разу військовим, які милостиво йдуть назустріч...

А в цей час інша спільна група охорони востаннє перевіряє маршрут слідування кортежу, погоджує розпізнавальні знаки агентів служб безпеки (у кожного нагрудні перепустки — так звані «пули» і значки особливої розцвітки).

Водночас розгортаються баталії «чисто» дипломатичного характеру (звичайно, «зовні» все має вигляд чинний і благородний). Начальники — протокольного відділу МЗС УРСР О. Тараненко, інформації В. Чорний, керівник прес-центру В. Нагайчук — з'ясовують з американськими представниками організаційні питання: якими порціями запускати журналістів до зали переговорів, скільки часу зможе там перебувати преса. І взагалі — навіщо її стільки? Забагато! Аргумент нашої сторони: адже й американські засоби масової інформації висаджуватимуть на київську землю потужний десант...

До того ж, протокольні служби вимагають ще раз прорахувати порядок візиту по хвилинах (інакше зірветься вся програма). Отже, в кожної з перелічених команд — свої «шкурні» інтереси. Недарма керівник служби охорони КДБ СРСР в одному з союзних видань визнав: «Коли ми зустрічаємося з нашими колегами з-за рубежу, то напевне сходимося в одному: в нас завжди двоє спільних «противників» (крім терористів) — це протокол і преса».

До речі, про пресу. Не обійшлося без маленького ексцесу між вашим спеціальним кореспондентом і «сікрет сервіс». Кремезний молодик з незмінною гумкою за щокою (відрекомендувався як один з керівників охорони президента) безапеляційно заявляє: «Інтерв'ю кореспондентам взагалі не даємо». На моє зауваження про те, що в США така відповідь викликала б подив (там пресу поважають), знехотя сховав до кишені мою візитну картку й пообіцяв подзвонити о дев'ятій вечора. Марно прочекавши до десятої, я дозволив собі (на самоті) щиро прокоментувати подібну необов'язковість...

ДЕНЬ ВІЗИТУ

Вранці тихенько присідаю в куточку кабінету, де проходить останній інструктаж. Згодом на трасу вирушають автобуси з охороною (кожен знає, де він знаходитиметься в будь-який момент протягом дня і що робитиме на своєму «робочому місці»), а згодом починає свій маршрут і наш зіл.

Ледь закрутилися колеса автомобіля — і в салоні на різні голоси заговорили-забурмотіли радіостанції. Звичайно, розумію далеко не все: переговори ведуться кодом. Проте для кореспондента час від часу роблять виняток, і на стрічку мого диктофона «лягають» запитання керівництва штабу, звернені до численних підлеглих: «Яка обстановка на Хрещатику? На Ленінградській площі? На Харківському шосе? Ситуація контролюється?»

Раптом — дзвінок у машину. Відповідь: «Добрий день, Миколо Григоровичу! Все в порядку. Слідуємо на Бориспіль». Виявляється, керівник Секретаріату Верховної Ради УРСР М. Хоменко турбується, як посуваються справи.

журналіста: «Це — єдиний час, який ми зможемо використати для розмов. Потім жодної вільної хвилини не буде».

Ну що ж, почнемо. Микола Петрович стримано розповідає: «Головне завдання служби охорони — не грудьми лягати на дуло автомата терориста, а заздалегідь розробити маршрути слідування кортежу, скоординувати наші дії з міліцією, ДАІ. До речі, пішла в небуття практика, коли в день приїзду шанованих візитерів деякі магістралі перекривалися на багато годин, в результаті чого виникали транспортні «пробки» й вирувало незадоволення киян.

Ретельно продумується схема розташування охорони. Адже, погодьтеся, одна справа — Софійський собор з його стінами і обмеженою площею, а інша — Хрещатик, де може відбутися зустріч з киянами (а їх там збереться кілька десятків тисяч). Причому, реагувати доводиться миттєво. Приміром, коли приїздив федеральний канцлер ФРН Г. Коль, він зажадав зупинити машину в найлюднішому місці. Наказ гостя — закон для служби охорони! Кортеж змінив напрям руху настільки блискавично, що ведуча міліцейська машина не встигла «вписатися» в маневр і ледь не зім'яла будку-пост ДАІ. Звичайно, до дрібниць вирішується проблема зв'язку: кожен із співробітників служби охорони надійно зв'язаний зі штабом і може негайно виконати його команду.

Тероризм? Як я вже вам казав, такого явища в республіці ще не спостерігається (не вважати ж політичними терористами мафіозі та рекетирів!). Більше того, якщо кілька років тому під час приїзду до Києва тодішнього президента США Р. Ніксона ми могли — в принципі — передбачити якісь виходки його, скажемо так, політичних опонентів (зокрема, в'єтнамських студентів, чорношкірих гостей Києва — згадайте, адже йшла війна в Індокитаї), то тепер ситуація пом'якшилася. Але... антитерористичні групи ми має-

рубіжних колег, то охоп
біла заздрість. Але брак
люти серйозно позначає
на можливостях прид
щось подібне.

Пам'ятаймо й
хічно хворих, яких
Києві вистачає.
чайно, справжня небез
чатує не завжди. Прим
сьогодні вночі правоохор
органи занепокоїлися,
якийсь невідомий намаг
вдертися до Генераль
консульства США в К
Згодом затриманий за
що його метою було пер
ти президентові СШ
спільний радянсько-ам
канський проект по ви
ню Галактики. Як ба
цього разу минуло а
десь, мабуть, вино ть
інші плани — менш наї

Щоб закінчити з те
тероризму, слід нагол
ще на одній обставині: к
«гаряча точка» міжн
нальних конфліктів у С
— це потенційна база дл
торизму. А звідси — і
мий «місток» для участі
й організації) у терори
них акціях зарубіжних «
ролерів»-професіоналів.
фактор аж ніяк не м
скидати з терезів.

— Але, — повторює
ковник Демиденко, — го
для служби охорони не
зловмисника, а захистит
особу, яку доручено охо
ти. Тому, зокрема, такі
би з різних країн мают
ло секретів одна від
адже перед ними с
спільні завдання. Рі
можуть бути результат
стрічей на вищому рівн
ви держав далеко не за
дружать між собою),
будь-якому разі служб
рони повинні виконати
не завдання — зберегти
тя і здоров'я керівни
цьому розумінні ці сл
— поза політикою, хоча
чайно, працюють у них
з різними політичними
коннаннями»...

«Охоронці усіх краї
найтеся!» — це гасло
й послідовно втілюєт
життя. За кілька тиж
візиту високого гостя в
іншу країну там вис
ться численний десант,
проробляє комплекс за
Обговорюється й ви

поведінки сотень лю-
ети: на сто відсотків
високого американ-
ужини, супроводжую-
рівництва республіки,
га США.
уквально «набитий»
на (а не журналіст-
цікавить читача. То-
рпонувати розповідь
епортажу, своєрідної
ої, з певних причин,
дещо викреслити:
триватимуть, тому
специфіку служби
цільно).
аний секундомір плюс

Пасажир поруч з водієм — начальник штабу по організації візиту президента США, перший заступник Голови КДБ УРСР М. Шама розмов уникає, але відчуваєш, наскільки генерал зібраний і зосереджений. Його повноваження величезні: від права «виходу» на найвище керівництво республіки і до наказів про термінову передислокацію спеціальних підрозділів КДБ, задіяних на час візиту президента США.

...Зіл не поспішає: кілька годин ще є. Полковник М. Демиденко попереджає

мо. Проінструктовані відповідно водії автомобілів кортежу, і ліс на шляху з Борисполя до Києва лише на перший погляд здається безлюдним.

Що ж до зброї, то вона у значної частини співробітників служби охорони є, але не така, яка має впадати в око, — продовжує Микола Петрович. — У мене пістолет. У декого з колег не такі традиційні, проте не менш ефективні «засоби впливу» на потенційних порушників. Докладніше? Пробачте, але про закамуфльовану зброю — якось іншим разом...

— Втім, — скрушно додає полковник, — коли ми бачимо технічні засоби і зброю, яка є в розпорядженні наших за-

ться все до найменших дрібниць. Я бачив досить великий аркуш паперу, де з комп'ютерною чіткістю визначено порядок слідування машин у кортежі: хто за ким, яка швидкість має витримуватися на кожній ділянці траси. Більше того, передова група (в даному разі «сікрет сервіс» президента США) може заявити: нас турбує оцей каналізаційний люк або отой віадук. Просимо їх оглянути! Доводиться робити й це, хоча все вже перевірено КДБ неодноразово...

Зіл виїздить на поле Бориспільського аеродрому. Рації в салоні раз за разом повідомляють: «Перший вилетів» (американський літак з частиною охорони стартував

Новий співрозмовник, містер Р. Сноу, негайно і з великою готовністю почав розповідати про структуру й методи роботи «сікрет сервіс», чим сильно потішив моє журналістське честолюбство. Проте — жодною цікавою деталлю не прохопився. До його обов'язків явно входить люб'язно-загальними фразами «відшивати» настійливу пресу. Ну що ж, згадалося вчорашнє: «Сікрет сервіс» інтерв'ю не дає...».

...На стоянку підрулює президентський боїнг. До дверей літака, підстрибуючи обома ногами на кожній сходинці трапа (перевіряється його міцність), злітає агент «сікрет сервіс». Візит розпочався.

чись на ескорт.
важливо, щоб т
руху не «розва
мотоцикли йшли
ме до найпочесн
біля. (Пізніше,
дання президент
биного Яру штаб
таки сильно п
мотоциклісти по
ли «в обійми»
томобіль прези
шивши без наг
ний. Тут же п
манда і кортеж
ребудувався» н
ном).

...З машин,
«протоколісти»,
прохання збіл
кість кортежу:
но по хвилинах,
биваємося з гра

Відтепер не таємно

У „дев'ятку"!

ВЛУЧИВ КОРЕСПОНДЕНТ «ГОЛОСУ УКРАЇНИ», ПРОВІВШИ ДЕНЬ У ШТАБІ СЛУЖБИ ОХОРОНИ КДБ УРСР, ЯКА ГАРАНТУВАЛА БЕЗПЕКУ ПРЕЗИДЕНТА США ДЖ. БУША ПІД ЧАС ЙОГО ВІЗИТУ ДО КИЄВА

з союзних видань ви-
«Коли ми зустрічаємо-
нашими колегами з-за
жу, то напевне сходимо-
одному: в нас завжди
спільних «противників»
терористів) — це про-
і преса».
о речі, про пресу. Не обі-
ося без маленького екс-
між вашим спеціальним
спондентом і «сікрет сер-
. Кремезний молодик з
інною гумкою за щокою
рекомендувався як один
рівників охорони прези-
та) безапеляційно заяв-
«Інтерв'ю кореспонден-
взагалі не даємо». На
зауваження про те, що
США така відповідь ви-
кала б подив (там пресу
жають), знехотя сховав
кишені мою візитну карт-
й пообіцяв подзвонити о
'ятій вечора. Марно про-
вши до десятої, я дозво-
собі (на самоті) щиро
коментувати подібну не-
в'язковість...

ДЕНЬ ВІЗИТУ

ВРАНЦІ тихенько присідаю в куточку кабінету, де прохо-
ть останній інструктаж.
одом на трасу виру-
ють автобуси з охороною
жен знає, де він знаходи-
ться в будь-який мо-
т протягом дня і що ро-
име на своєму «робочому
ці»), а згодом починає
й маршрут і наш зіл.
Ледь закрутилися колеса
омобіля — і в салоні на
ні голоси заговорили-за
мотіли радіостанції. Зви-
йно, розумію далеко не
переговори ведуться ко-
м. Проте для кореспонден-
час від часу роблять ви
ок, і на стрічку мого дик-
фона «лягають» запитання
рівництва штабу, звернені
численних підлеглих: «Яка
становка на Хрещатику?
Ленінградській площі? На
рківському шосе? Ситуа-
контролюється?»
Раптом — дзвінок у ма-
ну. Відповідь: «Добрий
нь, Миколо Григоровичу!
е в порядку. Слідуємо на
рнепіль». Виявляється, ке-
ник Секретаріату Верхов-
ї Ради УРСР М. Хоменко
рбується, як посуваються
рави.

журналіста: «Це — єдиний час, який ми зможемо використати для розмов. Потім жодної вільної хвилини не буде».

Ну що ж, почнемо. Микола Петрович стримано розповідає: «Головне завдання служби охорони — не грудьми лягати на дуло автомата терориста, а заздалегідь розробити маршрути слідування кортежу, скоординувати наші дії з міліцією, ДАІ. До речі, пішла в небуття практика, коли в день приїзду шанованих візитерів деякі магістралі перекривалися на багато годин, в результаті чого виникали транспортні «пробки» й вирувало незадоволення киян.

Ретельно продумується схема розташування охорони. Адже, погодьтеся, одна справа — Софійський собор з його стінами і обмеженою площею, а інша — Хрещатик, де може відбутися зустріч з киянами (а їх там збереться кілька десятків тисяч). Причому, реагувати доводиться миттєво. Приміром, коли приїздив федеральний канцлер ФРН Г. Коль, він зажадав зупинити машину в найлюднішому місці. Наказ гостя — закон для служби охорони! Кортеж змінив напрям руху настільки блискавично, що ведуча міліцейська машина не встигла «вписатися» в маневр і ледь не зім'яла будку-пост ДАІ. Звичайно, до дрібниць вирішується проблема зв'язку: кожен із співробітників служби охорони надійно зв'язаний зі штабом і може негайно виконати його команду.

Тероризм? Як я вже вам казав, такого явища в республіці ще не спостерігається (не вважати ж політичними терористами мафіозі та рекетирів!). Більше того, якщо кілька років тому під час приїзду до Києва тодішнього президента США Р. Ніксона ми могли — в принципі — передбачити якісь виходки його, скажемо так, політичних опонентів (зокрема, в'єтнамських студентів, чорношкірих гостей Києва — згадайте, адже йшла війна в Індокитаї), то тепер ситуація пом'якшилася. Але... антитерористичні групи ми має-

рубіжних колег, то охоплює біла заздрість. Але брак валюти серйозно позначається на можливостях придбати щось подібне.

ПАМ'ЯТАЙМО й ... психічно хворих, яких у Києві вистачає. Звичайно, справжня небезпека чатує не завжди. Приміром, сьогодні вночі правоохоронні органи занепокоїлися, коли якийсь невідомий намагався вдертися до Генерального консульства США в Києві. Згодом затриманий заявив, що його метою було передати президентові США... спільний радянсько-американський проект по вивченню Галактики. Як бачите, цього разу минуло, але ж десь, мабуть, виношуються й інші плани — менш наївні.

Щоб закінчити з темою тероризму, слід наголосити ще на одній обставині: кожна «гаряча точка» міжнаціональних конфліктів у СРСР — це потенційна база для тероризму. А звідси — і прямий «місток» для участі (або й організації) у терористичних акціях зарубіжних «гастролерів»-професіоналів. Цей фактор аж ніяк не можна скидати з терезів.

— Але, — повторює полковник Демиденко, — головне для служби охорони не вбити зловмисника, а захистити ту особу, яку доручено охороняти. Тому, зокрема, такі служби з різних країн мають мало секретів одна від одної: адже перед ними стоять спільні завдання. Різними можуть бути результати зустрічей на вищому рівні (глави держав далеко не завжди дружать між собою), але в будь-якому разі служби охорони повинні виконати спільне завдання — зберегти життя і здоров'я керівників. У цьому розумінні ці служби — поза політикою, хоча, звичайно, працюють у них люди з різними політичними переконаннями»...

«Охоронці усіх країн, єднайтеся!» — це гасло чітко й послідовно втілюється в життя. За кілька тижнів до візиту високого гостя в ту чи іншу країну там висаджується численний десант, який проробляє комплекс заходів. Обговорюється й вирішує-

з Шереметьєва, «другий вилетів» (чергова частина почту президента США)...

ВТІМ, до прильоту Дж. Буша ще є час, тож і можливість випити чашечку кави. Картина, скажу вам, сюрреалістична (хоча не раз у цьому ж Борисполі як представник «Голосу України» був присутній на зустрічах і проводах високих гостей). Над зльотним полем майорить величезний зірчано-смугастий прапор, навколо — численні автомобілі з американськими обрисами і номерами, а в залі чекання для почесних гостей, у кріслах, нудьгуючи, розвалилися... морські піхотинці США. Мимоволі пригадується, як керівник групи «Союз» у Верховній Раді СРСР полковник Алксніс лякав співвітчизників жахливою марою: Невським проспектом гупотять бутсами американські піхотинці, а «вдячні демократи» осипають їх квітами. Здається, тоді ж генерал армії Крючков віщував майбутню окупацію нашої країни Пентагоном...

І ось ці «загарбники» — переді мною (пізніше я побачу їх ще не раз, зокрема — в почесному караулі в Бабиному Яру; втім, з автоматами у машинах на вулицях Києва — теж).

Мені (так само, як і тисячам моїх співвітчизників) і на думку не спало осипати цих хлопців з Огайо чи то Міннесоти квітами — але, пробачте, я, ветеран «холодної війни» в галузі пропаганди, так і не примусив себе побачити в них ворогів. Як безповоротно руйнуються стереотипи! А от на «сікрет сервіс» таки розізлився. Зокрема, коли побачив на льотному полі самовпевненого молодика, який напередодні обіцяв мені подзвонити і обдурив. Тепер, нехтуючи дипломатичним протоколом, упіймав гостя за петельки і висловив усе (майже все), що думаю про його поведінку. Зрозумівши, мабуть, що здихатися настирливого газетяра не вдасться, здоровань підвів мене до якогось свого співвітчизника і пояснив, що саме мені треба.

Вперше за своє журналістське життя я спостерігав не стільки за головними подіями, скільки за тим, що звичайно залишається за кадром: як кілька разів відчинялися й зачинялися дверцята лімузинів (аби у відповідальний момент не «заїло» замки), як скам'яніли обличчя співробітників обох служб охорони, як напружено перемовлялися вони через радіостанції, як квапливо натягали бронежилети морські піхотинці, як шикувався в дорогу кортеж.

Жваво помахують американськими й українськими прапорцями «представники громадськості» (служби безпеки — ось вона, електроніка! — виявили в них понад десяток ножів, заточених напильників, патронів і навіть сокирку. Це — факт!). Поволі, набираючи темп, кортеж виїздить на автотрасу.

І ТУТ починається нове випробування на «стресостійкість» для служб охорони, передусім, пересувного штабу КДБ (у якому, нагадую, знаходиться спеціальний кореспондент «Голосу України»).

...Журналісти, які висвітлюють у засобах масової інформації «високі візити», часто — на редакційних машинах — вливаються до таких кортежів. Але їхнє місце — у «хвості» колони. А звідти — все має дуже красивий вигляд: далеко попереду блимають різноколірні вогні мотоциклів ескорту, поважно шелестять «мерседеси», «зіли» й «волги». Отже, відчуваєш себе учасником — не побоюся цього слова — урочистого дійства.

Але сьогодні це почуття аж ніяк не відвідує тебе. Оскільки в украй напруженій, наелектризованій атмосфері штабу — не до емоцій.

Попереду нашого зіла — машина ДАІ і два автомобілі зі співробітниками служб дипломатичного протоколу. І вже позаду оті, немов ялинкові іграшки, святково розцвічені мотоцикли, які «обіймають» машину, в якій слідують Дж. Буш і Л. Кравчук. «Швидкість — шістдесят», — командує Микола Петрович, щоразу оглядаю-

це зробити? А
чи з Дарниці,
щільними ряда
маючи проїзну
си. Звичайно,
адресу президе
лови Верховно
не можуть не
як важко охо

Ще одна пр
й балкони всі
шляху слідува
щільно забито
ми. Півквартал
лих халатах —
напризволяще
роном. Склянин
заводу буквал
його «мешканц
нено роботу ц
дедалі щільн
дасть гарантію
або з-за бордю
ться на кортеж
око терориста
го божевільного

Поруч зі мн
манда: «Верто
від траси!» Гв
шина ДАІ сл
то ліворуч, то
ху. «Коли пр
вилітав з Мос
ють мені штаб
сою з'явився о
ських літаків,
ють в аеропор
во. Так-от, ам
нили кортеж,
ретнув шлях
лайнері — ав
литься на шос
прибираємо ве
ги».

РАЦІЇ в ма
но гріють
вантажен
туація на Х
відповідь луна
дей, проте во
Кортеж влива
новну магістра
раїни. До под
ватимуся: їх
спостерігати о
телебаченню,
цей час зане
рода: пішов
кортеж на ш
шеться» у зв
Кругло-Універ

Гарячі емоц
їті гасла з д
значними ви
жаннями — ві
до «геть» —
ти поглядом л
та пасажирів

Голос України

...ться все до найменших дрібниць. Я бачив досить великий аркуш паперу, де з комп'ютерною чіткістю визначено порядок слідування машин у кортежі: хто за ким, яка швидкість має витримуватися на кожній ділянці траси. Більше того, передова група (в даному разі «сікрет сервіс» президента США) може заявити: нас турбує оцей каналізаційний люк або отой віадук. Просимо їх оглянути! Доводиться робити й це, хоча все вже перевірено КДБ неодноразово...

Зіл виїздить на поле Бориспільського аеродрому. Рації в салоні раз за разом повідомляють: «Перший вилетів» (американський літак з частиною охорони стартував

Новий співрозмовник, містер Р. Сноу, негайно і з великою готовністю почав розповідати про структуру й методи роботи «сікрет сервіс», чим сильно потішив моє журналістське честолюбство. Проте — жодною цікавою деталлю не прохопився. До його обов'язків явно входить люб'язно-загальними фразами «відшивати» настійливу пресу. Ну що ж, згадалося вчорашнє: «Сікрет сервіс» інтерв'ю не дає...».

...На стоянку підрулює президентський боїнг. До дверей літака, підстрибуючи обома ногами на кожній сходинці трапа (перевіряється його міцність), злітає агент «сікрет сервіс». Візит розпочався.

чись на ескорт. Адже дуже важливо, щоб той у процесі руху не «розвалився», щоб мотоцикли йшли впритул саме до найпочеснішого автомобіля. (Пізніше, під час відвідання президентом США Бабиного Яру штабові довелося-таки сильно потурбуватися: мотоциклісти помилково взяли «в обійми» запасний автомобіль президента, залишивши без нагляду основний. Тут же пролунала команда і кортеж миттєво «перебудувався» належним чином).

...З машин, якими їдуть «протоколісти», надходять прохання збільшити швидкість кортежу: візит розписано по хвилинах, а ми вже вибиваємося з графіка. Але як

...ІВШИ ДЕНЬ У ШТАБІ СЛУЖБИ ОХОРОНИ КДБ УРСР, ...ША ДЖ. БУША ПІД ЧАС ЙОГО ВІЗИТУ ДО КИЄВА

з Шереметьєва, «другий вилетів» (чергова частина почту президента США)...

ВТІМ, до прильоту Дж. Буша ще є час, тож і можливість випити чашечку кави. Картина, скажу вам, сюрреалістична (хоча не раз у цьому ж Борисполі як представник «Голосу України» був присутній на зустрічах і проводах високих гостей). Над зльотним полем майорить величезний зірчано-смугастий прапор, навколо — численні автомобілі з американськими обрисами і номерами, а в залі чекання для почесних гостей, у кріслах, нудьгуючи, розвалилися... морські піхотинці США. Мимоволі пригадується, як керівник групи «Союз» у Верховній Раді СРСР полковник Алксніс лякав співвітчизників жахливою марою: Невським проспектом гупотять бутсами американські піхотинці, а «вдячні демократи» осипають їх квітами. Здається, тоді ж генерал армії Крючков віщував майбутню окупацію нашої країни Пентагоном...

І ось ці «загарбники» — переді мною (пізніше я побачу їх ще не раз, зокрема — в почесному караулі в Бабиному Яру; втім, з автоматами у машинах на вулицях Києва — теж).

Мені (так само, як і тисячам моїх співвітчизників) і на думку не спало осипати цих хлопців з Огайо чи то Міннесоти квітами — але, пробачте, я, ветеран «холодної війни» в галузі пропаганди, так і не примусив себе побачити в них ворогів. Як безповоротно руйнуються стереотипи! А от на «сікрет сервіс» таки розізлився. Зокрема, коли побачив на льотному полі самовпевненого молодика, який напередодні обіцяв мені подзвонити і обдурив. Тепер, нехтуючи дипломатичним протоколом, упіймав гостя за петельки і висловив усе (майже все), що думаю про його поведінку. Зрозумівши, мабуть, що здихатися настирливого газетяра не вдасться, здоровань підвів мене до якогось свого співвітчизника і пояснив, що саме мені треба.

Вперше за своє журналістське життя я спостерігав не стільки за головними подіями, скільки за тим, що звичайно залишається за кадром: як кілька разів відчинялися й зачинялися дверцята лімузинів (аби у відповідальний момент не «заїло» замки), як скам'яніли обличчя співробітників обох служб охорони, як напружено перемовлялися вони через радіостанції, як квапливо натягали бронежилети морські піхотинці, як шикувався в дорогу кортеж.

Жваво помахують американськими й українськими прапорцями «представники громадськості» (служби безпеки — ось вона, електроніка! — виявили в них понад десяток ножів, заточених напильників, патронів і навіть сокирку. Це — факт!). Поволі, набираючи темп, кортеж виїздить на автотрасу.

І ТУТ починається нове випробування на «стресостійкість» для служб охорони, передусім, пересувного штабу КДБ (у якому, нагадую, знаходиться спеціальний кореспондент «Голосу України»).

...Журналісти, які висвітлюють у засобах масової інформації «високі візити», часто — на редакційних машинах — вливаються до таких кортежів. Але їхнє місце — у «хвості» колони. А звідти — все має дуже красивий вигляд: далеко попереду блимають різнокольорні вогні мотоциклів ескорту, поважно шелестять «мерседеси», «зіли» й «волги». Отже, відчуваєш себе учасником — не побоюся цього слова — урочистого дійства.

Але сьогодні це почуття аж ніяк не відвідує тебе. Оскільки в украй напруженій, наелектризованій атмосфері штабу — не до емоцій.

Попереду нашого зіла — машина ДАІ і два автомобілі зі співробітниками служб дипломатичного протоколу. І вже позаду оті, немов ялинкові іграшки, святково розцвічені мотоцикли, які «обіймають» машину, в якій слідують Дж. Буш і Л. Кравчук. «Швидкість — шістдесят», — командує Микола Петрович, щоразу оглядаю-

це зробити? Адже, починаючи з Дарниці, кияни стоять щільними рядами, часто займаючи проїзну частину траси. Звичайно, привітання на адресу президента США і Голови Верховної Ради УРСР не можуть не радувати, але як важко охороні!

Ще одна проблема: вікна й балкони всіх будинків на шляху слідування кортежу щільно забито зустрічаючими. Півкварталу жінок у білих халатах — тож, кинуто напризволяще великий гастроном. Скляний прямокутник заводу буквально обвішаний його «мешканцями» — зупинено роботу цехів. Натовп дедалі щільнішає: а хто дасть гарантію, що з вікна або з-за бордюра не дивиться на кортеж примружене око терориста або озброєного божевільного?

Поруч зі мною лунає команда: «Вертоліт — подалі від траси!» Гвинтокрила машина ДАІ слухняно «йде» то ліворуч, то праворуч шляху. «Коли президент США вилітав з Москви,— пояснюють мені штабісти,— над трасою з'явився один з пасажирських літаків, які там злітають в аеропорту Шереметьєво. Так-от, американці зупинили кортеж, поки той не перетнув шлях: а раптом на лайнері — аварія, і він звалиться на шосе? Тому й ми прибираємо вертоліт з дороги».

РАЦІЇ в машині буквально гріються від перевантаження. «Яка ситуація на Хрещатику?» У відповідь лунає: «Тисячі людей, проте все — спокійно». Кортеж вливається на основну магістраль столиці України. До подробиць не вдаватимуся: їх можна було спостерігати особисто або по телебаченню, але охорону в цей час занепокоїла... природа: пішов дощ, тож як кортеж на швидкості «впишеться» у звивисту й круту Кругло-Університетську?

Гарячі емоції киян, розмаїті гасла з далеко неоднозначними вимогами й побажаннями — від «хай живе...» до «геть» — встигаю охопити поглядом лише я — решта пасажирів подумки вже у Маріїнському палаці та Верховній Раді, де мають відбутися урочистості.

Нарешті — Печерськ! Попереду — українсько-американські переговори, виступ Дж. Буша у Верховній Раді. Здавалося б, є хвилинка для того, щоб перекусити. Проте співробітники служби охорони лише посміхаються: «Пообідаємо завтра!»

Так, зараз — ніколи. Після закінчення переговорів Дж. Буш і Л. Кравчук прямують до Верховної Ради УРСР. Охорона свято додержується заздалегідь розробленої процедури. (Дарма, що від Маріїнського палацу — якась сотня метрів). З одного боку — паралельно з президентом — рухається фургон, з якого виглядають морські піхотинці США у бронежилетах і з розчохленими автоматами, з іншого — сходинки Верховної Ради мають бути «стерильно» порожні (всі депутати й запрошені особи, згідно з протоколом, вже повинні знаходитися в залі засідань).

І — раптом... Наша легендарна неорганізованість, неповага до порядку матеріалізуються буквально на очах — в особі одного з запрошених «діячів громадськості», який вирішив зустріти Дж. Буша, так би мовити, персонально. Ось він: в очах жадібний інтерес, піджак розстебнуто і... о жах для охорони — руки в кишенях! Я не встигаю протерти від несподіванки очі, як з натовпу американців миттєво виривається двометровий велетень. Ще мить — і він залізною хваткою «фіксує» руки зіваки і тут-таки наступає йому на ноги. Так, здається, відсутністю блискавичної реакції співробітники «сікрет сервіс» не страждають...

Втім, так само, як і від неповаги до них з боку президента США. Коли через певний час кортеж наблизився до Бабиного Яру, єдиний, хто не вийшов з машини відразу, просидівши у ній добрячих п'ять хвилин,— це Дж. Буш. І залишався в автомобілі, аж поки «сікрет сервіс» не доповіла йому: все о'кей, можна приступати до церемонії.

АЛЕ САМЕ там, у Бабиному Яру, і трапився найдраматичніший, на думку співробітників охорони (як нашої, так і заокеанської) випадок, що міг призвести до непередбачуваних наслідків.

Уявіть собі високий бордюр, яким у цьому місті окреслена проїжджа частина вулиці. Слабенькі бар'єрчики (навіть не вкопані в землю). Міліція, кремезні хлопці в цивільному. І море людей, які захоплено вітають кортеж...

Раптом до нашого штабу надходить інформація: Дж. Буш вирішив вийти з машини і поспілкуватися з народом. А натовп — це натовп з його відповідною «стихією» поведінки. Ця «стихія» й кинула якусь екзальтовану жінку до президента США. Впав бар'єр. Пополотніли обличчя міліціонерів і тих, у цивільному: людське море дев'ятим валом нависло над президентом (оскільки ж бордюр з тисячами збуджених людей виявився вищий за Дж. Буша, що стояв на бруківці). Ще мить. І...

Та ще й миті не минуло, як з машин неймовірно швидко вискочили десь півтори сотні людей і кинулися до місця події. Грішний, поспішив туди і ваш кореспондент. І от що мене вразило (окрім тієї швидкості, з якою дві служби охорони нейтралізували натовп і заштовхнули Дж. Буша до машини): в цей критичний момент М. Демиденко знайшов якусь частку секунди, щоб обернутися до мене й гукнути: «Не віддаляйтеся від машини!»

Звичайно, полковник мав рацію: відстанеш — кортеж тебе чекати не буде. Але, все ж таки, як він міг за ці частки секунди ще й про кореспондента згадати? Це — вище мого розуміння...

Після випадку в Бабиному Яру напруження в кортежі зросло. Лунає команда: «Повертаємося запасним шляхом». (Кілька варіантів траси розробляються заздалегідь). Запасний шлях — це не через вулицю Артема і площу Жовтневої революції, де на кортеж чекають десятки тисяч киян, а повз Володимирську гірку. Якимось бездротяним «телеграфом» про це довідується натовп на Хрещатику і кидається навперейми кортежу. Але кінські сили «лінкольнів» і «зілів» не йдуть у порівняння з бодай і енергійною, ходою людською. Натовп не встигає до кортежу, і колона машин проноситься буквально за кілька сотень метрів від людей, які чекали зустрічі з президентом США не один день...

ЗГОДОМ мені скажуть, що команда змінити маршрут, аби уникнути спілкування «некерованого натовпу» з Дж. Бушем, надійшла від «сікрет сервіс». Я особисто її не чув, хоча й перебував у штабному автомобілі. Отже, не знаю, не знаю... А гіркий присмак у душі таки залишився...

...Кортеж прямує до Борисполя. Так само, як і вранці, вражають безлюддям мости й віадуки над трасою (рух на них перекрито: по-перше, в принципі не виключається можливість терористичного акту, по-друге, якийсь самоскид або бензовоз просто може втратити керування і звалитися «на голови», по-третє... ну й народ у нас! — під час візиту Генерального секретаря ООН Переса де Куельяра якийсь «розумник», роздратований затримкою, кинув у кортеж... цеглину). Так само ріжуть дніпровські хвилі швидкохідні катери охорони. Вмикається рація: «У Борисполі все спокійно. Обстановка контролюється».

Це легко сказати: «обстановка контролюється». А от сьогодні вранці офіцери служби охорони і сапери вручну відносили за кілька сотень метрів від траси артилерійський снаряд, вимитий нічним дощем. Отже, за сухою доповіддю — драматичні справи...

«Ви контролювали обстановку. Спасибі!» — заявив співробітникам КДБ УРСР президент США і попросив їх сфотографуватися разом з ним на згадку.

...Церемонія офіційних проводів закінчилася, і боїнг Дж. Буша злітає в повітря. На землі залишаються М. Демиденко, його колеги й помічники В. Никитюк, В. Шарга, О. Вірсан та інші — ті самі, хто лише протягом останнього часу забезпечував у Києві умови роботи для президентів Франції та Туреччини, федерального канцлера ФРН, прем'єр-міністра Греції, і от сьогодні — президента США.

Дехто з цих співробітників КДБ того ж вечора вилетів у чергове відрядження, дехто — кому пощастило — попрямував додому, щоб, нарешті, вперше за багато тижнів, провести декілька годин часу з дружиною, дітьми, батьками.

...Критики на адресу КДБ нині не бракує, причому в багатьох випадках вона, як на мене, цілком справедлива. Але зараз дозволю собі узагальнення іншого плану: побачене за ці дні переконало мене, що працівники служби охорони КДБ одержують свою платню (до речі, досить скромну) не за «красиві очі».

Володимир САВЦОВ, спеціальний кореспондент «Голосу України».

Іван СТОРОЖЕНКО

ДЕМОКРАТІЯ, ЯКІЙ П'ЯТСОТ РОКІВ

ЗАПОРОЗЬКА Січ... Козаччина... Найлегендарніше минуле нашого народу, його святиня. Осередок української державності, успадкований від Київської та Галицької Русі.

Ознаками державності Січі були: наявність території, законодавчої, виконавчої та судової влади, своїх збройних сил. Запорозька Січ займала територію, на якій нині розташовуються Дніпропетровська, Запорізька, Донецька, Миколаївська, Херсонська, частково Одеська та Кіровоградська області. Весь цей простір вільних запорозьких земель поділявся на вісім адміністративних районів, які називалися паланками (від турецького «palank» — укріплення).

Законодавчою верховною владою Січі була Січова Рада, а законодавчими місцевими органами — ради паланок, куренів, поселень промислів. Ці ради обирали строком на один рік виконавчу владу — військову старшину Січі, паланкову старшину, курінного та громадських отаманів.

Верховний суд Січі очолював військовий суддя, якого обирала Рада Січі. Суди в паланках складалися з представників місцевої адміністрації та козацької громади (у рівних співвідношеннях), які обиралися строком на три роки. У судочинстві брали участь також курінний та кошовий отамани. Останній затверджував судові вироки.

Нагадаємо: ця демократична держава виникла п'ятсот років тому в оточенні суцільних монархій, у мороці і безправ'ї середньовіччя.

Рада Січі, куреня, паланки або поселення скликалася не тільки під час виборів адміністрації, а досить часто — для вирішення різних поточних питань життя й діяльності козаків. Причому право скликати Раду мав кожний рядовий козак. Перед винесенням на Раду складних або дуже важливих питань проводилося їх попереднє обговорення представниками куренів чи паланок. Скликалися окремі старшинські кола, а також кола рядових козаків. Причому думка кола рядових козаків була вирішальною.

За реєстром 1769 року, уряд Січі, який обирався на Раді, складався з кошового отамана, військових писаря, судді, осавула та обозного. Всі вони одержували звання військового старшини, яке за ними зберігалося і після звільнення з посад. Тобто вони ставали військовими старшинами без посад і становили резерв командних кадрів Січі.

До складу уряду Січі обиралися також із званням військових старшин булавничий, хорунжий, бунчужний та пірначний, на яких, очевидно, крім зберігання і виносу клейнодів, покладалася вся адміністративно - організаційна та штабна робота Січі. Крім вищеназваних військових старшин, до січової адміністрації обиралися ще й військові службовці: довбиш, пушкар, тлумач, шафари перевозів та кантаржій.

Кошовий отаман. До 1648 року (до повстання під проводом Богдана Хмельницького) існувала посада гетьмана Війська Запорозького. Після утворення Б. Хмельницьким української держави посада гетьмана переходить до її уряду, а на Січі вводиться посада кошового отамана. Він очолював цивільну, військову та духовну (релігійну) владу на Січі. Вирішував долю кожного козака, затверджуючи судові вироки. Від імені товариства налагоджував дипломатичні відносини з іноземними державами, затверджував обраних або призначених козаків на посади, а також розподіл земель (паланок) та трофеїв між куренями. Вирішував питання прийому козаків до війська або їх звільнення.

Мешкав кошовий отаман в окремому приміщенні разом зі своїм кухарем. Боплан у творі «Опис України» пише про обмежену владу гетьмана (кошового отамана), але воднораз і про його велику відповідальність перед підлеглими козаками: «Гетьмани дуже строгі, але нічого не чинять без військової ради. Неласка, якої може зазнати гетьман, примушує його бути надзвичайно розважним у військовому поході, аби не трапилася якась невдача, а при зустрічі з ворогом чи в непередбачених ситуаціях мусить виявити увесь свій хист і сміливість. Бо коли трапиться йому виявити свою малодушність, то його вбивають як зрадника і відразу ж обирають іншого гетьмана... Управляти ними і вести їх у похід — нелегка справа. Нещасний той, хто невдало це зробить. За сімнадцять літ, які я провів у цьому краї, усі, хто займав цю посаду, трагічно закінчили свої дні». Символом влади кошового отамана була булава, яку він тримав у руці під час урочистих заходів та в бойових походах.

Військовий писар. Від імені кошового отамана та товариства складав і підписував документи. Очолював січову канцелярію, був начальником усієї військової старшини, що займала посади писарів у паланках та в похідних командах. Посаду військового писаря займали високоосвічені люди, обізнані з іноземними мовами й латиною. За високу освіченість вони мали велику повагу серед козаків.

У XVIII столітті військова канцелярія Січі налічувала 48 чоловік. Зовнішньою ознакою гідності військового писаря був каламар (чорнильниця) у срібній оправі. Під час Ради він тримав його за поясом, а перо застромлював за праве вухо.

Військовий суддя. Чинив суд на Січі. За відсутності кошового отамана виконував його обов'язки, тобто був наказним кошовим отаманом. За допомогою військового скарбничого виконував обов'язки казначея, зберігав «скарб і гармату» у військовій скарбниці. Вона мала приміщення у фортеці, а також сховище за її межами в недоступному лабіринті річок, островів і плавнів, де зберігалися коштовності та зайві гармати. У скарбниці, що була розташована на території фортеці, зберігалися клейноди Січі. Мешкав і харчувався суддя у своєму курені. Символами влади судді була січова печатка та тростина.

Військовий осавул. До його обов'язків належали організація і ведення прикордонної служби запорозьких земель, охорона зимівників та шляхів на Січ Дніпром і суходолом. Разом з обозним підтримував дисципліну й порядок у війську, у фортеці Січі та похідних таборах. Займався розподілом платні та провіанту. Його помічником був військовий довбиш. Мешкав і харчувався осавул у своєму курені. Символом його влади була тростина.

Військовий обозний. Очолював артилерійську та фортифікаційну справу на Січі. Під час походів він або наказний обозний керували побудовою табору з возів, а також штурмом укріплень ворога. Займався обліком та комплектуванням війська, разом з військовим осавулом підтримував дисципліну та порядок на Січі. Помічником обозного був пушкар.

Військовий пушкар. Під керівництвом військового обозного завідував артилерією. Зберігав порох, ядра, навчав та командував гармашами. Займався постачанням артилерії. В його веденні була пушкарня, де утримувалися злочинці.

Військовий довбиш. Був важливою особою на Січі, оскільки ударами в литаври збирав козаків на січовий майдан, на Раду. Він також подавав сигнал про те, що кошовий отаман став під корогвою, а військова старшина — під бунчук. Це означало, що Січову Раду можна починати. Допомагаючи військовому осавулу, довбиш супроводжував важливих злочинців до Січі. Проводив інспекцію стану збору та виходу козаків із зимівників. Виїздив у паланки для з'ясування причин затримки виплати податків. Довбиш мав бути особисто присутнім при виконанні вироків. Символами його обов'язків були литаври.

Військовий тлумач (або драгоман). Крім перекладів з інших мов документів та переговорів з іноземцями, очолював розвідку та контррозвідку Січі. Для виконання цих обов'язків виїздив сам або направляв розвідників у сусідні держави. Входив до складу посольств, що відряджалися від Січі до іноземних країн.

Військові шафари перевозів. Збирачі податків на Кодацькому, Микитинському (через Дніпро), Самарському (через Самару) та Буго-Гардовому (через Буг) перевозах. У кожного шафара був підшафарний, писар та підписар.

Військовий кантаржій. Хранитель ваги і міри на Січі. Стежив за збиранням коштовностей для січової скарбниці, а також за дотриманням правил торгівлі на Січі.

Освіту на Січі очолював начальник січових церков, який здійснював свої обов'язки разом із кошовим отаманом та керівництвом Межигірського і Самарського козацьких монастирів. Йому підпорядковувалися отамани січових шкіл, які обиралися демократичним шляхом із середовища учнів і стежили за створенням необхідних умов для навчання і додержання навчального терміну. При церквах на Запорозькій Січі за рахунок її коштів діяло 44 школи.

До паланкової старшини (її називали ще полковою), що обиралася на Раді, належали полковник, писар, осавул та хорунжий, а також службовці підписар та підосавул. Паланкова старшина стояла вище, ніж службовці Січі.

Полковник. На Січі були полковники «похідні» та «до паланки». Похідний полковник призначався на кожні 500 козаків під час формування бойових підрозділів, які виступали в похід по суші або водою. Йому призначалися осавул та писар, яких разом з полковником називали похідними старшинами. Після повернення з походу за ними залишалося звання військових старшин (без посад).

Полковник паланки в межах її території уособлював владу кошового отамана, тому нерідко, як і останній, карав і навіть страчував злочинців. Він відповідав за моральний стан і дисципліну козацького середовища в слободах і зимівниках, за своєчасний збір козацького війська за розпорядженням з Січі, а також за надходженням відрахувань з податків у військову скарбницю.

Символом влади полковника був пірнач, який він носив за поясом, і значок (прапор).

Писар полковий. Від імені полковника складав і підписував документи. Очолював паланкову (полкову) канцелярію, в якій допомагав йому помічник — підписар. Вів облік особового складу козаків та коштів паланки (бойового підрозділу), а також рішень ради паланки (щоденник походу).

Осавул полковий. Організовував прикордонну службу в межах паланки (тактичну розвідку під час походу), охорону поселень та шляхів, похідного облаштування таборів. Здійснював слідство та виконання вироків. Займався розподілом платні та провіанту.

Громадський отаман. Обирався громадою, порядкував справами громадян містечок і сіл, а також промислів паланки. Стежив за додержанням встановленого ладу, за своєчасною і повною сплатою податків на утримання війська та органів управління Січі.

Збройні сили Січі складалися з 38 куренів, які були військово - адміністративними одиницями війська. Адміністративний центр куреня мав декілька приміщень (для проживання, харчування, збереження майна і коштів, стайні і т. ін.) у столичній фортеці Січі. Частина козаків по черзі проживала в курені і становила регулярний гарнізон, який був здатний дати в разі необхідності першу відсіч ворогові і забезпечити швидку мобілізацію бойових допоміжних частин війська, що перебували в паланках. Бойовий особовий склад куреня тримався в межах 400—600 козаків, а допоміжний — у два-три рази більший.

Первинною ж тактичною одиницею запорозького війська був підрозділ у 500 козаків, який формувався на базі одного-двох куренів. З яких міркувань виникла тактична одиниця в 500 козаків, очолювана полковником, ще не з'ясовано. Але про неї вже повідомляв австрійський посол Еріх Лясота, який відвідав Базавлуцьку Січ у 1594 році.

Для проведення бойових дій (походу) сформовані тактичні підрозділи по 500 козаків об'єднувалися в команди. Так, за реєстром 1769 року у похід вирушило дві команди по тисячі козаків кожна. Команди очолювали військові старшини, писар та осавул.

Курінний отаман. Користувався найбільшою повагою на Січі. Хто не був раніше на посаді курінного отамана, той не міг бути обраним кошовим. Або таке: якщо суддя чи осавул не обиралися раніше курінними отаманами, то звання військового старшини за ними не зберігалося після їх звільнення з посад. Це була найдавніша посада у війську, і її за традицією удостоювалися найталановитіші козаки. Курінний отаман мав необмежену владу. Без його дозволу ніхто не мав права відмикати курінну скарбницю, де зберігалися кошти куреня та особисті речі козаків. У курінній скарбниці зберігалися речі і тих козаків, які займали вищі посади на Січі (кошового отамана також). Коли курінний отаман тимчасово був відсутній, у господарських справах його заміщав курінний кухар. Під час походу призначався наказний курінний отаман, а обраний залишався в Січі. Курінний отаман мав свій значок, тобто невеликий прапор, який виносив курінний хорунжий, а також печатку.

Столицею козацької республіки, де відбувалися ради та діяв її уряд, була потужна фортеця, яку називали Січчю або Кошем. Іменну назву столиця і вся Запорозька Січ одержувала від місця розташування. В історії відомо вісім січей: Хортицька (1553—1557), Томаківська (1564—1693), Базавлуцька (1594—1638), Микитинська (1638—1652), Чортомлинська (1652—1709), Кам'янська (1709—1711), Олешківська (1711—1733), Підпільницька, або Нова (1734—1775).

Характерними ознаками розглянутого устрою Запорозької Січі є його оптимальність і доцільність. Він формувався і відшліфовувався протягом століть, з урахуванням історичних, соціальних та географічних умов. Найдивовижнішим є те, що демократичний лад козацької республіки випередив на кілька століть держави, які її оточували. В той час коли в них існували жорстокі монархії й інквізиція середньовіччя, тут, на Січі, на омитих Дніпром кручах, в єдиному куточку землі палало вогнище волі й незалежності, людської гідності і честі.

«ОЧЕРЕТ МЕНІ БУВ ЗА КОЛИСКУ...»

«Хочу запитати: хто і коли заборонив виконувати стару пісню нашого краю, яка завжди була дуже популярною серед народу, — «Очерет мені був за колиску»? Нагадаю її слова:

Очерет мені був за колиску,
В болотах я родився і зріс.
Я люблю свою хату поліську,
Я люблю свій зажурений ліс.
На Поліссі похмуре болото,
Пів-Полісся вода залила.
Тільки де-не-де хутір самотній,
Тільки де-не-де клаптик села.

За панської Польщі пісню називали «червоною», і вона була під забороною. Мій рідний дядько за цю пісню у 1938 році простояв у холодній на постерунку майже цілу добу.

А ось після війни хтось оголосив її «бандерівською», бо її співали й бандерівці. Але вони співали багато українських пісень свого народу — то що, їх усі заборонити?

Нам, людям старшого покоління, ця пісня нагадує наше дитинство, підліткові роки...»

Читаю цей лист до редакції і згадую свої давні відвідини обласного архіву в Луцьку. Хотілося тоді на власні очі прочитати оригінал віршів одного з маловідомих поетів 20—30-х років і дізнатися, чи не з Рівненщини він, бува, родом. Незважаючи на авторитетну рекомендацію редактора обласної газети, мені не дозволили ознайомитися з «одиницею зберігання», номер якої вичитав у вже опублікованій літературознавчій праці, — секрет! Оскільки ж працівникові архіву, видно, було незручно відпустити ні з чим приїжджого відвідувача, то він запропонував мені ознайомитися з «дозволеним». Так я натрапив на текст пісні «Очерет мені був за колиску», про яку теж чув різні небилиці.

Під текстом пісні, невідомо коли і ким записаної на клаптику паперу, не було ніякого підпису. Очевидно, її запис польська поліція знайшла при обшуку і використала його як обвинувальний документ. А вже хтось із пізніших «дослідників» в кінці сторінки олівцем дописав: «Кажуть, що це написав бандерівець у 1941 році». Можна було й повірити, бо ніхто в ті часи не міг сказати, який родовід цієї пісні. А вона була популярною, це я знав, не тільки у Волинській, Рівненській областях, а й у північних районах Хмельниччини.

Можна погодитися з автором листа, що пісню співали різні люди. Однак ті, хто говорить про її «бандерівське» походження, дуже далекі від правди. В цьому я переконався, коли прочитав у Центральній бібліотеці Академії наук УРСР збірку поезій українського поета Дмитра Фальківського «Полісся», що вийшла друком 1931 року в харківському видавництві «Західна Україна». Не здивування, а радість пережив я тоді, коли зустрівся з давно відомими рядками «Очерет мені був за колиску...». Після строфи, наведеної в листі, йшла зразу ж інша:

Що там тропіки, пишні пампаси!
А загляньте-но в пущу до нас!..
Я оддав би за неї одразу
І Тібет, і Урал, і Кавказ.

(В архівному тексті безіменні виконавці, щоб не ображати радянських людей, поміняли «Урал» і «Кавказ» на чужоземні назви).

Автор висловлював своє захоплення природою Полісся:

Хоч у злиднях живемо, у бруді,
Та привілля яке по весні,
Коли виставиш вітрові груди
І летиш, і летиш на човні...
А вода і хлюпоче, і плаче,
Захлинається в лютій злобі.
Ну, скажіть, в кого серце гаряче,
Як весну навесні не любить?

Вірш датований 1925 роком. Зазначено й місце написання — Боярка під Києвом.

Хто ж такий Дмитро Фальківський? Чому так залюблено оспівував Полісся? Вперше пощастило почути його прекрасні ліричні твори ще під час навчання у Львівському університеті зі слів поета Миколи Данька, який ще тоді, далекого 1956 року, дуже високо цінував талант співця Полісся і захоплено цитував нам, студентам молодших курсів:

Ех!.. І вдарило ж кляте життя —
Тільки струни у серці дзінь... дзінь...
Хоч і хочеш мажором утять,
Дійсність чортова чорна, як тінь....

Правда, прізвище Дмитра Фальківського навіть під час хрущовської «відлиги» вимовлялося з великою обачністю. Адже вважався він «поетом-занепадником», «ворогом народу», «терористом-білогвардійцем». Його розстріляли 17 грудня 1934 року разом з відомими поетами Олексою Влизьком, Костем Буревієм, синами знаного західноукраїнського письменника і журналіста Антона Крушельницького — Іваном і Тарасом.

Здається, ніхто з українських поетів, які були відрізані від рідних місць радянсько-польським кордоном, не написав віршів таких глибоко щемних, вражаючих болем розлуки з матір'ю, батьком, з «хатиною за селом», «волохатою пущею», як Дмитро Фальківський.

А в хвилини розпачу, болісного роздумування над лицемірством тих, «хто життя за полу ізловив і кричить: О. Комуно! Віват!», з-під його пера з'являються і такі рядки:

Я служив у ЧК....
Дні і ночі голодний, без сил,
Я на смітнику Жовтня копавсь,
Не жахався я тіней з могил,
Тіней тих, що я сам розстріляв...

Такого реалізму Дмитру Фальківському не прощали. Про нього та його товаришів Григорія Косяченка, Бориса Тенету критик Ф. Якубовський у журналі «Глобус» (1927 рік) писав: «Чому і як наше буйне, наше прекрасне у своєму розвиткові життя відбилося в деяких рядках їх творчості як у кривому дзеркалі?» Поет і літературознавець Дмитро Загул тоді ж у «Літературній газеті» називав цих поетів «мрійниками», «не пристосованими до творчої буденної праці», знаходив у них «самозгубну єсенінську отруту». Так помалу офіційна критика прагнула вкласти прекрасну поезію з щирими, справжніми людськими почуттями в «прокрустове ложе» офіційного оптимізму, який саме тоді починав заполоновати все життя.

Григорій ДЕМ'ЯНЧУК,
краєзнавець.

Рівне.

ТРИВОГИ МУЗЕЙНОЇ ТИШІ

У 1986 році музеям місцевого підпорядкування виділено дев'ять мільйонів карбованців. У 1990-му ця сума зросла більш як у шість разів. Але хіба за темпами інфляції вгонишся. Ось факти. Дев'яносто відсотків українських музеїв опинилися за межею бідності. Двісті тисяч експонатів потребують термінової реставрації. І з кожним днем їх кількість зростає.

Та чи тільки фінансової підтримки потребують музеї. Для їх виживання потрібна й грунтовна юридична основа, зміна статусів, кадрове забезпечення. Про це, до речі, і йшлося на розширеному засіданні постійної Комісії з питань культури та духовного відродження Верховної Ради УРСР за участю представників Мінкультури, творчих спілок та музеїв республіки.

— Більшість музеїв підпорядковані Міністерству культури й фінансуються з держбюджету УРСР, — сказав Максим Стріха, заступник голови Комісії з питань культури та охорони історичного середовища Київської міськради. — Решта — отримують кошти з бюджетів місцевих Рад. Але раптове підвищення цін зводить затверджені бюджети нанівець.

— Отже, доведеться шукати інші джерела фінансування?

— Так. І вони є. Хоча б отаке: багато наших експозицій можна демонструвати за кордоном й отримувати за це валюту. Але тут необхідний юридичний захист музеїв. Без цього левова частка прибутків осідатиме в Москві.

І справді: ось уже рік, як прийнято Декларацію про державний суверенітет України, але валютні надходження республіки й досі пильно контролюються центром. Доки це триватиме, доти годі й думати про широкомасштабний розвиток нашої культури.

Та чи тільки від держави треба просити і вимагати? Учасники зустрічі наголошували на необхідності розвитку спонсорства. Тим паче, щодо цього є певні досягнення.

— Багато великих підприємств, кооперативів допомагають підтримувати культуру, — розповіла заступник міністра культури УРСР Валентина Врублевська. — Спонсором міжнародного свята українського фольклору «Берегиня», наприклад, виступає «Українська біржа». Такі починання слід заохочувати і щодо музеїв.

Без спонсорів усім культурологічним закладам доводиться важко. Музеї тут — не виняток: середня зарплата їхніх співробітників ледь сягає 150 карбованців. Фахівці підрахували, що підвищення її вимагатиме 800—900 тисяч карбованців на рік без урахування інфляції. Це, скажемо прямо, не гроші, коли йдеться про таку важливу галузь.

Наприкінці засідання Лесь Танюк зазначив, що всі пропозиції аналізуватимуться комісією для внесення їх у проект Закону про культуру.

Володимир СТАНІСЛАВЧИК.

Резонанс

ХІБА ТО ГРІХ ЛЮБИТИ СВІЙ НАРОД

Вашу газету я передплачую з початку її заснування. І завжди знаходжу в ній щось цікаве для себе. Особливо з історії України, з питань відродження її державності, духовності, культури. Кілька разів поривався вам написати з окремих питань, які порушувала газета.

Та ось прочитав матеріал Сергія Павленка «Глухота, або як важко бути націоналістом» («Голос України», 6 липня 1991 року) і не стерпів. Невже й досі у нас, на Україні, є такі «викопні» комуністи, так звані суперінтернаціоналісти, які вважають вживання української мови проявом націоналізму, «бандерівщини», «петлюрівщини»? Не заздрю їм — нещасні це люди. Зовсім відірвані від свого українського кореня, козацької історії, всього людського, що є в душі українця.

Наведу і я подібні факти. Бачені. Пережиті. Більше трьох десятиліть я веду роботу Торчинського народного музею на громадських засадах. Тисячі, десятки тисяч людей пройшли його залами за цей час. Але з пам'яті не виходить приїзд відомого українського письменника Бориса Харчука. Він цікавився багатьма документами з історії Волині. Не все сприймав на віру, перепитував, уточнював. І в книзі відгуків залишив одне незвичайне речення: «Ще раз переконався, що палко любити свій край не гріх, якщо це для всіх». Тільки розпрощався і від'їхав до Володимира-Волинського, як до музею завітали двоє.

— Що робив у вас Борис Харчук?

— Слухав екскурсію, записував.

— У книзі відгуків теж?

І схилилися обидва над книгою. Переписали те палке речення у свої блокноти. Зрозумів — за людиною йдуть по слідах. У чомусь підозрюють. Від своїх друзів почув — у націоналізмі.

За оте захоплення історичним краєзнавством чув і на свою адресу таке ж звинувачення. Недавній перший секретар райкому партії знайшов націоналізм навіть у моїй статті в районній газеті з питань благоустрою селища Торчин. Редактор районної газети зателефонував: «Може, я чогось не розумію. Прочитай — де тут націоналізм». Отаке «тонке» чуття виявив партійний лідер щодо статті. Мабуть, у мікроскоп розглядав.

А скільки сміхотворних звинувачень чуємо на адресу рухівців. Просто диву даєшся — знову шукаємо ворогів. Ніби вони злочинів учинили більше, ніж Сталін з послідовниками. Особливо, коли мова йде про відродження державності, самостійності України та про її національну символіку. Невже оті кучумови не чують душею віковічного прагнення українського народу до волі, не чують голосу Кобзаря, загубили історичну пам'ять?

Усі ми, мабуть, уперше спільно прочитали хоч короткі курси історії України Грушевського, Крип'якевича, інших авторів і відчули, що наша історія підпливає кров'ю українського козацтва, найсвітліших умів народу нашого в давніші і зовсім недавні часи. Гріх забувати ту мету, за яку віками йшла боротьба. Це ж тяжкий гріх перед народом саме отаких парторганізацій, про яку пише журналіст Павленко, це трагедія нашого народу, що нам доводиться навіть мову відроджувати, бо отакі кучумови запродали її — найсвятішу національну ознаку, співучу мову Шевченка, мову всіх українських матерів.

Зупиніться, нащадки Валуєва! Не махайте оглоблею націоналізму! Вслухайтеся в чарівну мелодію української мови, переберіть по годинах і днях історію України. І якщо ви не глухі душею, почуєте в ритмі її серця єдине — прагнення до відродження її державності, мови, культури, духовності.

Григорій ГУРТОВИЙ,
вчитель-краєзнавець.

Торчин
Волинської області.

НА СЛУЖБІ У ФУТБОЛЬНОЇ ФЕМІДИ

Цього симпатичного стрункого чоловіка добре знають не тільки шанувальники футболу України. Арбітр ФІФА з Івано-Франківська Мирослав Ступар судив матчі олімпійського турніру в Москві, поєдинки чемпіонату світу в Іспанії-82. У його послужному списку велика кількість зустрічей збірних та клубів зарубіжних країн. За його плечима велике і яскраве життя в футболі.

Наша вітальня

— **Коли ж ви вперше вдягли чорне суддівське вбрання?** — запитав старшого викладача кафедри фізвиховання Івано-Франківського педагогічного інституту.

— Мій шлях до суддівства був тривалим. Свого часу захищав ворота команд Луцька, Івано-Франківська, рік провів і в київському «Динамо». І от у житті кожного футболіста настає дуже сумний день, коли завершується спортивна кар'єра. І одразу ж постає питання: як далі жити, що робити? Щоправда, така мало приємна ситуація мене не застукала зненацька. На той час уже мав диплом Львівського інституту фізкультури. Тодішній старший тренер Івано-Франківського «Спартака» Вадим Кириченко запропонував мені організувати при клубі школу воротарів на зразок тієї, якою керував у ті часи в Москві легендарний Лев Іванович Яшин. Ішов 1970 рік. Одночасно обласна федерація футболу звернулася до мене з пропозицією спробувати судити матчі юнацьких команд. Погодився, але якихось серйозних намірів щодо арбітражу не виношував. Утім, якщо відверто, нова справа одразу припала мені до душі. І, зізнаюсь, захопила. Тому поставився до неї серйозно, багато вчився, прислуховувався до думок авторитетних фахівців. Дуже вдячний за науку відомому українському арбітрові Олександрові Матвійовичу Цаповецькому. Це йому належала ідея якомога активніше залучати до суддівства колишніх футболістів.

— **А як до вищої ліги потрапили?**

— Повторюю, все сталося не раптом. Обслуговував матчі другої ліги. Але минув сезон і наступного 1973 року довелося покласти суддівський свисток на полицю. Наш «Спартак» вийшов тоді до першої ліги, і я став помічником тренера Віктора Лукашенка. Лише після цього згодом знову одягнув суддівське вбрання, яке не знімаю дотепер. Щодо суддівства у вищій лізі, то довелося багато сил докласти, щоб мене помітили. Приємно, що досить високу оцінку моїм діям дали такі визнані авторитети, як Микола Латишев, Іван Лук'янов, Сергій Алімов. Бойове хрещення відбулося 1976 року в Мінську, де місцеве «Динамо» приймало самарські «Крила Рад». Поєдинок завершився вничию 0:0. І те, що дебют для мене пройшов цілком вдало, маю завдячувати досвідченому арбітрові з Москви Володимирові Рудневу, який був у мене боковим. Знаєте, дивився тоді за кожним його рухом, за кожним сигналом прапорця.

— **Ваші вершини в арбітражі.**

— Звичайно, це чемпіонат світу в Іспанії. Стати учасником такої події — заповітна мрія кожного судді. І не кожному випадає таке щастя.

— **Мирославе, а ви болільник?**

— Конкретно до якоїсь команди прихильності не маю. І це зрозуміло. Адже про яку об'єктивність і принциповість за таких умов можна говорити? Інша річ, що я завжди захоплювався грою видатних майстрів, таких, як Кіпіані, Блохін, Буряк, Дасаєв, Черенков...

— **Ваша оцінка суддівства в нашій країні.**

— Нас, на жаль, преса привчила до того, що зарубіжні рефері мають значно вищий клас. Але я іншої думки. Ми маємо великий загін відмінних фахівців. Але вони перебувають у значно гірших умовах, аніж зарубіжні колеги. Не подумайте, що, мовляв, Ступар захищає честь мундира. Це все — реалії. До того ж, у нашому футболі за діями людини в чорному пильно спостерігає око відеокамери, слідкує комісар зустрічі, тренери та ще й болільники вимагають інколи виготовити... мило. То, скажу вам, дуже важкий тягар. За кордоном до суддів ставлення якнайприязніше. Колись я прочитав в одній із газет цікавий епізод, який, гадаю, є характерним. Відомий у футбольному світі югославський тренер Мілан Мілянич проходив стажування в клубі «Манчестер Юнайтед». Під час одного з матчів англійської ліги у ворота манчестерців було забито м'яч з явного становища «поза грою». Тренер сидів мовчки. Тоді Мілянич кинувся до нього і запитав, чому ж той не протестує. У відповідь почув: «Сьогодні нам забили такий гол, завтра ми зробимо так само. Суддя не винний. Так сталося — і все тут»...

У нашому ж суддівстві сьогодні спостерігається дуже неприємна картина. Поперше, штучно проведено різке омолодження, яке ніяк не сприяє справі. Дивує мене і позиція Асоціації арбітрів СРСР, яку очолює Едуард Шкловський. Він нещодавно заявив таке: «Ми можемо проводити чемпіонат і силами виключно московських арбітрів». Ось тобі й маєш! Та якщо проаналізувати всі найвідоміші останнім часом неприємні випадки, то найбільше «проколів» спостерігається саме в арбітрів з Москви.

Стосовно ж рівня арбітрів на Україні, то він значно зріс. І наша республіканська колегія впорається, переконаний, з матчами найвищого рівня. Є у нас і здібна молодь, і досвідчені судді.

— **Уявіть собі на хвилинку, що вас обрали головою суддівського комітету ФІФА. Що зробили б у першу чергу?**

— Зібрав би найавторитетніших арбітрів з різних країн і порадився б з ними. На останніх чемпіонатах світу було чимало нарікань на служителів футбольної Феміди. Я особисто ввів би таке правило, щоб кожний матч обслуговувала бригада виключно з представників однієї країни.

— **Може, пригадаєте якісь кумедні випадки з вашої практики.**

— Таких було багато. Всі й не пригадаєш. Але хоча б такий. Судив я матч в Єревані між «Араратом» і тбіліським «Динамо». За порушення Тенгізові Сулаквелідзе показав «гірчичника». А той на моє рішення прореагував досить оригінально. Усміхаючись, почав аплодувати. За що й дістав без зволікання червону картку. Слід віддати належне Тенгізові, після матчу він зайшов до суддівської і вибачився.

— **З приводу чого сумували найбільше?**

— Як мені здавалося, до матчів чемпіонату світу був підготовлений добре: і фахово, і фізично. Під час того горезвісного поєдинку Франція—Кувейт хтось із болільників свиснув на трибуні, коли атакували французи. Захисник кувейтців розгубився і завагався на мить. Цього вистачило форвардові французів проскочити вперед і вліпити гол. У цій складній ситуації я чинив так, як мене вчили вдома: щоб, не дай Боже, не було скандалу, щоб команди обов'язково продовжували зустріч. Але насправді слід було припинити матч. Адже кувейтці протестували і не хотіли його продовжувати. Я був би на коні, і ФІФА мала б зиск: Кувейт заплатив би великий штраф. На жаль, почав умовляти гравців повернутися, щоб гра продовжувалася. Зрештою, відмінив гол і запропонував кинути спірний м'яч. Суддівський комітет визначив, що я вчинив невірно, коли відмінив перше своє рішення...

— **Годі про сумне. А яким ви бачите майбутнє футболу України?**

— Тут моя думка непохитна: я за національний чемпіонат. Умови для цього маємо відповідні. Згоден із твердженнями, що, мовляв, перші два-три роки спостерігатиметься певний спад. Але після цього наш футбол неодмінно сягне нових висот. А поки що ми пасемо задніх, підкоряючись чужій волі. Треба лише подивитися в бік хоча б таких країн, як Нідерланди, Бельгія, Швеція. Вони мають розвинутий потужний футбол. А чом би й нам не вийти на подібний рівень? Адже і клуби маємо з європейським ім'ям, і збірні здатні створити сильні, конкурентноспроможні.

...Мирославові Ступару виповнюється п'ятдесят. З чим його щиро вітаємо. Але це значить, що йому доведеться, на жаль, незабаром завершити суддівство на рівні команд майстрів. Утім, ми щиро віримо, що він ще довго служитиме українському футболу, ділитиметься багатющим досвідом з новим поколінням арбітрів. Не виключено, що прізвище Ступар знову може в майбутньому з'явитися в списках діючого суддівського корпусу. Адже його 26-річний син Володимир поки грає у варшавському клубі «Гутник». І, можливо, коли завершить виступи, спробує повторити батьків шлях.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ, спеціальний кореспондент «Голосу України».
Івано-Франківськ — Київ.

На знімку: арбітр ФІФА Мирослав Ступар (у центрі) разом із помічниками на стадіоні «Динамо» в Мінську.

З ПОТОКУ ПОВІДОМЛЕНЬ

ЧОТИРИ «золоті рибки» виловили позавчора радянські спортсмени в басейні Афін, де триває чемпіонат Європи з водних видів спорту. Чемпіонами континенту стали: Володимир Куликов (дистанція 100 метрів батерфляєм, його результат — 54.22). Олена Рудьовська показала найкращий час в сезоні у світі на 200-метрівці брасом, збірна СРСР в естафеті 4×200 м вільним стилем (Дмитро Лепіков, Володимир Пишненко, Веніамін Таїновович, Євген Садовий) — 7:15.86 (рекорд СРСР). Нарешті, золоту відзнаку на метровому трампліні виборов наш стрибун Андрій Семенюк.

ІТАЛІЄЦЬ Прімо Небіолло знову обрано президентом всесвітньої легкоатлетичної федерації. Це відбулося під час конгресу організації, який пройшов у Токіо. Сьогодні в столиці Японії стартує черговий чемпіонат світу в легкоатлетів.

ПОЗАВЧОРА догравалися два матчі 27-го туру чемпіонату Радянського Союзу з футболу серед клубів першої ліги. Нам приємно повідомити про те, що сімферопольська «Таврія» переконливо переграла одного з лідерів турніру «Ростсільмаш» — 3:0. Втім, і сам український клуб претендує на дуже високе місце. А лідер змагань «Тілігул» з Тирасполя подолав краснодарську «Кубань» 3:1.

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради Української РСР

Головний редактор
Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:

Олександр БІЛИК
заступник головного редактора

Анатолій ГОРЛОВ
перший заступник головного редактора

Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ
член-кореспондент АН УРСР

Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ

Леонід САМОЙЛЕНКО
заступник головного редактора

Борис СИДОРЕНКО
заступник головного редактора

Анатолій СОЛОНСЬКИЙ

Віталій СУДДЯ
відповідальний секретар

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Член редколегії — Анатолій Солонський.

Чергові редактори — Анатолій Красляиський, Віктор Косарчук.

Автори макета — Анатолій Мироничев, Леонід Підлужний.

Випусковий — Олексій Бондаренко.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Валентина Лукаш, Ірина Бабич, Галина Каблак, Ольга Малкіна, Євгенія Оратовська, Олена Чоповська.

Верстальники: Тетяна Балюк, Ольга Яценко, Марія Солодюк.

Лінотипісти: Наталія Позняк, Валентина Чичирко.

* * *

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 155.000

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03101631.